

SAYI : 41

FİYATI: 1.900.000 TL

ISSN 1301 - 6784
TEMMUZ-EYLÜL 2001

Çvneburî

KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური

კულტურული კრებული

**GÜRCÜSTAN'DA
IV. MURAT'IN BÜSTÜ BULUNDU!..**

Iste Behlenen An Geld!

www.chveneburi.net

Size Daha Yakın Olmak İçin...

Chat Adresiniz :

Server : irc.dal.net

Channel : #Chveneburi

çvneburî

Kültürel Dergi

ISSN 1301-6784

Temmuz-Eylül 2001 Sayı: 41
(Çç Ayda Bir Yayınlanır)

TOTAL MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK
LIMITED ŞİRKETİ adına
Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Osman Nuri MERCAN

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar

Ttsısana ABULADZE, Ali ALTUN, Taner ARTVINLI,
Mevlüt ARTVINLI, Ahmet CEYLAN, Fevzi ÇELEBI,
Birsen DURMUŞ, Mustafa UZUN (GAMIŞİDZE),
Ulaş Başar GEZGİN, Hacer Özkan (İREMADZE),
Erdal KÜÇÜK, Özlem AKALTUN (KURDİKİDZE),
Zurab KAPIANIDZE, Nana KAÇARAVA,
Osman Nuri MERCAN, Roin MALAKMADZE,
Teimuraz MİBÇUANI, Laurent MIGNON,
İberyay ÖZKAN (MELASVİLİ), Merab SABADZE,
Oğuz MEDETOĞLU, Nodar ŞENGELİA,
Tina ŞİDŞVİLİ, İsmail YAZICI, Tea ZAKARADZE,

Yazışma Adresi

Halaskargazi Caddesi Rışvanoğlı Apt. No: 59
Kat: 6 D. 5 Harbiye - İstanbul
Tel: (0212) 231 79 28 - 233 56 82
Faks: (0212) 246 02 27
İnternet Adresi: <http://www.chvneburî.net>
e.mail Adresi: cvneburî@cvneburî.cjb.net

Fiyatı

1.900.000.-TL (KDV Dahil)

Abone

ABONET

Tel: (0212) 222 83 32 - 222 72 06
Faks: (0212) 222 27 10

Dizgi

Erdiz Masasüti Yayıncılık
Tel: (0212) 511 57 68

Ofset Hazırlık

Ram Aflans
Tel: (0212) 613 62 01

Baskı

Raman Ofset

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğuy yazara
rına aittir. Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş
olmalı; derleme ve çevirilerde kaynak belirtilme-
li; çeviri yazılar orijinaliyle birlikte gönderilme-
lidir.

İçindekiler

TARİH

Gürcüstan'da Sultan III. Murad'ın Büstü Bulundu	2
<i>Ttsısana ABULADZE</i>	
Yıkıntılar, Ölü Kentler ve Killiseler	4
<i>Essad BEY</i>	
Gürcüstan'da Osmanlı Çalışmaları-2	8
<i>Nodar ŞENGELİA</i>	
Livane Bölgesi'nin Tarihinden	12
<i>Roin MALAKMADZE</i>	
Süimer ve Gürcü Alfabelerinin Karşılaştırılması	14
<i>Teimuraz MİBÇUANI , Zurab KAPIANIDZE</i>	

SÖYLEŞİ

Ben Gürcüyüm - Tetri Adı Bana Şans Getirdi 18 Osman Nuri MERCAN
--

YAŞAM - KÜLTÜR

Gürcü İnternet Siteleri	19
<i>Erdal KÜÇÜK</i>	

EDEBİYAT - SANAT

Gürcüstan'da Azeri Edebiyatı	20
<i>Laurent MIGNON</i>	
Öyküler	21
<i>Guram ODİŞARİA, Guram RÇEULİŞVİLİ, Ahmet CEYLAN</i>	
Şiirler	24
<i>Mustafa UZUN (GAMIŞİDZE), Terenti GRANELİ, İsmail YAZICI</i>	

ETNOĞRAFYA - FOLKLOR

Gölyaka'da Gürcü Sülaleler ve Gogitidze'ler	26
<i>Fevzi ÇELEBI</i>	
Efsanelere Konu Olmuş Bir Gürcü Kızı: Tamara	29
<i>Taner ARTVINLI</i>	
İmerhevi Gürcüleri'nde Kültür	30
<i>Özlem AKALTUN (KURDİKİDZE)</i>	
Gürcüstan'da Türkçe Konuşan Köyler	32
<i>Merab SABADZE</i>	
Atasözlerinde İyilik ve Kötülük	34
Gürcü Yemekleri	35
<i>Tamar LOMİDZE</i>	
<i>Tina ŞİOŞVİLİ</i>	
Gürcüler'de Halk Dansları-3	36
<i>Oğuz MEDETOĞLU</i>	
Bir Gürcü Köyü: ESKİKALE (USTAMİS)	38
<i>Birsen DURMUŞ</i>	
Türkiye'deki Gürcü Köyleri-18	39
<i>İberyay ÖZKAN (MELASVİLİ)</i>	

GÜRCÜCE

Lazca-Megrelce-Gürcüce -Türkçe Sözlük ..	40
Bulbulis Yubile (Masal)	41

HABERLER - BASINDAN	42
---------------------------	----

Gürcüstan'da Sultan III. Murad'ın Büstü Bulundu

*Tsisana ABULADZE**

Aspindza bölgesindeki Mektseva köyünde yaşayan 83 yaşındaki Vasıl Papidze, geçen yıl Ağustos ayında bahçesinde çalışırken elindeki tarım aleti toprakta sert bir şeye takıldı. Onun, üç santimetre kalınlığında sert deri bir kumaş sarılmış bir eşya olduğu ortaya çıktı. Bulan kişi önce bir korkuya kapıldı, ancak merakını yene-meyerek içini açtı. İçinden, antik büst modelinde ağaçtan yapılmış, beline kadar çıplak bir erkek heykeli çıktı. Büstün arkasında Osmanlıca yazı vardı. Bakan Sultan Mu-ra[ad] ve tarih 1585-1595 yazıyordu.

Vasıl Papidze'nin oğlu Zu-rab bey benimle görüştü. Büs-tün bilgisayardaki fotoğraflarını da gösterdi. Bir süre sonra da büstün kendisini getirip bana gösterdi. Sanatın ender örnek-le-rinden biri olan bu büst bende hayranlık uyandırdı ama birçok soru işareti de bıraktı. İslamın insan ve hayvan şekillerinin yapı-lmasını yasaklaması, dekora-tif sanatın gelişmesini ve filig-ram motiflerin yapılmasını sağ-ladı. Bitki motifleriyle işlenmiş el yazıları özellikle de sultanla-rın sipariş verdikleri ya da onla-ra armağan olarak yapılanlar hayranlık uyandırmıyordu. Hat sanatı da güçlü bir sanat idi. Osmanlıca Hatt-ı Hüsnü 28 el yazısı tanınmaktadır. Sanatsal düzenlemeler açısından sülüs, reyhan, küflî ve divan-icelîsi kul-lanıyorlardı. El yazmalarını kopya edenler her zaman kimliklerini belirtiyorlardı, sanatçı ise belirt-miyordu. Bu yüzden de kopya edenlerin tarihten kalma hat sanatı ve hanedanlık ekollerine vardır, sanatçıların ise yok sayılır. Üstelik, Osmanlı el yaz-maları eserlerinde, belirginliği, konu çeşitliliği, renk uyumluluğu ve hatların düzgünlüğüyle göze batan muhteşem minyatürler bulunmaktadır (Türk minya-türü ile ilgili birçok bilimsel çalışma yapılmıştır).

Bilinmiyor ki, Sinan Bey Sultan II. Mehmed'in resmi-ni çizmiştir. Reis Haydar Niglar II. Selim'in portre-sini yapmıştır. Sultan III. Murad'ın kapısına Usta Osman hizmet ediyordu. Türkler ressamlığı İtal-yan'lardan öğreniyorlardı. Fatih Sultan Mehmed'in davetiyle İtalyan Centile Bellini İstanbul'da çalış-ıyordu. Türk ressam, Özbek asıllı Baba Nakkaş'a ressamlığı, Venediklî Pauls öğretiyordu. Çok sayıda Avrupalı ressam İstanbul'da yaşıyordu. Osmanlı te-malarında oluşturulan resimleri, minyatürleri, port-releri ve peyzajları onlar Avrupa'ya götürüyorlar. Ben, geç orta yüzyıllarda oluşturulan Osmanlı Sul-tanlarının renkli portrelerini gördüm. Ancak onların heykel-leri hakkında hiçbir şey duymadım. Şimdi de özellikle bununla ilgili literatürleri inceledim an-cak hiçbir şey bulamadım. Böy-le de olmalıydı, çünkü İslam in-sanını heykellin yapılmasını ke-sinlikle yasaklıyordu. Yaptır-mak isteyen ise putperestlikle suçluyordu. Heykel sanatının kapsamı içine taş işleri (camî, mezartaşları, kervansaray, medrese vb. üzerindeki kabart-malar) giriyordu. Osmanlı'da XVIII. yy. sonuna kadar üç bo-yutlu heykel örneği hiç yoktu. Bu yüzden de Gürcü köylünün bahçesinde bulunan ceviz ağ-a-cından yapılmış 1m 145cm uzunluğundaki Sultan III. Mu-rad'ın büstü olağanüstü bir olaydır.

III. Murad (1574-1595) zamanındaki defterdar Bin Seydi aynı zamanda yüksek Vaka-i Nüvis'i'l de idi. Kendisi Sultanların soy tarihleri olan Sılsilename ve Tomar yazmıştır. Onun eserlerine Şah-name de denmektedir. Burada bizim için ilginç olan onun

(*) Tarih Bilimi Doktoru, Profesör.

1. Vaka-iNüvisi Osmanlı İmp. devrinde, zamanın hadiselerini kaydet-mekte vazifeli olan resmi devlet tarihçisi.

eseri:

"k'iafet-ul-Insaniye fialşemail al Osmanliye". Tam tercümesi "Osmanlı değerlerinde insan görünümü" şeklinde- dir. Anlamı ise "Osmanlı Sultanlarının insanı görü- nümü" dür (G. Flügel ve Ch. Rien bu şekilde yorum- lamışlardır). Eserin yayımlınıp yayılanmadığını bil- miyoruz ama, el yazması nüshalar çoktur ve İstan- bul Topkapı Sarayı, Britanya Ulusal Müzesi, Viya- na, Münih ve Dresden'de korunmaktadır. Sultan III. Murad'ın 1583 yılında Seyid Lokman'ı yazmakla görevlendirdiği eser ilk 12 Osmanlı Sultanına met- hidedir (Fr. Babinger). Her bir sultanın dış görünü- mü ve çalışmaları için hoş bir şekilde yazılmıştır. III. Murad hakkında: uzun boylu, yuvarlak açık renk gözlü, pembe yüzünde ince burunlu olduğu ya- zılmıştır. Eserin bize ulaşan el yazmalarıyla bera- ber sultanların portreleri de bulunmaktadır. Bun- lar, Topkapı Sarayında korunan orijinallerden kop- yalanmış ya da Usta Osmanlı aracıyla Avru- pa'dan elimize ulaşmıştır. G.Flügel'e göre Şark ü- plinde ressam şüphesiz Avrupalıdır. III. Murad'a ve- rilen el yazmasına göre, III. Murad çok gençti. Dresden'deki el yazmasının daha geç dönemlere ait olduğu görülmektedir. Yeni bulunan büstü yapan da Avrupalıdır. O, Seyid Lokman'ın III. Murad hak- kında yazdıklarını bilmekte ve ona göre sultanın büstünü ceviz ağacından yapmıştır. Heykeltraşın müslüman Osmanlı olması mümkün değildir. Müs- lüman biri tarihi hici olarak atardı ve bu da şeklinde olurdu. Miladi takvime göre ise şeklinde olurdu. Hint-Arap rakamlarından Avrupalılar yararlanıyorlardı, Gürcüler ise rakam- ları harf simgelerleriyle yazıyorlardı. Bunun dışında III. Murad'a "Bakan" sözüyle hitap edilmektedir. Bunun, Osmanlı döneminde Osmanlıca'daki karşı- lığı Nazır, Vezir ve Vekil idi. Sultana bu şekilde hit- ap etmek de mümkün değildi. İşin doğrusu, Lok- man'ın eserindeki III. Murad'ın portresinin üzerin- de, kasidenin bir bölümü olduğunu sandığımız bir metin bulunmaktadır.

Bakan Sultan Murad'ın gül yüzüne

Yakın bin yıl olur bir sözüne.

Açiktır ki, Osmanlıca bilmeyen bir heykeltraş bu metinden (bakan Sultan Mu- rad) kısmını aldı ve ortaya anlamsız bir şey çıktı. Sultan bakan mı? Dahası, adını bile doğru alama- yıp (mura) yazmıştır. III. Murad'ın güçlü olduğu dö- nemin tarihini de yanlış olarak, 1574 yılı yerine

1585 yılı olarak yazmıştır. Ancak, şunu da belirt- mek gerekir ki, Lokman'ın eserinin Dresden'deki nüshasında III. Murad'ın minyatürünü de yaklaşık 1585-1595 yılı olarak tarihlendiriyorlar (bk. Karin Rührdanz, Türkische Miniaturmalerei, Leipzig, 1988 y.) Böylece, sanat bilimcisi olmayan Osman- lı uzmanı olarak bana göre, Sultan III. Murad'ın Gürcüstan'da bulunan büstünü yapan kişi Lok- man'ın eserinin metni ve minyatüründen yararlan- an bir Avrupalıdır. Avrupalılar, III. Murad hakkın- da hep iyi şeyler düşünüyorlardı ve ona "barışçı Sultan" diyorlardı. Çünkü dikkati Avrupa'dan Gü- ney Kafkasya'ya ve İran'a yönelmişti. Osmanlılar ise onun dönemine "Duraklama Dönemi" demek- tedirler.

Büstü tarihlendirmek için bize malzemenin la- boratuvar analizi yardımcı olacaktır. Büstün sarılı olduğu kumaşın, dokuz kat katlanmış, bal mumuyla, ispritoyla ve anlaşılamayan bir maddeyle islatıl- mış kalın çuvallık ketenden olduğu ortaya çıkmış- tır. Moskova'lı uzmanlar kumaşı XVII-XVIII yy. ola- rak tarihlendirmektedirler.

Büstün Mektseva köyüne nasıl geldiği sorusunu cevaplamak çok zordur. 18. yy. dan itibaren bu böl- geyi Avrupa'dan katolik misyonerlerin sıkça ziyaret ettiğini gözönünde bulundurmak, büstü bulan allenin atalarının da büyük tüccarlar olduklarını unutmamak gerekir.

**GÜRCÜCE DERS VERİLİR,
ÇEVİRİ YAPILIR.**

TEL: (0212) 231 79 28

Yıkıntılar, Ölü Kentler ve Kiliseler

Essad BEY

Svaneti'nin güneyinde iki eski Gürcü memleketi, İmereti ve Samegrelo Krallıkları uzanır. İkisi de, eski bir tarihe ve ta Yunan Argonotların¹, İmereti'de, şu an Rion diye bilinen Fasis ırmağı kıyılarında Altın Pöstek'i² aradığı günler kadar giden şanlı bir geçmişe sahiptir. İmereti'nin sakinleri Gürcülerdir ve Guria'daki komşuları gibi, Babil sürgünü günlerinde Kafkasya'ya göç etmiş Yahudiler'in soyundan geldiklerini iddia ederler. İmereti'nin dil bilgileri de rivayete göre Yahudice olan birtakım yer isimleri aktarırlar ve İmereti sözcüğünü de, eski İberya'yı -da-, "muhacir" anlamındaki "Hebreer" ya da "Huber" in bir şekilde bulunmuş hali olarak görürler.

Aslına bakılırsa, bugünün İmereti'lileri, Yahudiler'den, dış görünüşte ayırtehdilebilir haldedir ve Kafkasya'nın, evrensel olarak, en becerikli ve kurnaz dava vekilleri ve sözenerleri (hatip) sayılırlar. İmereti'nin krallık allesi bile Yahudi'dir ve dünyanın en yaşlı, en asil ve üstün yönetici soyu olduğunu iddia eder. Bu, üçbin yıllık krallık dizisi kanıtlanabilen ünlü Bagration soyudur. Bagration allesi, o ya da bu dönemde, Kafkasya'nın hemen hemen her ülkesinde kral çıkarmıştır. Ermenistan, Gürcüstan ve diğer birçok memleketin tarihinde, bu ismin krallığı bulunabilir; Paris'te bile, Fransız Kralları'nın mezar yerinde, topraklarından sürülmeden önce Ermenistan Kralı olan ve Paris'e yaşamaya gelip, Fransız Kralı'nın kuzeni olarak ölen bir Bagration'un mezarı görülebilir. Aslında, son Bagration, bugün Paris'te yaşıyor, Kral'ın kuzeni olarak değil, bir Citroen taksinin sürücüsü olarak. Bununla birlikte, Bagration'unkinden daha asil bir soy yoktur. Avrupa'nın ve Asya'nın tüm prensleri, Habsburglar, Bourbonlar, Romanovlar, bir Bagration Prensi'yle karşılaştırdığında, küçük asillerdir. Çünkü Bagratiler, Kral Süleyman'ın ve Kral Davud'un doğrudan torunlarıdır; Musa peygamberin de soyundan gelirler. Bir yandan, İsa'yla ilişkilidir. Böylece, dünyada kimsenin kendilerine karşılık gelmediğini rahatlıkla iddia edebilirler. Atlelin krallık ünvanı

her zaman şöyle gider: "Ben, Tanrı'ca kutsanmış, Bagration, Tanrı'nın inayetiyle Kral, memleketin (burada ülke ismi geliyor) Hükümdarı, Kurtarıcımız İsa'nın varisi, Krallar Süleyman ve Davud'un oğlu, Musa'nın varisi, hak sahibi, Efendiler Efendisi, vb." Ünvanın tümü, üç sayfayı kaplayacaktır. Bagration sözcüğünün anlamı "Zion Dağı'ndan gelen"dir ve resmi secere tamamen doğru olmasa da, üçbin yıllık de rebeyliği ve Bagratilerin Yahudi kökeni; herhalukarda kanıtlanır. Tüm tarihte, elbette, bunun benzeri yoktur.

Ondokuzuncu yüzyılda, bir Bagration, daha sonra Napolyon savaşında yer alacağı Rusya'ya göçetti. Tüm Rusların Çarı I. Aleksandr, O'na kızkardeşini vermeye niyet etti ki bu niyet, Bagration tarafından; yakışsız ve mantıksız bir istek olarak reddedildi. Dünyanın altıda birine hükmeden birinin kızı, bir Bagration'a eş olmaktan uzaktı.

Çar'ın öfkesi sınırsızdı ve mağur Kafkasyalı'yı sürgünden kurtaran tek şey, savaş oldu. Kısa bir süre sonra, Borodino çarpışmasında öldürüldü.

Bagration allesi, tam ondokuzuncu yüzyıla kadar İmereti'de hükmetti ve biraz ilkel bir biçimde hükmettiler. Başkentleri Kutaisi'de son İmereti Kralı II. Süleyman'ın altında, bir dava gördüğü ve üstünde, hüküm verilen hemen ipe çekildiği ağaçlar, bugün de görülebilir. Bu aynı Süleyman, kahramanca bir çarpışmadan sonra, Ruslarca, topraklarından sürüldü.

İmereti, destanlar yönünden çok zengindir. Eski kentlerin ve tapınakların kimi en belirgin yıkıntıları, geleneksel öykülerinin tümünün masal olmadığına delildir. Öncelikle, Hristiyan efsaneleri vardır. Gerçek Haç'ın parçalarının, İsa'nın Haç'a gerildiği altın ve gümüş çivilerin, Chiton Christ'ler ve diğer kalıntıların bulunduğu kiliselerin sayısı sonsuzdur.

Bu ülkenin kiliseleri, dünyadakilerin elbette en yaşlıları arasındadır ve bunların en yaşlısı, Martvili -"Koca Meşe Kilisesi"- kilisesidir. Havarı Andrew tarafından, İ.S. 40'ta yapıldığı sanılmaktadır. Koca Meşe Piskoposu Çkondideli'nin eski çağlarda yaşadığı manastır, bitişindedir. Çkondideli, Samegre-

¹ Argonot: Yunan mitolojisinde, "Altın Pöstek'i" bulmak için, Yason'un yönetimindeki Argo gemisinde yolculuk yapan kahramanlardan biri. ç.n.

lo'nun başpiskoposuydu; krallarla ilişkiydi ve doğrusunu söylemek gerekirse, bir papazdan çok feodal bir barondur. Kutsal meşeliğin ortasında, bir zamanlar putatapar tapınaklarının duvarlarında ve sütunlarında bulunan taşlardan örülmüş bir hisar dururdu. Çkondideli, Gürcüstan'ın diğer yüksek ruhbanları gibi, sürekli bir orduya sahipti ve seferber etmeye, kendi prensleri, asilleri ve savaşçıları vardı. Gürcü piskoposlarının çoğu, çok cenkçiydi. Önceki zamanlarda, papazın nerede başladığını, feodal baronun nerede bittiğini söylemek güçtür. Başarılı bir çarpışmadan sonra, düşmana az önce darbeler indiren başbuğ, zırhını çıkarıp, haçı eline alıp, papaz giysileri giyinir ve düşmüş olanların günahlarını başışlardı. Bu papazlar, tarihte kendilerini profesyonel askerlerden ilkelerinden vazgeçmeyeceği bir hayli eğilimli dünyevi prenslerden daha savaşçı olarak sayıldılar. Çünkü Gürcüstan'ın yaşadığı savaşlar, Hristiyan Doğu topraklarının en yaşlısını her yönden çevreleyen Müslümanlara karşı, temelde dinsel, şöyle ki papazların cenkçi yiğitliği, her zaman Müslümanlara yönelik olmasa da ortadaydı.

Koca Meşe (bu meşe, Samegrelo'nun tümünde, kutsal bir ağaç olarak aşırı derecede sevilmekte ve ona hürmet edilmektedir) piskoposlarının makamının yanında, şimdi bir bilgin heyetince ilk kez incelemek üzere olan ünlü Nakalakevi kentinin eski yıkıntıları bulunmaktadır. Nakalakevi, Batı Kafkasya'nın en eski yikintisidir ve henüz kazibilim (arkeoloji) tarafından açılmamış en ilginç bilgi deposudur. Bu yerin binlerce yıl ad olarak taşıdığı "Nakalakevi" sözcüğü, Megrelce'de "eski kent" demektir ve Yunanca sözcük "Arkeopolis"ın birebir çevirisidir. Binlerce yıl önce, eski bir kent olarak bilindiğine göre, dikkate değer bir geçmişli olmalıdır. Ve anlaşılmaktadır ki Nakalakevi böyle bir geçmişe delili olacaktır. Bilginlerin görüşüne göre, Kolhis'in başkenti ünlü destan kenti Ea'dan tüm Yunan maceracılarının rüyasından ne eksik ne fazladır. Yarıntarı Medea, ağzından, işte burada büyüülü sözcükler saçmıştır; burada Argonotlar, karaya ayak basmıştır ve Yason burada Altın Pösteği'yi aramıştır.

"Uplistsihe Kilesisi ve Kalıntıları"

Ergeç, turistler ve kazibilimciler için tartışılmaz, bir Hac yeri olacak gerçekten efsanevi bir yer. Belki de öyle bir noktaya gelinecek ki eski putatapar tapınakları ve klasik tapınaklar kazılıp çıkarılmış olacak; piriç bir levha, Medea'nın Yason'u bü-yülediği yeri yade edecek; bahışlere aç rehberler, yabancuları, yikıntılar boyunca götürülecek ve ağır ciltler Nakalakevi kentini gözlemlere çıkaracak. Gürcüstan'ın geçmişinin hazinelerini ortaya çıkaracak heyet henüz yoldadır.

Klasik eskilik, Samegrelo ve İmereti sakinleri arasında hala yaşıyor. Bu toprakların sayısız eski destanları, Yunan efsanelerinin çeşitmelerinden başka birşey değildir. Megrelerin kendi görüntülerinde, klasik güzelliğindedir ve damarlarında akan kanın Yunan ve Ceneviz kanı olduğu varsayılabilir. Yunan kolonicilerin, İtalyan tüccarların, Bizanslı fatihlerin yüzyılları, bu insanların ruhlarını etkilemekten asla tamamıyla geri durmayacaktır.

Nakalakevi-Arkeopolis, Lazika Hristiyan Krallığı'nın başkentiydi ve altıncı yüzyılda Bizans'ın güçlü imparatoru Justin-yen, orada, yikıntılarının şu an klasik çağ yikintileri arasında uzandığı büyük bir kilise inşa etti. Megrel köylülerin ve keşişlerin gösterişsiz kulubeleri bile, yikıntılarının ortasında yükselir. Onların arasında yaşayan polis memuru, buranın sakinleri arasında huzur sağlamaya bakıyor ama yakında, görmesi gereken zor bir iş olacak: Yeni bir dünyanın kilidini kırmak için gelecek bilginlere ev bulmak, onun görevi olacak.

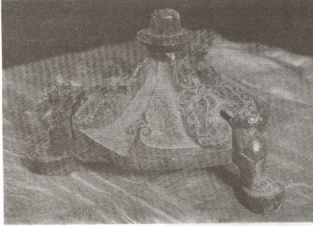
Nakalakevi'nin tüm çevresinde, Samegrelo'da ve özellikle İmereti'nin dağlık sıralarında ve tam da Gürcüstan'da doğuya doğru, karşılaştıklarında Nakalakevi'ninkilerin gerçek çağdaş kaldığı yikıntılar var. Bunlar, bugün adının da unutulduğu bir halkın gizemli mağara yerleşimleri, mağara kentleri ve kaleleridir. Bu ölü mağara kentlerinin en ünlüsü, Gori kentinin yanındaki "Uplistsihe" -Tanrı'nın Kenti'dir; destanlarda göklere çıkarılır ve Gürcülerin ortak malı sayılır. Uplistsihe, bir kaya dağdır; dik uçurumları ve duvarları, Kura ırmağının kıyıları üzerindeki ağaçsız ve grice şahlanı. İlk başta, ölü bir ken-

tin huzurunda olduğunuzu farketmezsiniz. Yalnızca en tepede, geçit vermez bir yükseklikte, birkaç mağara kaya duvarda her türden yaklaşmanın olasılık dışı olduğu küçük oyuklar görülür. Irmağın ucunda bir tek karanlık giriş, yalnızca deneyimli bir rehberle izlenebilecek bir kuyuya götürür, yoksa insan kaya şehir içindeki odalar dolambacında, saraylarda ve sokaklarda içinden çıkılmaz bir şekilde kaybolur. Kentin kendisi, hiç bir şekilde tarih öncesi mağara adamlarının yerleşim yeri değildir. Tersine, ince oyulmuş sütunlar, salonların tavanlarına oturmuş bir ekinin (kültür) biçimini ve hünerini ele verircesine ayakta tutar. Süsemeler ve yazılar, odaların duvarlarını kaplar; aydınlatma ve ısıtma amaçlı raflar ve girintiler duvarlarda sıra halindedir. Ama kabaca oyulmuş yerleşim deliklerinde, bakımsız (asimetrik) pencereler ve münzevilerin süslenmemiş duvarları görülmektedir. Sayısız kuşaklar

tan'da tüm yıkıntılar, yalnızca ellli yaşında olsa bile, Tamara tarafından inşa edildiği sayılır. Belgeler, Makedonyalı İskender'in Uplistsihe kaya şehrinin ziyareti ettiğini belirtiyor ve birçok bilgin onun saraylarında, Astarte'nin² ve Baal'in³ muhteşem, eski bir tapınağını görüyor.

Nasil oluyorsa, nehir yatağının altında dünyanın derininde kayanın içinde inşa edildiği sanılan efsanevi bir kentin daha olduğu gibi, kent bir bilmece olarak kalıyor. Buranın yerlileri onun varlığına ikna olmuş olsa da, hiç kimse bu ikinci kent keşfetmeyi başaramadı. Uplistsihe'ninki gibi gizlendiği sanılan giriş yolu, henüz bulunamadı.

Ancak tepeden görülebilen şehir siperleri, boğazları ve mağaralarıyla hiç bir şekilde istila edilemez bir istikham olmuş olmalı. Kenti dış dünyaya bağlayan yalnızca iki dar, karanlık boğaz var ve

Martvili Kilisesi'nde Bulunan Eserler

yaşamış olmalıdır. Çünkü yapının yalnız biçimi değil duvarlarındaki yazılar da değişiklik gösteriyor. Eski Gürcü yazısı, bugüne dek çözülmemiş, anlaşıl-maz hiyeroğrafik yazıyla birlikte temsil olunuyor.

Bu kaya şehrin saraylarının kimi, kubbecik biçimindeki tavanlarla iki zemine sahip. Çevrede, daha dün kullanılıyorymuş gibi, kocaman şarap testileri duruyor. Ama yine de, bu kayaya oyulmuş gizli, görülmez kentin son sakinlerinin buradan ayrılışı üzerinden, herhalde bin yıl geçmiş olmalı. Uplistsihe'nin ne zaman kurulduğu bilinmiyor. Çok eski Gürcü belgeleri ondan söz ediyor ve bilginler bu dolambaçların kayadan çelik araçlar olmaksızın yapıldığını ve eski Pelasgi katakamlarıyla göze çarpan bir benzerlik taşıdıklarını iddia ediyor. Gürcüler başka türlü düşünse de tahminlen üçbin yaşındalar. Gürcülere göre Kraliçe Tamara, bu kentin kurucusu. Ama bunun bir öne mi yok çünkü Gürcüs-

bulardan biri en dikkatli göz için bile kesin suret-te görülemez halde.

Yıkıntı haline gelmiş kentin ortasında, görece yakın bir tarihte alt bir kilise durur. Şimdi, bile, nâdiren Hristiyan bir şekilde olsa da hürmet edilir. Şarap mevsiminden sonra civardaki köylerin köylüleri kiliseye gelir ölü kentin ruhuna puta taparak hediyeler getirirler: Mıhrabın bir yanında duran şarap dolu koca kavanozlar. Şarap, tanrının refahına buharlaşır. Gürcüstan'ın ruhban tabakası, bu görüneğe karşı çıkmaz; hoşgörülüdür ve bundan daha garip günahlara katlanmak durumundadır. Gürcü kilisesi, gerçekte puta tapar zamanların tüm görüneklerini benimsedi ve onları Yunan kilisesinin kut törenleriyle tamamladı ve bu şekilde insanların tüm ulusal geleceğinin kökü saydığı bir din yarattı. Bu nedenle Gürcü kilisesi, şimdiye dek de, insanların ruhsal yaşamının özeli (merkez) ve ulusal şeref-in ve gücün taraftarıdır.

Kilise, Gürcüstan'ın dayanıklı mimarı biçiminde, birçoğunun aşırı derecede eski ve çoklukla, bakımsızlıktan harap olmuş olmasına karşın, yüz-

2 Astarte: Fenike inanisında aşk tanrıçası. -ç.n.

3 Baal: Fenike inanisında baştanrı, güneş tanrısı. -ç.n.

4 Hazretli Meryem katediliyor. -ç.n.

yıllar boyunca değişmemiş kalmıştır. Gürcü kilisesinin zemin tasarımı, Haç'tır. İnce sekizgen bir kubbecek, Haç'ın iki kolu üzerinde yükselir. Memleketteki tüm kiliseler, bu ilkeyle inşa edilir. Biçimde uçarı değişiklikler, Gürcülere yabancıdır; Gürcü aldatıcı yeniliklerin; geleneksel, iyi yerleşmiş göreneklerin yerini almasını kılığımız.

Akşam, kiliseler boş olduğunda, Gürcü kızlar hissettirmeden kiliselere gelir. Ellerinde, yumak yapılmış bir parça ip vardır. Kilisenin giriş önünde diz çöküp dua ederek, yumağı bırakırken, dudaklarından puta taparca sözcükler dökülür. Ellerinde ipin ucunu tutarlar; sonra yumağı öperek diğer yandan yumağa geri dönene kadar dizleri üstünde emekler, taşdıkları ucu yumaktan kalana düşümlerler. Eğer kız bunda başarılı olursa, sevinçli ve güvenli olarak ayağa kalkar, çünkü artık bilmektedir ki yıl bitmeden hürmet ettiği kahramanlarından biriyle evlenecektir. Kilisenin ruhları, bu işin icabına bakacaktır çünkü kız onları ipe hapsedmiştir ve onlar onun arzusunu gerçekleştirilmeden kiliseyi bir daha terkedemez, köylere kaçamaz ve Gürcülerin onlar için kulübelerinin pencerelerine koydukları dindar hediyeleri alamazlar. Gürcü kiliseleri, çoklukla kalın bir ip ağıyla kaplıdır öyle ki insan eşikten geçmek için ayağını kaldırmak zorundadır. Evlenmek isteyen öyle çok kız var ki.

Gürcü azizleri, bununla herhalde güç zamanlar yaşıyorlar. Ama Gürcü kiliseleri yalnızca azizleri ağırlıyorlar. İtalyan kiliseleri bile Gürcüstan'ın kutsal manastırlarından ve kiliselerinden daha fazla kalıntı içermez. Bir kilisede, örneğin Kurtarıcı'nın gıysileri sergilenir; bir başkasında İsa'nın bir havari tarafından yapılan en eski resmi ve en ünlülerinden birinde, Gürcüstan'a Hristiyanlığı getiren Aziz Nino'ya bir rüyada, Tanrı'nın Anası'nın⁴ verdiği üzümlü dalı gösterilir. Bununla birlikte en dikkate değer kutsal kalıntı, Ararat dağı yakınındaki bir Ermeni kilisesinde gösterilir. Bu sel durulduğunda, Ararat'ın doruğuna yerleşen Nuh'un gemisinden geldiği varsayılan bir parça çürümüş yündür.

Gürcü halkının kutsal destanları, bir sürü ciltler doldurur. Bunlar, büyük olasılıkla daha eski ve özgün biçimlere, Batı'nın destanlarından daha yakın olmalarına karşın, Avrupa'da bilinmezler. Çoğu zaman cezalandırılan ve dudak bükülen Doğu Hristiyanlığı, bu ham hikayelere yansıtılır ve çocuksu dindarlıkta, hayalde ve samimiyettedir. Bu dünya üzerindeki Hristiyanlığın en eski biçimlidir ve varlığının akışında, Haç için, batının kiliselerine nazaran daha zorlu savaşmak zorunda kaldı. Aslında, son ikibin yılda, Gürcüstan'ın tüm tarihi, Gürcüstan'ı her yönden saran diğer inanışlardan düşman-

lara karşı, iman için bitmek bilmez bir çarpışmadan başka bir şey olmamıştır. Gürcüstan, Doğu'nun en büyük Hristiyan diyarının -Bizans'ın- yapmadığını yapmakta, inatçı yığılılığıyla başarılı olmuştur; Hristiyanlığı'nı korumuştur. Gürcü papazlarının ve keşişlerinin asker olması ve kendi halkı hoşgörülü olmayı ve eski puta tapar tanrıları, ülkenin özgürlüğü adına kabul etmeyi öğrenmesi olması, şaşırtıcı değil. Gürcüstan tarihi, bu yüzden, mezhep tanımaz. Eski su tanrısı, ay tanrıçası ve hasat tanrısı, Hristiyan azizleri yanında, alçakgönüllü yerlerini almışlardır. Birçok yörede, ulusun başazizi Aziz Giorgi'nin yanı sıra, eski tanrılar, dindar hediyeler ve destanlarla hürmet ediliyorsa, hiç bir Gürcü şaşkına dönmez. Pşav'da ve Tuşeti'te, örneğin, bu tanrılar bir Hristiyan azizi kılığında bile gizlenmez ve kültürlü, Hristiyanlığın resmi kültü tarafından bzulmayarak sürer. Tuşeti'te, Hristiyan papazlarla her zaman kavgalı olmayan kendi rahiplerini, Dadekonları korumuşlardır. Ne de olsa, Gürcüstan'da, nerede Hristiyanlığın bittiğini ve açık putataparlığın başladığını kestirmek güçtür, Müslüman olmayan herşey, bir anda, Hristiyan olarak adlandırılıyor. Müslüman olmadıkları gerçeğini vurgulamak için kendilerini Hristiyan olarak adlandırırlar, ama ülkelerine hiç bir Hristiyan papaz kabul etmeyen Hevsurlar bile, gerçekte, resmi tutanaklarda, Yunan Ortodoks Hristiyan olarak görünürler.

İnançları için mücadelede Gürcüler, ülkelerinin puta tapar geçmişlerini koruyabilmis bulunuyorlar. Batı Kafkasya'nın vadileri, bu yüzden ekin sel (kültürel) tarih, kazıbilim ve budunbetim (etnografya) için gerçek bir hazine evi olmuştur; Samegrelo, İmereti, Svaneti ve Guria halen keşfedilmeleri Babıl'inki ya da Mısır'ınki kadar önemli yıkıntılar barındırmaktadır. Mısırlılar, Asurliler, Yunanlar, Hititler, Romalılar, Bizanslılar, Cenevizler, Araplar, Persler, Türkler, Ruslar, Gürcüstan'ın tüm vadilerinde hüküm sürdü. Artlarında bıraktıkları izler, kurdukları kentler, getirdikleri görenekler, hala keşfedilmemiş olarak uzanıyor. İmereti ormanlarının derininde, eski irmak Fasis'in kıyılarında, orada hala ince harap olmuş sütunlar güçlü hisarlardan ve zarif mermer saraylardan kalanlar ve henüz bir bilgini gözleyle görülmemiş yazılar can çekiyor. Bir zamanların güçlü krallarının kırsal ahbafı, sürülerini yakında otlatıyor ve bir yitmiş şanın sınırlarından dindar boşlanla sakınıyor. Büyücek Medea'nın ünlü ülkesi, araştırmayı bekliyor hala.

Çeviren: Ulaş Başar GEZGİN

Essad Bey. (1931). Twelve secrets of the Caucasus. New York: The Viking Press. s. 297-308. adlı eserden çevrilmiştir.

Gürcüstan'da Osmanlı Çalışmaları-II

All, Osmanlı askerinin her yeni başarısı hakkındaki bilgileri İstanbul'a gönderiyordu, eserlerinde de yer verdiği haberlerle yazıyordu. XVI. yüzyılın 80'li yıllarındaki Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkelerinin tarihinin tüm ayrıntılarının öğrenilmesi için Mustafa Ali'nin kendi gözüyle gördüğü ve yazdığı olaylar değerli bir kaynaktır.

Mustafa Ali'nin "Fırsat-Name" adlı bir eseri daha vardır. Bu eseri Sinan Paşanın isteği üzerine yazmıştır. Bu eserde Gürcüstan, Şırvan ve yakın bölgeler anlatılmıştır. O, "Nusret-Name'nin" devamı niteliğini taşımaktadır.

All'yle aynı dönem tarihçisi olan Mustafa Selanik'te de Gürcüstan tarihi hakkında en az All'nin kiler kadar ilginç bilgiler bulunmaktadır. Aslen Selanikli olduğu için kendisine bu isim takılmıştır. Kendisi birçok olaya tanıklık etmiş ve birçok savaşlarda bulunmuştur. Eserinde bunlara geniş ölçüde yer vermiştir. Onun eseri 1564-1599 yıllarını kapsamaktadır. Yaşamının son yıllarında devletin finans işleriyle uğraşıyordu ve o yılların ekonomi tarihi açısından büyük önem taşıyan her türlü belgeye ulaşabiliyordu. Eserinde yer alan bilgiler Osmanlı ve komşusu olan ülkelerin sosyo-ekonomik ve politik tarihi açısından oldukça ilgi çekicidir. Selanik'in eserinde yer alan Gürcüstan'la ilgili bilgiler özellikle dikkate değerdir. O, Osmanlı-Gürcüstan ilişkileri tarihinin çok önemli kısımlarını ender bulunur bir doğrulukla yazmıştır. Onun verdiği bilgileri, sonraki tarihçiler sık sık tekrarlamışlardır. Gürcüstan hakkında yazdıkları genel anlamda çok orjinaldir ve benzer bilgiler diğer dillerde ve Osmanlı dilindeki kaynaklarda karşımıza çıkmamaktadır.⁵

XVII. yüzyıla Osmanlı tarihçilerinin yüzyılı denmektedir. Bu dönemde, Osmanlı historyografisi ve diğer bilim dallarının gelişmesinde önemli roller oynayan ünlü devlet görevlileri, bilimadamları, tarih-

⁵ G.Putarivze, Mustafa Selanik Gürcüstan Hakkında Tbilisi Devlet Üniversitesi Çalışmaları, cilt 91. Doğu Bilimleri Sertisi, II. sf. 255-275, 1960.

⁶ Babinger, Die Geschichtschreiber der Osmanen and Ihre Werke, Leipzig 1927 s. 305 212-113.

Nodar ŞENGELİA

(Geçen sayıdan devam)

çiler, coğrafyacılar, kozmografiler ve din adamları yaşamış ve önemli çalışmalar yapmıştır. Eserlerinde Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkeleri hakkında çok bilgiler bulunmasına rağmen bu dönemin tüm Osmanlı tarihçilerini burada anlatmamız konudan uzaklaşmamıza neden olur. Ancak, ülkemiz hakkında değerli bilgiler veren birçok Osmanlı tarihçisi bulunmaktadır. Osmanlı tarihçi ve coğrafyacıları bize Gürcüstan hakkındaki çeşitli bilgileri dikkate değer bir şekilde ulaştırmaktadır.

XIX. yüzyılın 70'li yıllarında "Tarih-i Cevri Çelebi" adıyla iki kitap halinde yayımlanan eserde Gürcüstan tarihi açısından ilgi çekici ve bol bilgiler bulunmaktadır.⁶ Pr. Babinger'in dediğine göre bu eserin yazarının yanlışlıkla XVIII. yy. Osmanlı tarihçisi Edirne'li Ağa-Zade Mahmut Urfi olarak yazdılar. Aslında eser Hilmi Çelebi'ye ait idi. Yazar, eserinin ikinci bölümünde bize, Lala Mustafa Paşa'nın, İran'a karşı yapılacak savaşta serdar olarak atanmasını ve yolculuğunu anlatmaktadır. Eserde, Osmanlı askerlerinin Gürcüstan topraklarındaki hareketlerini, Samshe Atabeyliği yöneticisiyle olan ilişkileri ve Osmanlı askerinin Tbilisi'ye girip Kaheti'ye doğru yola çıkışı hakkında bol miktarda bilgiler bulunmaktadır. Eserde aynı zamanda Osmanlıların Şırvan ve Ermenistan'daki önemli noktaları tutmalarıyla ilgili bilgiler de bulunmaktadır. Bu kaynağın yazarı bugüne kadar kimsenin dikkatini çekmemiştir.

XVI-XVII. yy. Gürcüstan'ı hakkında Osmanlı tarihçisi Mehmet Ben Mehmet (-1640)'in verdiği önemli bilgiler vardır. Biyografisinden çok az şey bilinmektedir. Doğum tarihi bilinmemektedir. Kendisi aslen Adriyanopol'luymuş. Divan katibi olarak görev yapmış, İstanbul'da Emir-ül-Umera Medresesinde müderris konumundaymış ve 1640 yılında ölmüştür.

Eserinin ilk bölümünü 1620 yılında sultan III. Osman'a atfetmiş. Bu eserde 1617 yılına kadar geçen olaylar anlatılmıştır. Eserinin ikinci bölümünde sultan IV. Murat'ın sultanlığının sonuna kadar olan Osmanlı tarihi anlatılmaktadır. Mehmet Ben Meh-

met'in eserinin ilk bölümü ikiye ayrılmaktadır. İlkinde 87 hanedanlığın kronolojik nüshaları bulunmaktadır. İkincisinde ise eser Osmanlı hanedanlığının oluşumundan başlayarak 1617 yılında I. Ahmet'in ölümüyle tamamlanmaktadır.⁷

Mehmet Ben Mehmet'in eserinin yayınlanmış olan bir elyazması bölümünü Rusya Bilimler Akademisi, Doğu Bilimler Enstitüsü Leningrad bölümü elyazmaları fonunda bulduk.

Mehmet Ben Mehmet'in eserinin ikinci bölümünde Osmanlı tarihi anlatılmaya devam etmektedir. Osmanlı sultanlarının tarihi dikkate değerdir. Eserin bu bölümünde Gürcüstan ve Kafkasya hakkındaki geniş bilgiler bulunmaktadır. Yazar, Lazistan vilayetindeki olayları, Osmanlıların Tortum kalesini almasını, Nahcivan'a savaş açmasını anlatmaktadır. Çıldır savaşı, Manuçar ve Kvarkvare'nin itaati, Tbilisi kalesinin alınışı ve daha sonra Osmanlı askerlerinin Lori ve Alazani nehirlerine doğru yola çıkışı, Kaheti kralı Aleksandre'nin boyun eğişi, Kaniki nehri kıyısında Kızılbaş askerlerle Osmanlılar arasında yapılan çatışma, Şirvan savaşı ve daha birçok olayı yazmaktadır. Aynı şekilde, yazar bizlere, Osmanlı askerlerinin Tbilisi'de, Dmanisi'de ve yakınındaki topraklarda yaptığı savaşları geniş bir şekilde aktarmaktadır. Serdar Ferhat Paşa'nın Gürcüstan'a gelişi, Lore ve Dmanisi kalelerinin yapıldığı hakkındaki bilgiler dikkate değerdir.

Yazar, İran-Osmanlı savaşlarına bağlı olaylara özellikle geniş yer vermiştir. Bu, Gürcüstan ve Kafkas ülkeleri tarihi için fazlasıyla dikkate değer bilgiler vermektedir. Onun eseri, XV. yy sonları ve XVII. yy. başlarında Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkeleri tarihine ilgili birçok konunun aydınlatılması açısından önemli bir kaynaktır. Ne yazık ki, sultan IV. Murat'ın sultanlığının sonuna kadar olan, Mehmet Ben Mehmet'in eserinin ikinci bölümü henüz yayınlanmamıştır. Avrupa ve Asya'nın değişik kütüphanelerinde elyazması olarak korunmaktadır.

7 Mehmet Ben Mehmet'in Gürcüstan ve Güney Kafkasya konularına değinen eserinin ilgili bölümü. Türkçe metni Gürcüce çevirisi ve esas niteliğiyle Gürcüstan Bilimler Akademisi Prezidyumu kapsamındaki Gürcüstan Hakkındaki Yabancı Kaynaklar Komisyonunda korunmaktadır.

8 S. Cıkla, İbrahim Peçevli, Gürcüstan Hakkında Akademisyen Mart, Dil, Tarih ve Marteryal Kültür Enstitüsü Bülteni, V-VI, sf. 368-389, Tbilisi, 1940.

9 İbrahim Peçevli'nin Gürcüstan ve Kafkasya hakkındaki bilgileri, Metni Gürcüce çevirisinde beraber S. Cıkla yayımlanarak önsöz ve dipnotlar eklendi, Tbilisi, 1964.

10 S. Cıkla, İbrahim Peçevli'nin Gürcüstan ve Kafkasya Hakkındaki Bilgileri sf. 25.

XVI-XVII. yy. Osmanlı historyografisinin önemli bir temsilcisi İbrahim Peçevli'dir. (1574-1650)

İbrahim Peçevli'nin "Tarih'i" 1520-1640 yılları arasındaki olayları içermektedir. Osmanlı ve komşu ülkelerin tarihi için mükemmel bir kaynaktır. Peçevli'nin "Tarih'i" Türk belgesel kaynaklarına ve Macal Kaynaklarına dayandığı için daha da önem kazanmaktadır. Örneğin, o Giorgi Saakadze'nin Osmanlı kampına giderek Hafız Ahmet Paşa'yla yaptığı konuşma sırasında, Osmanlı serdarlığıyla beraberdi ve Giorgi Saakadze'yle görüşme sırasında orada bulunuyordu. Kendisi Giorgi Saakadze'yle yapılan görüşmeyi yazmış ve ona karşı olan sempatisini belirtmiştir.

İbrahim Peçevli'nin "Tarih'i" XVI-XVII yüzyılları arasındaki Gürcüstan tarihi için değerli bir kaynaktır. Yazar, Gürcüstan ve tüm Kafkasya'ya ilgili birçok bilgiye yer vermiştir. "Tarih'i"te Gürcüstan hakkındaki bilgiler diğer Peçevli'nin eserindeki Gürcüstan hakkındaki bilgiler 1940 yılında çevrildi.⁸ Ancak, daha geniş, Türkçesi ve geniş yorumlarla 1964 yılında akademisyen S. Cıkla yayınladı.⁹ İ. Peçevli'nin 4 Temmuz 1536 yılında Osmanlıların Gürcüstan'a saldırması ile ilgili verdiği bilgi ilgi çekicidir. Kaynakta bilgiye göre Osmanlılarla yapılan savaşta Gürcüler yenildiler. Osmanlılar birçok ganimet ele geçirdiler. Bundan sonra, üç dört sancaktaki halk boyun eğdi ve sultandan, valiyile yönetici atanmasını istediler.¹⁰

Bu Gürcüstan tarihinde, İmereti kralının Samshe Atabeylerini yenerek Samshe Atabeyliğini İmereti Krallığına bağladığı dönemdir. Atabeyler Osmanlı İmparatorluğuna kaçırlar. Samshe Atabeyinin oğlu Kalhosro Sultanın kapısına gitti ve İmereti kralına karşı ondan yardım istedi. Bunun üzerine Osmanlılar, Gürcüstan'ın işlerine daha aktif bir şekilde karışmak için bir sebep bulmuşlardır ve Gürcüstan'a saldırdılar. Peçevli tüm bunları doğrulamaktadır.

Gürcü topraklarına sancak sisteminin getirilmesi, bu bölgenin Osmanlı sistemine göre yeniden organize edilmesi anlamına geliyordu. Osmanlılar, buraya sancak sistemini getirip kendi yöneticilerini atamakla, Samshe Atabeyliği topraklarını yavaş yavaş ele geçirmeye ve orada kendi yönetim birimlerini oluşturmaya başlamıştı. Bundan sonra Osmanlı İmparatorluğu sistematik olarak Gürcü topraklarını işgal ediyordu ve orada kendi güç ve yetkilerini yayıyordu.

Uzun yıllar süren İran-Osmanlı savaşlarında Gürcüstan konusu önemliydi. Gürcüstan'ın bazı krallık-prenslikleri bu savaşlarda bazen Osmanlılara bazen de İran'a destek oluyordular. İran'ın Gürcüstan'ın herhangi bir krallık-prensliğine el koymasına Osmanlı İmparatorluğu katlanamıyordu. Aynı şekilde, Osmanlıların Gürcüstan'ın güneyini (Samtshe Atabeyliği) yavaş yavaş ve metodik olarak işgal edip orada kendi güç ve yetkilerini yaymasını da İran çekemiyordu. Bu yüzden İran-Osmanlı savaşlarının 1628-1629 yılları arası Şah Abbas dönemini anlatmaktadır. Peçevi, olayları anlatmanın yanı sıra Osmanlılar tarafından Erzurum ve Ahaltsehe kalelerinin işgal edilmeyle ilgili bilgiler de vermektedir.

Mehmet Hemden Solakzade (-1657)'de Gürcüstan hakkında az ama dikkate değer parça bilgiler bulunmaktadır. Onun tarihi, Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan Sultan İbrahim (1640-1648) in tahta geçişine kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Solakzade'nin eserlerinden oluşan kaynakların çoğu günümüzde bilinmemektedir. Bu da onun tarihinin değerini daha da arttırmaktadır.

Solakzade'nin Gürcüstan ve Güney Kafkasya tarihiyle ilgili ilgi çekici bilgileri bulunmaktadır.¹¹ Osmanlıların Lazistan kalesini ele geçirmesiyle ilgili yazdıkları dikkate değerdir. Lazistan tarihi hakkında günümüzde çok az bilgi bulunmaktadır, hatta neredeyse hiç bilgi yoktur. Tarihi Gürcüstan'ın bu güney-batı bölümünü Osmanlılar çok eskiden işgal ettiler ve buraya Osmanlı sosyo-politik sistemini yerleştirdiler. Solakzade, Lazistan kalesinin işgalı hakkındaki bilgileri, kendinden önceki tarihçi Mehmet Neşri'nin (XV. yy.) eserinden yararlanarak vermektedir. Ancak, aynı zamanda ondan farklı bilgiler de vermektedir. Osmanlı paşası tarafından Lazistan vilayetinin alınması, kaynağa göre, 1427-1428 yılları arasında olmuştur. Aslında, bu dönemde Lazistan toprakları uzun süredir Osmanlılar tarafından işgal edilmiş idi.

11 N.Şengella, Solak-Zade Gürcüstan Hakkında... Gürcü Kaynakbilimi, K. IV, Tbilisi, 1973, sf. 56-64.

12 G. Alasania, Katip Çelebi'nin "Cihan Numa" sı ve buradaki Gürcüstan'la ilgili bilgiler. Gürcü Kaynak Bilimi, IV, s. 65-77, Tbilisi 1973.

13 G. Alasania, Gürcüstan ve Kafkasya hakkında Katip Çelebi'nin verdiği bilgiler, Tbilisi, 1979.

14 G. Alasania, "Cihan Numa"daki Kafkasya haritası. Gürcüstan SSC Bilimler Akademisi İv. Cavahışvili Tarih Arkeoloji ve Etnografi Enstitüsü Genç bilim adamları ve Araştırma Görevlileri Konferansı Tezleri, Tbilisi, 1970. Aynı kişi, "Cihan numa" Kafkasya Haritasında Gürcüstan, Haber, Tarih, Arkeoloji, Etnografi ve Sanat tarihi serisi, H 2, sf. 98-106, Tbilisi, 1971.

Solakzade, İran-Osmanlı savaşlarının epizodlarını, sultan I. Selim ile İran şahı Şah İsmail arasındaki Gürcüstan ve Güney Kafkasya'da yapılan savaşları anlatmaktadır. XVI. yüzyıl ortalarında, güçlenen Osmanlı İmparatorluğu yavaş yavaş Güneybatı Gürcüstan'ı işgal ediyordu.

XVII. yüzyılın büyük coğrafyacısı ve tarih bilgini Katip Çelebi'nin Osmanlı histriyografisinde olduğu kadar tüm İslam dünyasında da çok önemli bir yeri vardır. Onun, doğu İslam biliminin birçok alanının gelişiminde büyük çalışmaları vardır. Katip Çelebi, ilahiyat, coğrafya, kozmografi, hukuk, politika, felsefe dallarında esaslı çalışmalar yapmıştır. Özellikle tarih ve bibliyografisi dallarında çok şey yapmıştır. Katip Çelebi'nin bilimsel ve pratik çalışmaları fazlasıyla çok yönlüdür. Katip Çelebi 50 yaşındayken öldü.

Diğer Osmanlı tarihçileri gibi Katip Çelebi de çok sayıda eserlerinde Gürcüstan tarihi ve coğrafyasıyla ilgili konulara önemli ölçüde yer vermiştir. Katip Çelebi, Gürcüstan hakkında, tarihi coğrafik özellikler taşıyan dikkate değer ve ilgi çekici bilgileri bizlere aktaranlardan biridir.

Katip Çelebi engin bilgisi ve deneyimlerini tarih-coğrafik eseri "Cihan Numa" (Dünyanın Aynası) adlı eserinde yansıtmıştır. Yazar bu eserinde ülkenin bölgelerini, özellikle ayrıntılarıyla, Osmanlı İmparatorluğunun sahip olduğu yerleri, Anadolu vilayetlerini, Suriye, İran, Arabistan ve diğer ülkeleri anlatmaktadır.

"Cihan Numa"da, Katip Çelebi ulaşılabildiği tüm ilk kaynaklardan yararlanmıştır. O, Gürcüstan ve Kafkasya ülkelerini geniş bir şekilde incelemiştir. Bir coğrafyacısı gözüyle ayrı ayrı Guria, Samegrelo, Acara ve İmeret'i incelemiştir.¹² Katip Çelebi'nin Gürcüstan ve Kafkasya hakkındaki bilgilerini Prof. G. Alasania öğrenmiştir.¹³ Kendisi, Türkçe yazılı Kafkasya haritasını da eserine eklemiştir.¹⁴ Haritada Çerkezistan, Abhazya toprakları belirtilmiş, İlbuzi Dağı, Dağıstan, Şirvan, Gürcüstan'ın tamamı, Gence, Erivan, Kars, Çıldır, Trabzon ve diğer bölgeler gösterilmiştir. Harita XVII. yy. Gürcüstan'ının coğrafik noktaları ve bölgelerini yeterince doğru vermiştir.

Katip Çelebi bizlere tarih dalında çok ilgi çekici eserler bırakmıştır. Onun, tarih özelliği taşıyan iki eseri "Fezleke" ve "Takiyirnat-Tevarih" (Tarihi kronolojik listeler)'yi özellikle belirtmemiz gerekmektedir. "Fezleke" iki bölümden oluşmaktadır, Genel tarih yorumları ve Osmanlı tarihinin ayrıntılı tanı-

mu. Eserde 1592-1654 yılları arasında geçen olaylar anlatılmaktadır. Eserde Gürcüstan hakkında da ilgi çekici bilgiler bulunmaktadır. Yazarla aynı dönemde yaşayan, sultanın kapısındaki ilk resmî tarihçi Mustafa Naima da aynı dönemin Osmanlı ve komşu ülkelerinin tarihini anlamakta ve Katip Çelebi'nin eserini sık sık şahit tutmaktadır. Naima Gürcüstan tarihini anlatırken Katip Çelebi'nin eserlerindeki bilgilerden yararlanmıştır. Örneğin, Giorgi Saakadze'yle ilgili bilgileri, kendisi tamamen Katip Çelebi, birçok ilgi çekici belge, nakli kaynak ve kendinden önceki tarihçilerin eserlerine ulaşabiliyordu. Gürcüstan tarihi ve coğrafyasını anlatırken Osmanlı devlet birimlerinde korunan ilk kaynaklardan yararlanmıştır. Katip Çelebi, eserinde, kendi gözüyle gördüğü ve içinde yer aldığı olayları da anlatmaktadır.

Eserinde bulunan bilgiler, XVII. yüzyılın ilk yarısındaki Osmanlı-Güney Kafkasya ülkeleri ilişkileri ile ilgili birçok önemli konuyu öğrenmek açısından, Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkeleri hakkında çok yönlü dikkate değer ve mükemmel bir kaynak oluşturmaktadır.

Katip Çelebi'nin bilimsel mirası, ülkesinde olduğu kadar ülke dışında da geniş ölçüde kabul görmüştür. Katip Çelebi'nin eserinde bulunan, Gürcüstan hakkındaki tarihi-coğrafik özellikler taşıyan, dikkate değer bilgilerin, Gürcü diline çevrilmesi, yorumlanması ve bilimsel değerinimize kazandırılması çok yararlı bir çalışmadır. Bir coğrafyacı ve tarihçi olarak Katip Çelebi'nin yaptığı hizmetler tartışılmaz derecede büyüktür. O, zamanının en kaliteli bilim adamıydı. Coğrafya ve tarih anlayışının gelişmesine önemli katkıları olmuştur.

XVII. yy. Osmanlı tarihçileri ve gezginleri arasında Evliya Çelebi (1611-1679)'nin özel bir yeri vardır. On ciltlik gezi kitabı "Siyaset-Name", birçok ülkenin tarihi, coğrafyası, ekonomisi, dil bilimi ve diğer konular hakkında önemli bir kaynaktır. Genç Evliya 1630 yılında, önce İstanbul'u incelemeye başladı ve ona öğrenebilmesi on yıl sürdü. Eserinin ilk cildinde İstanbul'u anlattıktan sonra Evliya tüm hayatını yolculuğa geçirdi. Gemilerle atla yolculuk ediyor, tüccar konvoylarıyla, askerlerle, diplomat heyetleriyle beraber geziyordu. Bu şekilde tüm Anadolu'yu, İran, Kürdistan, Suriye, Filistin, Mısır, tüm Kafkasya, Güney Rusya, Balkan Yarımadası ve Avrupa ülkelerini dolaştı. 1640-1647 yılları arasında Bursa, Karadeniz kıyıları, Kırım, Kritos ve Erzurum'a gitti.

Evliya Çelebi Viyana'daki resmi elçiliğe başkanlık ediyordu. 41 yıllık yolculuğunu, kısmen birçok dile çevrilen eserinde anlatmıştır.

Evliya Çelebi'nin "Seyahat-Name" kitabının İstanbul'u anlatan ilk cildinin İstanbul Bedestanları'nı anlatan bir bölümünü David Gudlaşvili Gürcüce'ye çevirmiş, Türkçesi ve dipnotlarıyla birlikte yayınlanmıştır.¹⁵

Evliya Çelebi uzun yolculukları sırasında günlük tutuyordu ve gördüğü kadariyle zeki ve dikkatliydi. O, gördüğü ülkelerin halkını yaşamı hakkında birçok bilgiler vermektedir. Savaşları, şehir halkını, endüstri işlerini yazmıştır. Folklorik, lingüistik ve etnografik özellikler taşıyan mazelmerli ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Evliya Çelebi'nin eserine birçok araştırmacı başvurmuştur. Evliya Çelebi'nin verdiği bilgilerin temelinde akademisyen S. Cıkla ilgi çekici bir yazı yazmıştır.¹⁶ Ayrıca, Evliya Çelebi'nin verdiği bilgilere dayanarak Lazlar ve Lazca hakkında da bir yazı yazmıştır.¹⁷

Evliya Çelebi, Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkelerine XVII. Yüzyılın ortalarında gitmiştir ve bu konuda, çeşitli özellikler taşıyan birçok ilgi çekici bilgi aktarmaktadır. Onun verdiği çeşitli bilgilerin, Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkelerinin tarihinin birçok konusunu öğrenmek açısından paha biçilmez bir değeri vardır. Evliya Çelebi'nin Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkeleri hakkında yazdıkları "Seyahat-Name"nin ikinci cildindedir. Gürcü tarihçisi Prof. G. Puturidze yapmış ve yayınlamıştır.¹⁸

Prof. G. Puturidze, Evliya Çelebi'nin "Seyahat-Name" kitabının ikinci cildindeki Tbilisi kalesini anlatan bölümünü daha 1958 yılında yayınlamıştır.¹⁹ Daha sonra bu bölüm de ikinci cildin tam çevrisine dahil oldu. Bu yayınlanan bilgilere dayanarak ve diğer İran dil gurubun kaynaklarıyla karşılaştırarak, Prof. V. Gabaşvili, XVI-XVII. yüzyılları arasındaki Tbilisi tarihi konusunda dikkate değer bir araştırma yapmıştır.²⁰

(Devam edecek)

15 D. Gudlaşvili, Evliya Çelebi'nin İstanbul Bedestanları Hakkındaki Bilgileri. Yakın doğu şehirleri tarihyle ilgili denemeler. II. Kodakşyon V. Gabaşvili, Tbilisi, 1970 sf. 336-362.

16 S. Cıkla, Evliya, Megrel ve Gürcü Dilleri Hakkında, "Sovyet Dil Bilimi" cilt II. Leningrad, 1956 sf. 109-128.

17 S. Cıkla, Evliya Çelebi, Lazlar ve Lazca Hakkında "İber-Kafkas Dilbilimi" cilt VI, sf. 243-256. -Tbilisi- 1954.

18 Evliya Çelebi "Seyahatname" Giorgi Puturidze Türkçeden çevirdi, yorumladı ve araştırdı. Bölüm I. Gürcüce çeviri Tbilisi, 1971. Bölüm II Tahlili ve yorumlarla, Tbilisi, 1973.

19 G. Puturidze, Evliya Çelebi'nin Tbilisi hakkında verdiği bilgiler, Dergi: Tbilisi-1500 sf. 39-47, Tiflis, 1958.

20 V. Gabaşvili- 16- 17. yy. Doğu Kaynaklarında Tbilisi. Tbilisi Devlet Üniversitesi Çalışmaları 99. Doğu Bilimleri Serisi. III. 251-261, Tbilisi 1962.

Livane Bölgesi'nin Tarihinden

Roin MALAKMADZE

Livane bölgesi en eski zamanlardan beri hem Gürcü hemde yabancı araştırmacıların dikkatlerini çekmiştir. Çeşitli araştırmalarda bu bölge çeşitli isimlerle anılıyor.

"Kartlis Tshovreba"da Andria Pirveltsodebuli'nin gelişini anlatan kısımda bölge "Nigla" adıyla anılmaktadır: "Andria Pirveltsodebuli Kartli ülkesine Nigla'ya, Klarcti'ye ve Artaan-kola'ya girdi ve orda çok uzun zaman boyunca kaldı." (Kartlis Tshovreba Textli temel elyazılarına dayanarak S. Kauhçşvili hazırladı. 1 cilt. Tbilisi 1995 s. 38). Bu kaynaklardan ayrıca Livane'nin Kartli Krallığının bir parçası olduğu anlaşılmaktadır.

VII. yüzyıla ait "Ermeni jeografia" adlı belgede de bu bölge "Nigali" adıyla geçmektedir (J. Siharulidze, Nigali, Batumi 1985, s. 76).

XI. yüzyıla ait Sumbat David'in belgelerinde Nigali vadi olarak anılıyor. "Aşot kalktı ve ulaştı Nigali vadisine" (Sumbat, Davitisdze Bagrationların Yaşamı ve Rehberi", Tbilisi, 1990 s. 46). Vahuşti Bagrationi de Livane'yi bir vadi olarak tanımlıyor (Vahuşti, Gürcüstan Krallığının Tarihi, Tbilisi, 1941. s. 133-135).

Al. Dcavahişvili'nin ve Batumi bölgesinin haritalarında Nigali-Nigola diye yazılmakta ve okunmaktadır (I. Siharulidze, aynı çalışma s. 76).

Osmanlıların egemenliği zamanlarında ve sonra Liganı'ye Livane adı denilmeye başlanmıştır.

Livane adıyla ilgili 17. nci yüzyılın Türk tarihçi-

si olan İbrahim Peçevi'nin çalışması da ilgi çekicidir. Bu çalışma Vezir Ahmed Paşa'nın hayatını kapsıyor ve orada da Livane, Divana adıyla geçmektedir (İbrahim Peçevi. Gürcüstan ve Kafkasya Hakındaki Bilgiler. Bu çalışmayı Gürcüce'ye çeviren ve önsözü yazan S. Cıkla'dır. Tbilisi 1961 s. 102). N. Berdzenişvili'ye göre İbrahim Peçevi'nin bahsettiği Divana bizim bildiğimiz Livana'dır, başkası değil (İbrahim Peçevi'nin kitabındaki S. Cıkla'nın önsözüne bakınız, s. 101).

Etnoğrafik belgeler Livana'nın, Artvin'in ve etrafındaki yerlerin eski ve esas adı olduğunu göstermektedir. Artvin köşkünün ismi de Livane kalesi imiş (Anlatan Ş. Putkaradze, "Çveneburlerin Gürcücesi" Batumi, 1993. s. 192).

Livane Kalesinden Bir Görünüm

Bu sözün (Livane) temeli olan vadi kelimesi Sulhan-Saba Orbellan'ye göre kalacak yer demektir. (Sulhan-Saba Orbellani, 4. cilt Tbilisi 1965. s. 257). Bunun Çorohi'nin üzerindeki Artvin'e yakın bir liman ismi olduğu düşünülmüyor (Anlatan "Limena Limanı, Sulhan-Saba Orbellan, sözlük. s. 240). Limena Limanı" N. Çubinişvili. Gürcüce Sözlük" Tbilisi 1961. s. 2).

17. nci yüzyılda yaşayan ikinci Türk tarihçi Evliya Çelebi de iki farklı Livane'den bahsediyor. Livane ve Küçük Livane'den (Evliya Çelebi, Seyahat Kitabı, 1. cilt. Tbilisi, 1971 s. 299. Türkgeden çeviren, yorumcu ve önsözü yazar Giorgi Puturidze).

Acaba hangisi Livane ve hangisi Küçük Livane idi. Livane bugünkü Livane bölgesinin adı, "Küçük

Livane" ise Artvin'in adı olablirdi. Evliya Çelebi'nin kitabında Artvin'den bahsedilmemesi dikkat çekicidir. En çok Çorohi'de bulunan Artanuçi'den, Şavşeti'den ve Maçaheli'den bahsediliyor (aynı kitap s. 299-300).

D. Ekvtime Takaişvili'ye göre ise Livane Çihori köyündeki -Libane bölgesi ile aynı yerdir (L.V. Takaişvili, Müslüman Gürcüstan'dan Geri Görünüş", G. Şaradze'nin yorumları, Tbilisi 1991. s. 198).

Livane bölgesi Çorohi'nin her iki tarafında yeterince geniş toprakları kapsıyordu. Vahuşti'ye göre Livane, Artvin'den Erge'ye kadardır. (Vahuşti, Gürcüstan Krallığının Tarifi, Tbilisi, 1941. s. 135).

Vahuşti sonra Livane bölgesi için şöyle yazıyor: Livane Başkanı Episkopos başkanı Gonya'ya kadar, ta Porçha'ya (Borçka) kadar, ve Acara'ya kadar hükmederdi (Vahuşti, aynı kitap, s. 135).

G. Kazbegli'ye göre ise Livane Çaluri nehrinden başlıyordu, Çaluri nehri Çorohi nehri ile Borçka yakınlığında birleşiyordu (Ç. Kazbegli, "Türkiye'nin Gürcüstan'ında 3 ay", Tbilisi, 1995 s. 97).

Livane Bölgesinde Bulunan Vanlı Körtüsü

Trabzon'da İngiliz konsolusu olan Ciford Palgreve'ye göre Livane bölgesinin uzunluğu 40 mil ve genişliği 35 mildi. Ekonomi ve siyasi merkezli ise Livane yani, Artvin'i imiş (Ikot, Ryu, 1981. s. 57).

E. Takaişvili'ye göre Livane ayrı bir vadi değildir ve Artvin bölgesini ve Çorohi nehrinin iki tarafını da kapsıyordu (R. Takaişvili, aynı kitap s. 197).

Prof. I. Siharulidze ise Livane'yi didik didik araştırdı ve ayrı bir kitap olarak da bastırdı. Bu profesör Livane'yi Çorohi'nin alt bölgesi olarak görmektedir (I. Siharulidze, s. 3).

Livane bölgesi jeografik açıdan da dikkat çekicidir, bu açıdan Livane'yi ilk önce Vahuşti değerlendirdi. "Orda yüksek-yüksek dağlar da mevcut, yazlıklar için mükemmel bir yer, ırmaklar akar ve her

türlü kuş, balık ve hayvan çeşitleri bulunmaktadır."

Livane bölgesi, güneybatı Gürcüstan'ın, ekonomisi olarak da en ileri gelen bölgelerindendi.

Vahuşti'ye göre bu bölgede her türlü buğday, sebze ve meyve bulunuyordu. Portakal, turunc mandalina, limon, zeytin, nar, incir, üzüm üretimi ve bahçevanlık çok gelişmişti, fakat toprağın taşlı ve az oluşu da hissedilir bir durummuş (aynı kitap s. 135). Livane bölgesi içine Borçka'da giriyordu, (Vahuşti, Borçka'ya Porçka diyormuş) ve burada da bağcılık, üzüm üretimi ve meyvecilik çok yüksek seviyede imiş.

D. Bakradze'ye göre Livane en verimli bir bölgeydi, burada üretilmiş ipek kumaşları Batumi ve Kobuleti (Çürüksu) da üretilmiş kumaşlardan daha kaliteliydi. Livane zeytinleri ise Tbilisi'de, Ahaltshhe'de, Odesa'da ve İstanbul'da satılmaktaydı (D. Bakradze, "Acara'da ve Guria'da Arkeolojik Seyahat", Batumi, 1987, s. 25).

Bunca tarih ve araştırma kaynakları incelendikten sonra diyebiliriz ki Livane bölgesi çeşitli isimlerde anılıyordu (Nigali, Liganı, Divana, Livana). Halk ara-

sında bugün bu bölgeye Livane deniliyor ve yeterince geniş toprakları kapsamaktadır (Artvin'den ta Erge Köyü'ne kadar).

Çvенеburi Dergisi'nı Düzenli Okumak İstiyorsanız, ABONE Olunuz, ABONE Bulunuz.

**ABONELİK İÇİN:
(0212) 210 01 10**

Sümer ve Gürcü Alfabelerinin Karşılaştırılması

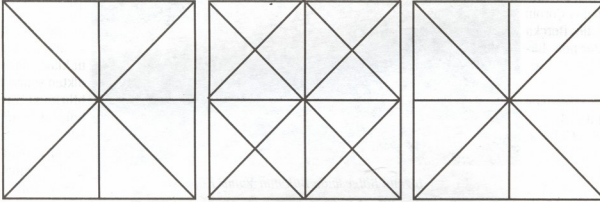
Telmuraz MİBÇUANİ - Zurab KAPLANIDZE

Gürcüstan toprakları ve halkı, doğu topraklarının, halklarının ve Mezopotamya'dan başlayan o eski medeniyetin öz parçasıdır. Binlerce yıldır bilinmeyen, Sümerlerin tüm medeniyetlerinin başı olan alfabeyi Gürcüstan'da bulduk. Bu alfabe, harfleri simgeleyen şekillerde M.Ö. 5000 yıl öncesine ait Sümer toprak plakalarına işlenmiştir. Bunun yanı sıra, eski eserlerle dolu olan tüm yakın doğuda olduğu gibi Sümerlerle ilgili birçok toprak kaplar ve yüzükler de bulunmuştur. Ancak, yeryüzündeki hiçbir araştırmacı, bunları okuyup açıklayamadı. Çünkü, Kafkas dağlarında korunan bu eski yazıya, yani, Gürcülerin ilk alfabeti (asomtavruli) ve aynı olan Sümerlerin alfabeti henüz dünyadaki bilim adamlarının hiçbirini bilmemektedir.

Alfabe, dünyayı aydınlatan medeniyetler yer almaktadır. Bunları dünyadaki bilim adamları araştırdılar fakat bulamadılar.

Bu eski alfabenin, kozmik, sayısal ve çizgisel sistem formülü bulunmaktadır. Bu formülün yaşı, M.Ö. 5600 tarihli olarak belirlenmiştir. Ankara Üniversitesi'nin davetlisi olarak, Gürcüstan Bilimler Akademisi tarafından Türkiye'ye gönderildiğim sırada Ankara Eski Eserler Müzesinde İngiliz bilim adamı Melart tarafından aynı tarihle, yani, M.Ö. 5600 ile tarihlendirilmiş bir formül gördüm.

Hristiyanlık dininin yok ettiği, hikmetini ve içeriğini kaybettiği Sümerlerin alfabeti ve aynı olan Gürcü ilk alfabeti günümüzde kullanılmamaktadır. Ancak bu yok olan alfabeyi günümüz bilim adamları

Kafkasya dağlarında, Amiran'ın zincirlendiği Pal dağı eteklerinde yaşayan köylerde korunan formül. Renkli toprağa çizilen ise, Anadolu Yerlileri, İstanbul'un Berisi Ket'lerin Eski Medeniyetli, Ankara Eski Eserler Müzesinde korunmaktadır. Bunu, İngiliz bilim adamı Melart M.Ö. 6500-5600 olarak tarihlendirmiştir. Bu, bizim alfabemizin ve insanlığın, çizimin, sayıların ve kozmik sistemlerin başıdır -8600 yıl önceki en eski Sümer toprak plakalarının, yüzüklerinin, çivi yazılarının ve kap-kacak üzerine yapılan çizimlerin formülü.

Bu alfabe birçok hikmet bulunmaktadır. Bunların arasında, evrenin tanrısal toplantı yeri olan panteon da vardır. Bu panteon dünyada var olan tüm dinlerin başıdır.

Alfabe, M.Ö. 5600 yılına ait güneş ve ay takvimleri bulunmaktadır. Sanjyesine varana kadar doğrudur. Benzeri doğrulukta takvimli çağdaş medeniyetler dahil bilmemektedir.

ri olan bizler mucizevi bir şekilde yeniden dirilttik. Bu diriltlen alfabenin hikmeti ve içeriği bizlere, M.S. 2000 yılında, eski medeniyetlere sahip halklar arasındaki akrabalık ve tarih birliğinin yeniden canlandırılması olanağını vermektedir. Bununla, doğuda barışın büyük temeli oluşmaktadır ve Gürcü halkı ise doğudaki akraba ülkelerle olan aile birliğine yeniden kavuşmaktadır. Özellikle de Türkiye ve halkıyla. Bu yüzden de ilk olarak Çveneburi olarak sizlere sesleniyoruz. Kan bağıyla akraba olan

halkların göğünde, aramızdaki anlayışın ışığı olursa, belki 2000 yıllık karanlığın sonu gelir.

Yeni buluşlara göre, Türkiye'nin günümüzdeki dini, bizim direkt akrabamızdır. Bu eski medeniyetlerde de açıkça görülmektedir. Atalarımız olan Sümerlerin ilk tanrısı aydır. Ay tanrısını alfabe şu şekilde açıklamaktadır:

Bu formülde Gürcü ilk alfabesinin köşell olan her tür sembolü bulunmaktadır:

Evrendeki en yakın varlık.
Dünyanın ilk komşusu.
Bizim ilk yoldaşımız.
Evrenle aramızdaki aracı.
Evrenin babası.

İlk tanrı.

İlk gökyüzü.

Büyük tanrının sayılarını açıklayan -7, 14, 21, 28.

Yeryüzünde, yeni ay zayıflığın sembolü - eskisi ise gücün sembolü.

Erkek tanrı.

Anı - Gürcülerin ilk alfabesiyle

Anı - Sümerlerin alfabesiyle.

Anı - Tufan öncesi insanların tanrısı M.Ö. 6500 yılı.

Anı - Tufan sonrası M.Ö. 5600 yılı, Tanrı.

Tutaşha - Kolhida'ca, Zan'ca, Bask'ça.

Deşdiş - Svan'cada.

İki ülke arasında yeni anlayış etabının başlayabilmesi için Türk toplumuyla daha yakın olmak gerekmektedir.

Dinden dolayı birbirimize sırtımızı dönmüştük. Batıda ise akrabalarımızı arıyorduk ve bulamıyorduk. Bu yüzden halkım kendini yetlim sanıyordu.

Madem, Gürcü-Sümer alfabesinin yeni bulguları, tarihi ve başlangıcı buna olanak vermekte, ben de

halkımın, hiçbir zaman batıda bulunmayan, hep doğuda özellikle de Ön Asya'da bulunan akrabalarını bulmak istiyorum.

Bu akrabalıkla, benim ezilip çeken vatanımı yetimlikten, din savaşlarından kurtarırım ve belki başarırım.

Akrabalığımızı, yer, dağ ve nehr adları da kanıtlamaktadır. Bu konuda, bilim araştırmacıları olan Kihert, Çubinov, Vivien-Sen-Martin, Teste ve müslüman yazar-coğrafyacı Hacı-Holma örnekler sunmaktadırlar:

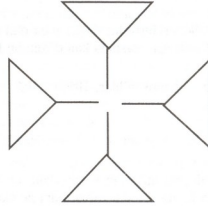
Tianeti, Çorumi - Amasya yakınlarında bir kasaba - Straboni ülkesi.

Tavla - Kişer şehri yakınlarında kuzeyde bir kasaba.

Mujuri - Kişer şehrinin güneyinde.

Tamarme - Kesari şehri yakınlarında.

Orgube - Kesari şehri yakınlarında.

Aynı zamanda, çivi yazısı alfabesi.

Sarmusahlı - Kesari şehri yakınlarında.

Çıçaklı dağı - Kişer şehri yakınlarında.

Erçiş dağı - Kilikya'da.

Teclr dağı - Sivas şehri yakınlarında.

Atsmur dağı - Milet şehri yakınlarında.

Gatsurtı dağı - Muraşın şehri yakınlarında.

Çilobi dağı, çatalı, ortakvı dağı - Niğde şehri yakınlarında.

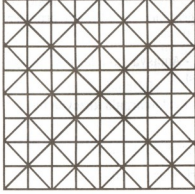
Parhal ve Deda dağı - Saro nehri yakınlarında.

Kutaia, Gomişi, Çala, Tazis-karı (Taşiskarı), Tavşan, Enguri, Karı-Bazarı, Kızık-Marmara denizi kıyısındaki şehirler.

Anı - Karadeniz kıyısındaki şehirler

Tavşani dağı, Ateni, Gemrieli, -Tskali, Nacilobe- vi dağı, Jomura (Jamura), Kact-Kari, Nebiani, Kud- bell, Tedzami ve daha birçokları.

Biz Kapadokya'lılara ibadet ediyoruz. Azize Ni- no ve Aziz Giorgi. Haçi ve Hristiyanlık öğretisini Gürcüstan'a ilk bunlar getirdiler. Daha sonra Kapa- dokya'lılar bu dini reddettiler ve aynı anne ile ba- banın çocukları olan bizler 2000 yıldır birbirimizi öldürüyoruz.

İlk formülün ya- vaş yavaş bölün- mesi sonucunda bu şekildedeki çizgi- sel ağı elde edilyo- ruz. Bu, çivi yazı- larının sistemi ve defteridir. Aynı zamanda Sümer toprak plakaları- nın çizgisel baş- langıcıdır.

Kapadokya Türkiye'de olduğuna göre bu dini bize siz getirmişsiniz. Canıyla kaniyle birbirine aka- raba olan milletleri birbirine düşüren bir dini neden getirdiniz. Kardeşler arasında kan dökken bu işi ne- den yaptınız.

Eğer siz Kapadokya'lılar, Hristiyanlığı getirir- ken bizim için üzülüyor idiyse neden şimdi kardeş- tinden olan bizlere din düşmanı oldunuz ve tüm doğuyu bize düşman ettiniz! Neredesiniz?

Canımdan ve kanımdan olan insanlara sarılmak ve kardeşimi bulabilmek için daha ne kadar İsa'ya ya da Muhammed'e yalvarmam gerekiyor... Bu kardeşsizlik, benim vatanımı mahvoluşa kadar götürdü.

Milleti ve dini adalet terazisine koyarsak hangi- si daha ağır gelir? Elbette ki millet her dinden da- ha ağır ve büyüktür.

Milleti yüce tanrı yaratır.

Dini ise sıradan ölümlü insanlar oluştururlar.

Tanının ve insanın yaptığını birbirinden ayıra- bilmemiz gerekiyor.

Ben hiçbir dini reddetmiyorum. Ama, beni, do- ğu ve özellikle Türkiye'deki akrabam olan halklarla beni birleştiren dili, soyu ve kanı tüm dinlerin üs- tünde görmek istiyorum. Yüce tanrı da, kardeşleri birbirinden koparan ve kardeş kardeşe öldürten din öğreticisi adamlara karşı da bu emri vermekte- dir.

Bizde Hristiyanlık dininin yerleşmesi dörtüyz yıl sürdü. Yunanlılar, Romalılar ve Ermeniler, "Hristi- yanlığı biz daha erken kabul ettik" diye övünmekte-

dirlir. Elbette ki onlar daha erken kabul edecekler- di. Çünkü onların Hristiyanlığa kadar inandıkları bir din yoktu. Mezopotamya halkı olan bizlerin İse İsa'dan 5000 yıl öncesine dayanan ilahi toplantıla- rın yapıldığı pantonlarımız vardı.

Hristiyanlık öncesinde, Romalıların ve Yunanlı- ların Anadolu'dan aldıkları tanrıları vardı. Başka yerden alınan tanrı İse ödüncü alınan anne ve baba- ya benzer.

İnanıyorum ki, tarihin yeni bulguları, sizin des- tekleriniz ve anlayışınızla, Türk halkıyla aramızda- ki akrabalığı, kan birliğini, bilimsel anlamda din birliğini canlandıracaktır.

Sümerlerin alfabeti bulunmuştur.

Yeryüzündeki dünyevi medeniyetlerin ilk beşliği.

Doğunun eski medeniyetlerinin başlangıcı.

Alfabenin sayısal formülü bulunmuştur. Bu for- mül, harf çizimlerini, sayıları, matematiği, geomet- riyi ve astronomiyi düzenlemektedir.

Alfabe, dünyevi ilahi pantonlara yer veril- mektedir. Yeryüzündeki insan soyunun her tür dini seyirlerini bunlar oluşturmaktadır.

Eski tarihlere ait çivi yazıları defterleri ve çizgi- sel sistemleri bulunmuştur.

Dünya Sümerologlarının bilinmeyen M.Ö. 5000 yılına ait Sümer toprak plakaları ve yüzükleri okun- muştur.

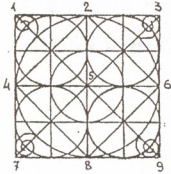

Sümer toprak plakası

M.Ö. 5000 yılı

Gürcülerin ilk alfabeti Sümer alfabetidir.

Sümerlerin alfabetinde ay ve güneş harf simge- leri olarak kullanılmıştır. ... -a harfinin simgesinin adı andır. Anı ayın eski adıdır. -d harfinin sim- gesinin adı donidir. Güneş anlamına gelmektedir. Ancak eski kitapsız halklar sözcük olarak kullandı- lar. Ay sözcüğünü yazamıyorlardı, direkt olarak ayın resmini çiziyorlardı. Güneşi de yazamıyorlardı ve resmini çiziyorlardı. Eğitimsiz dünya bu şekilde

Bu ise harf sembollerinin sayısal formüdür. Harflerin toplandığı panton bu formüledir. Her harf sembolü ve çizgisel doğruluklarını rakamlar açıklamaktadır. Bu formül, insanlığın çizgisel, sayısal ve kozmik

sistemini yönetir. Yeryüzünde, geometri, aritmetik ve astronomi bununla başlamaktadır.8604 yıl önce bunu billyortarç.

çizimlerle yapılan yazıyı icat etti. Günümüz insanlığı ve bilimi de bunu ilk yazı olarak kabul etmektedir. Mezar yazıları ve Sümer alfabesinin harf sembolleri (bunları bilim adamları harf olarak değil de sözcük olarak kabul etmektedirler) kanıtlamaktadır.

Buluşlarımız, Amerikalı büyük bilim adamı Samuel N. Kramer'in araştırması "Tarih Sümerlerden Başlamaktadır" ile inanılmaz bir benzerlik göstermektedir.

Biz, alfabenin Sümerlerden başladığını açıklıyoruz. Günümüze dek dünyadaki hiçbir bilim adamı bunu kanıtlamamış. Çünkü, Gürcü ilk alfabesi ve onun aynıysa olan Sümerlerin alfabesiyle hiç kimse hiçbir zaman Sümerlerin eski eserlerine bakmamıştır. Yeryüzünde yaratıldıkları andan itibaren alfabeleri de beraberinde geldi. Tıpkı yeryüzünde bulunmayan, dünyevi bir maden olan, altından beş kat, gümüşten de kır kat daha pahalı Amutum adlı o demir gibi.

Sümerlerin alfabesi yeniden canlandırılmıyordu. Kafkas dağlarının ve Ket'leri eski renkli killerin koruduğu o çizgisel formüllüyle canlandırıldı da. Bu renkli kil, Ankara Eski Eserler Müzesinde, İngiliz Bilim Adamı Melart tarafından, M.Ö. 6500 ve M.Ö. 5600 olarak tarihlendirilmiş olarak korunmaktadır. 6500 tarihli bizim belirlediğimiz tarihten 1000 yıl öncesine dayanmaktadır. Ancak bu bizim buluşumuzu daha da güçlendirmektedir. 5600 yılı ise tam olarak tutmaktadır.

Dünya bilim adamlarından hiçbirli böylesti çizgisel ve tarihsel uyumu iddia edemez.

Tüm doğuda dinler yüzünden gömülen dünyevi medeniyetin zengin kültürü burada, Kafkas dağlarının koruması altında kurtuldu. Bu zengin kültürün yok olmasında her iki dinin de, yani Hristiyanlık ve Müslümanlığın payı çok büyüktür; Hristiyanlık Gür-

cüstan'da, Müslümanlık ise tüm Anadolu'da ve yakın doğuda yok etti.

Çok eski, ilk sözcükleri, Gürcüstan'da korunan diller, Svanca, Megrelce, Udca ve Gürcücenlin kendisi olağanüstü bir doğrulukta açıklamaktadır.

Dünya bilim adamları bu dilleri ve halkları yok olmuş sanmaktadırlar, ancak, onlar burada, Gürcüstan'dadır, korunmuştur ve yaşamaktadır.

Bizim araştırmalarımıza göre, dünya halklarının alfabetik gelişmelerinin tablosu tamamen farklı bir görünüm almaktadır.

Alfabe dünyevi medeniyetin var olduğunu alfabe, kendi güneş ve ay takvimleriyle kanıtlamaktadır. Bunlar, yeryüzünün dört döneminin sayısaline varan bir doğrulukla hesaplanmaktadır. Güneş ve ay takvimindeki dört dönemi, modern insanlık aynı doğrulukta bilememektedir.

Yakın doğunun eski tarihi hakkında hiçbir şey bilmeyen o, Sovyet bilim adamlarından sonra, günümüzde, Gürcüstan'da birçok yeni buluşlar yapılmıştır. Eğer dünyadaki doğu bilimcileri, insan soyunun ilk eserleri ile alfabe bulunan dünyevi medeniyetinden söz eden çözülemeyen her sırrı çözmek istiyorlarsa, Gürcüstan ile Gürcüstan'ın yeni bilim adamlarıyla ilişki kurmak zorundadırlar!!!

Ve sonuç: Sümerlerin alfabesi - Gürcü ilk alfabesi, güneş ve ay alfabeleri de denemektedir. Dünyevi medeniyet ile oluşturulmuştur. Yeryüzünde Adem soyunun eğitimini başlar. Bu alfabetik eğitimin sırlarının çözülmesi, anlaşılması ve bulunması, insanlığın tarihini ve bilincini tamamen farklı bir yola koymaktadır.

İçeriğiyle dünyanın ve yakın doğunun eski eserlerini araştıran bir merkez olarak Alfabetik Medeniyet Akademisinin kurulmasını Gürcüstan Hükümetinden rica ediyoruz.

Sümerlerin ve aynıysa olan Gürcü ilk alfabesinin öğrenilmesi, dünyadaki doğu bilimcilerine, günümüze dek açıklanmayan o en eski eserleri ve sırları çözmeye olanağını vermektedir.

Bu buluşlar her iki dinin, yani Hristiyanlık ve Müslümanlığın kendilerine ait olduğunu göstermektedir. Bununla, dinle ayrılmış gürcü soyu ve Gürcüstan arasında sonsuz, ölümsüz bir köprü oluşturulmaktadır. Bu da, Gürcü soyunu milyonlarca kez çoğaltmaktadır. Aynı zamanda, Gürcüstan'ın doğudaki ülkelerle dostluğuna da destek olmaktadır.

Yazdıklarımızın hepsinin hesabını verebiliriz. Ancak, dünyadaki doğu bilimcileriyle ilişkilerimizin sağlanmasını çabuklaşmasını istiyoruz. Çünkü, şimdi, eski dillerden birini sadece bir adam bilmektedir.

Çeviren : Hacer ÖZKAN İREMADZE

Tetri Ayakkabılarının Sahibi Selim Serdar İle Şöylesi: Ben Gürcüyüm – Tetri Adı Bize Şans Getirdi

Osman Nuri MERCAN

Güncel: Kısaca geçmişinizden ve Gürcü kültürüne olan ilginizden bahsedermisiniz?

S. Serdar : Ben Gürcüyüm ve Sakarya'nın Sapanca ilçesinde 1959 yılında Gürcü bir anne babanın çocuğu olarak dünyaya geldim. Babam Sapanca'nın İstanbuldere köyünden, annem ise Gevye'nin Hlimbey köyündendir. İki köy de tamamen Gürcü köyüdür. Ben altı aylıktan babam İzmıt'e geliyor ve mesleği olan ayakkabı işini daha geliştirmeye başlıyorum. Burda ayakkabı üretimi işine giriyorum. Ben ilkokulu, ortaokulu ve liseyi İzmıt'te bitirdim. 1980 yılında askerliğimi yaptım, ayakkabı işine tamamen bağlandım. 1996 yılına kadar İzmıt'te 500 metrekaarelik üretim alanı ile ikinci mağaza açılışını yaptık.

Güncel: Tetri ismi nasıl doğdu?

S. Serdar : İkinci mağazayı açtıktan sonra üretimi geliştirmek, mağaza zincirleri açmak ve marka yaratmak için İstanbul'a geldik. Bu işi Adapazarı'ndan aynı işkolunda arkadaşımız olan Atilla Gezer Bey'le beraber yapmak kararı aldık ve yeni kurduğumuz üretim firmasına da soyadlarımızın birleşimi olan Sergez adını koyduk. Sonra ürünlerimizde bir marka aramaya başladık. O sıralarda ünlü talk-showcu Beyazıt Öztürk herkesin gündemindeydi. 'Beyaz' çok hoş bir kelime, temizliği, dürüstlüğü ve duyguyu ifade ettiği için önce 'Beyaz' kelimesini marka olarak tescil ettirmek istedik, fakat daha önce başka firmanın bu ismi tescil ettirdiğini gördük. Bunun üzerine biz de bu kelimenin geldiğimiz soyun-ırkımızdan kullandığımız dildeki karşılığını koyalım istedik. Ortamızın Boşnak olduğu için Boşnakça'daki karşılığı "Biyela" ile biz de Gürcü olduğumuz için Gürcüce karşılığı olan 'Tetri' kelimesini tescil ettirdik. Bu markayı müşterilerimizin olurlarına sunduk ve söyleyiş kolaylığı ve akılda uzun süre kalış etkinliği açısından Tetri daha çok tutundu ve bize şans getiren gerek bir marka olarak ayakkabıcılık sektöründe yerini aldı.

Güncel: Şu anki üretim ve mağaza sayısı durumu nasıl?

S. Serdar : Geçmiş dört yılda 8 mağazaya ve günlük 10.000 çift ayakkabı üretim seviyesine geldik. Ayrıca üçüzyü ayrı satış noktasında ayakkabılarımız satılmaktadır. Bulgaristan'da franchise yapılarak 4 satış mağazasında Tetri adı ile faaliyet

gösteriyoruz. Hedefimiz şirket olarak dünya ligini yakalamaktır.

Güncel: Gürcüstan'la iş ilişkileriniz var mıdır?

S. Serdar : Var. Bizim İstanbul Beyazıt-Gedikpaşa'da satış noktamız var. Orda çeşitli ülkelerden gelen insanlar alış-veriş yapıyor. Onlar içinde Gürcüstan'lı Gürcüler de bulunmaktadır. Tetri isminin etkisiyle de Gürcüstan'da ciddi boyutta müşteriler portföyü oluştu. Bizim ismimize dayanarak Gürcüstan'da Tetri adıyla vodka üretimi yapıyor. Ayrıca, Tetri Gürcüstan'da bir para birimi ve Lari'nin yüzde birine eşit. Bizim dışımızda Samsun'da Tetri adıyla detarjan üretildiğini ve Gürcüstan'da pazarlandığını duyduk.

Güncel: Gürcüstan'a hiç gitmiş mi?

S. Serdar : Henüz gidemedim, ama çok gitmek istiyorum. Ben üretimin sorumlu olduğum için buradan pek ayrılamıyorum. Diğer ortaklarımız yurt dışı ilişkilerini yürütüyor. Fakat ben Gürcüstan'a bir gün gideceğim, ordaki müşterilerimizin şahsi davetleri var.

Güncel: Gürcüstan'da franchise satış işletmecisi açmayı düşünüyor musunuz?

S. Serdar : Henüz değil. Ordaki müşterilerimizin sermayesi her birinin 5-10 bin dolar civarında. Bu parayla bizden mal alıp orda pazarlarda satıyorlar. Bizim kendimizin orda mağaza zincirleri kurması için işin başında olmamız gerekiyor. Bunun için zamanımız yok.

Güncel: Gürcü kültürü ile ve bu kültürü yansıtan çeşitli adlar altında kurulumuş dernek ve vakıflarla ilginiz var mı?

S. Serdar : Maalesef. Gürcü kültürü ile Güncel Dergisi'ne olan aboneliğim dışında pek bir ilgilim bulunmamaktadır. Bendeki Gürcü Kültürü tamamen bir köy kültürü seviyesindedir. Gürcüce'yi Türkiye'de konuşulan Gürcüce seviyesinde biliyorum.

Güncel: Derginizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

S. Serdar : Mükemmel, fakat daha da iddialı hale getirilebilir. Bu derginin desteklenmesi ve daha çok okura ulaşması gerektiğini inanıyorum. Ben bu destekte kendi payıma düşeni yapmaya hazırım.

Güncel: Teşekkür ederiz.

Selim Serdar

Gürcü İnternet Siteleri

Derleyen: Erdal KÜÇÜK

(Geçen sayıdan devam)

29. <http://voyager.rtd.utk.edu/~zlotchen/georgia>
Georgia: Virtual Library
30. <http://members.aol.com/notr/kartull/index.html>
Kartull Ensemble Page
31. <http://www.parliament.ge/CULTURE/ART/PAINT/paint.html>
Art in Georgia
32. <http://falcon.cc.ukans.edu/~bcurnes/georgia.htm>
Georgia: A Bibliography
33. <http://members.tripod.com/ggdavid/index.htm>
Some More Information
34. <http://www.esse.com/ArtsIntl/al/georgia/georgia.htm>
General Information
35. <http://www.sanet.ge/wine/index.html>
Georgian Wines on Web
36. <http://www.rferl.org/bd/ge/index.html>
Radio Free Europe
37. <http://www.georgia.net.ge/meskhitb/index.html>
Meskhi Toolbox
38. <http://www.geocities.com/TheTropics/Shores/2805>
Sakartvelo Travel Guide
39. <http://skyscraper.fortunecity.com/makefile/62>
Georgian Net Galaxy
40. <http://www.geocities.com/WallStreet/Exchange/7945>
Info and News from "GEA"
41. <http://members.tripod.com/~Chikashua>
Irakli Chikashua's Page
42. <http://www.voa.gov/georgian>
VAO Gerglan Servis
43. <http://www.gss-ltd.com>
Georgian Software Systems
44. <http://www.gtu.edu.ge>
45. <http://www.angelfire.com/me/bidzina/geolinks.html>
Georgia's on my Mind
46. <http://www.geocities.com/ResearchTriangle/Facility/1484/index.html>
History & Architecture
47. <http://lweb2.loc.gov/frd/cs/getoc.html>
GEORGIA - A Country Study
48. <http://www.worldconcern.org/eegeo.html>
World Concern: Georgia
49. <http://poli.vub.ac.be/publi/Georgians>
Georgians and Abkhazians
50. <http://www.abkhazia.com>
Conflict in Abkhazia
51. <http://www.steele.com/pirosmani>
Niko Pirosmani
52. <http://duggy2.sanet.ge/temurl/geottf>
Georgian TrueType Fonts
53. <http://clubs.yahoo.com/clubs/sakartvelo>
Club Sakartvelo (Georgia)
54. <http://www.opentext.org.ge/prensa/default.htm>
Georgian Newspapers

(Devam edecek)

Gürcüstan'da Azeri Edebiyatı

Laurent MIGNON

Mirza Fethali Ahundzade (1812-1878) üzerine bir kaç söz

Ibrahim Şinasi'nin 1860 yılında Tercüman-ı Ahval gazetesinde yayımlanan Şair Evlenmesi adlı oyunu Türk edebiyatında batılı anlamda ilk özgün tiyatro eseri olarak kabul edilmektedir. Elbette ondan daha önce daha çok eğitsel amaçlarla yazılmış olan küçük piyeslerin de var olduğu bilinmektedir. Ancak ilk Türk tiyatro oyununun Tbilisi'de yazıldığı daha az bilinen bir gerçektir. 1850'li yılların ilk yarısında Mirza Fethali Ahundzade (Ahundov)'nin yazdığı komediler İslam dünyasında çağdaş tiyatronun ilk örnekleridir.

Yazarı Mirza Fethali'ye tek bir cümle ile tanıtmayı isteyen biri büyük bir sorunu karşılar çünkü o çok kimlikli bir insandır. Çağdaş Azerbaycan edebiyatının kurucusudur. Ayrıca Rus İmparatorluğu'nun ortadoğu siyasetinin oluşumuna önemli katkıda bulunmuş bir devlet memurudur. Hem tiyatro yazarıdır hem de şairdir. Azerice, Osmanlıca, Rusça, Farsça ve Arapça bilen yetenekli bir dilcidir ve bir elifba islahatçısıdır. Bir edebiyat eleştirmendir ve de bir felsefeci. Ve Çvенеburi okuyucuları için belki de en ilginç, Azeri olmasına rağmen hayatının büyük bir bölümü Gürcüstan'da geçmiştir. Bu açıdan onun yazdıkları Gürcü edebiyatına dahil olmasa da Gürcüstan edebiyatının önemli sayfalarındandır.

Mirza Fethali Ahundzade 1812'de Şeki'de doğdu. Sekiz yaşındayken annesi ile babası ayrıldı ve annesi onu okutmak üzere akrabası olan Ahund Hacı Ali Alasger'in yanına gönderdi. Mirza Fethali onun himayesindeyken ilahiyat, Farsça ve Arapça okumuş ve böylece bir çok Tanzimatçı aydın gibi klasik İslami bir eğitiminde geçmiştir. Fakat din adamı olmaktan vazgeçip kendini küçük yaştan itibaren ilgisini çekmiş olan çağdaş bilimlere adanmaya başladı. 1834'te yirmi iki yaşındayken Mirkza Fethali Tbilisi'ye göçtü ve Rus devlet idaresine girip ortadoğu dilleri tercümanı olarak çalışmaya başladı. Bölgede çeşitli resmi ziyaretlere katıldığı da bilinmektedir. 1842'de evlendi ve Ahundzade adını soyadı olarak seçti.

1850 ile 1855 arasında, İslam dünyasındaki ilk batılı tarzda tiyatro oyunları olan meşhur Komediyalarını yazdı. Gerçi Mirza Fethali edebiyatı hayatına Farsça ve Azerice şiirler yazan bir şair olarak başlamıştı. Ancak edebiyatın eğitsel bir amacının olduğuna inanarak yazar, klasik tarzda şiirin bu işlevi göremeyeceği kararına vardı. Tbilisi'nin edebi salonlarında yaptığı sohbetler ile seyrettiği Rus ve Batılı tiyatro oyunları ona tiyatro ile nesirin daha çok işine yarayacağını düşündürdü ve gördüğü oyunlardan esinlenerek ünlü komedilerini yazdı. Hem komedilerinde hem de daha sonra yazdığı öykü ve anlatılarında Azerbaycan'daki hayatı bütün cepheleriyle işleyerek, seyirci, dinleyici ve okuyucularını eğlendirip toplumsal sorunlara dikkatlerini çekmeye çalıştı. 1860'ta Aldanmış Kevakip adlı romanı uzun hikayesini Tbilisi'de yayımlattı ve üne kavuştu. 1960'da Kemalüddöve Mektupları adlı felsefi eserini yazdı ancak sağken yayımlanmadı. Ondan sonra çok önemli bir projesi olan Azerice'nin yazılması için kullanılacak sadeleştirilmiş bir Arapça elifbayı kabul ettirmek için çalıştı. Yeni alfabe üzerinde çalışırken Latin alfabesinin kullanılmasını da önerdi. Ayrıca modern Azerice edebiyatı eleştirisinin ilk örneklerini verdi. 1878'de uzun bir hastalıktan sonra vefat etti.

Mirza Fethali, her açıdan oldukça ilginç bir kişidir. Divan edebiyatını reddedip öykü, tiyatro ve fıkralarıyla yeni bir edebiyat anlayışını getirdi. Rus devlet idaresinde çalışmasına ve Kafkasya ile ortadoğuda Rusya'nın çıkarlarını savunmasına karşın, geliştirdiği edebiyat anlayışı Rusya tarafından işgal edilmiş topraklarda yaşayan insanları düşünmeye yöneltti. Böylece bu Tbilisi'li yazar ve düşünür, Kafkasya'dan Orta Asya'ya ulusal uyanış tohumları ekmış oldu.

**Gürcüce, Rusça, İngilizce
noter tasdikli tercüme yapılır,
tercüman bulundurulur.**

Tel: (0212) 231 79 28

Öyküler : Ayna

Ahmet CEYLAN

Ben ilkokul üçüncü sınıftayken Kamil ikinci sınıftaydı. Ancak ikinci sınıfta olmasına rağmen kısa kelimeleri bile okumakta güçlük çekiyordu. Okulumuz elli altmış kişi arasında değişen mevcuduyla, bir öğretmenle birleştirilmiş sınıf düzeniyle eğitim veren bir okuldu. Öğretmenimiz bir sınıfa ilgilenir, diğer sınıfların öğrencileri ise sessiz olarak verilen dersi çalışır.

İşte yine böyle bir ders saatinde öğretmenimiz bize sessiz ders vermiş, ikinci sınıflarla sesli ders yapıyordu. Öğretmenimiz derslerinden oldukça geride olan Kamil ile biraz daha fazla ilgileniyordu. Dersin ilerleyen saatlerinde Kamil tahtaya kalkmıştı. Kolay olsun, Kamil bir çırpıda okusun diye öğretmenimiz tahtaya "AYNA" yazdı. Ancak Kamil okumakta yine de zorlanıyordu. Daha doğrusu Kamil bunu da okuyamıyordu. Öğretmenimiz ise Kamil'in okuması için elinden gelen çabayı sarf ediyordu.

— Bak oğlum, bu A, buda Y, AAAAAAYY de bakayım.

— AAAAAAYY

— Evet güzel, oldu işte. Şimdi ise NAAA de bakalım.

Kamil bu sefer okuyacak diye bütün sınıf nefesini tutmuş beklerken, Kamil'den hiç ses çıkmadı. Öğretmen ne yaptı ne ettiyse Kamil'in ağzından bu kelimeyi alamadı. Kızdığı halde sakin olmaya çalışan öğretmenimiz,

— Hadi Kamil beraber okuyalım. Sen benim söylediklerimi tekrar et.

— AAAAAAYYYYY, NAAAAAA

Kamil boş bakışlarla mahcup mahcup sınıfa göz gezdirdikten sonra

— AYYYY.....

— Dedim ve durdu. Öğretmenimizin bütün çabaları boşaydı. Öğretmenimizle birlikte sınıftaki öğrenciler de Kamil'in biran önce "AYNA" demesini bekliyordu.

Kamil'in ablası beşinci sınıfta, ağabeylerinin birisi ikinci sınıfta diğer ise üçüncü sınıfta okuyordu. Ablasının durumu iyiydi, ağabeyleri fazla çalışkan

sayılmazdı. Ancak yine de Kamil'den iyi durumdaydılar.

Köyümüz doksan hanell bir gürcü köyü idi. Köyümüzün büyükleri konuşurken yarısı Türkçe, yarısını Gürcüce cümle kurarak konuşurlardı. Bazen konuşmanın tamamı Gürcüce veya Türkçe de olurdu. Köyde yeni doğan çocuklar da, bu karmaşadan habersiz konuşmaya başlarlar, hangi kelimenin Türkçe, hangi kelimenin Gürcüce olduğunu bilmezlerdi. İşte Kamil de böyle bir ortamda doğmuş ve böyle karmaşık bir dil bilmececiğinde büyümüştü. Kamil sudan önce "sığalı"yı, soğandan önce "habıvı"yı duymuştu. Şimdi ise okulda idi ve hiç Gürcüce karıştırmadan konuşması, yazması ve anlaması gerekiyordu. Zaten anlamakta zorluk çektiği de bir gerçektir, bunun üzerine birde neyin Gürcüce neyin Türkçe olduğunu ayırt etmek eklenince Kamil için zorluk çıkamaz olmuştu. Bu durumda çocuklarda daha çok bazı çocuklarda daha az problem olurdu. Bunun nedeni de, çocuğun ailesinin evde Gürcüce'yi fazla konuşmamasına veya az konuşmasına bağlıydı. Tabiki birde çocuğun kafa yapısı ve kapasitesi de çok önemliydi. Bazı aileler evde okul öncesi çağda çocuk varsa, mümkün olduğunca Türkçe konuşmaya özen gösterirlerdi. Çok zorlandıkları yerde veya o anda söyleyecekleri kelimenin Türkçe'sini hatırlayamadıklarında Gürcüce konuşurlardı. Ancak bazı ailelerde Türkçe hiç konuşmayanlar da vardı. Bunlar daha çok yaşlılar ve kadınlardı.

Kamil tahtaya dönmüş başı önde beklerken öğretmenimiz de sınıfın ortasından ileriye doğru, tahtanın karşı tarafındaki duvara doğru yürüdü. Öğretmenimizin isteği Kamil'in "AYNA" demesiydi. Ancak olmuyordu işte. Bu nedenle tahtadan oldukça uzaklaşmaya çalıştı. Öğretmenimiz sınıftaki dördüncü veya beşinci sınıf öğrencilerin Kamil'e kopya vermelerini ister gibi bir tavır vardı. Bunu sınıftaki öğrencilerin büyük bir bölümü de anlamıştı. Öğretmenimizin içinden geçende, öğrencilerin içinden geçende aynıydı. Öğrenciler:

— Kamil "AYNA" de, diyecekler. Kamil de "AYNA" deyince, yazıyı okumuş olacaktı. Öğretmenimiz adeta ön sıralarda oturan öğrencilere:

— "Ben duymamış olayım siz Kamil'e söyleyin de şu iş bitsin." dercesine bakarak sınıfın en dip ta-

rafına doğru gitti. Ön sırada oturan öğrenciler de bu mesajı doğru algılayıp, hep bir ağızdan fısıltı halinde,

— Kamil, "AYNA, AYNA" dediler.

Öğretmenimiz söylenenleri duymazdan gelerek, ancak Kamil'in bu sefer okuyacağını bilmenin verdiği rahatlıkla,

— Eveeet, oku bakalım Kamil, neymiş dedi.

Bu sefer tamamdı. Kamil artık tahtada yazılana ne olduğunu çok iyi biliyordu. Hani şu karşısına geçip baktığında kendisini gördüğü nesne idi, okumasını istedikleri şey. Kamil'in yüz ifadesi değişmiş, çehresinde tatlı bir tebessüm olmuştu. Kafasında canlandırdığı nesne dudaklarından kelime olup döküldü Kamil'in. Büyük bir sevinçle ve heyecanla öğretmenin yüzüne bakarak,

- "SARGE" dedi Kamil.

Sınıfta anlık bir sessizlik ve ardından öğretmenimiz harlı, herkesin katıldığı bir gülüşme patlaması duyuldu. Şaşkın bakışlarla sınıfı süzen öğretmenimiz,

- Ne dedi, ne dedi, diyerek seslendi. Sınıfı tekrar bir sessizlik kapladı. Dört ve beşinci sınıfta olanlar,

— Öğretmenim, "AYNA" nın Gürcücesi "SARGE" dir dediler.

Öğretmenimiz bir an düşündü. Sonra o da gülmeye başladı. Tabiki sınıftaki öğrenciler de. Ancak gülmeyen bir kişi vardı. O da Kamil'di. Hatta kimin neye güldüğünü de anlayamamıştı. Öğretmenimiz ise,

— Tamam Kamil otur yerine, dedi.

Kamil kimin nite güldüğünü belki bugün bile anlamış değil. Belki de şimdiki karşısına geçip kendisini gördüğü nesnenin Türkçesinin "AYNA" Gürcücesinin "SARGE" olduğunu o da biliyor.

Orman İşletmesi'nden malulen emekli olan Kamil bu anısını hatırlayınca gülmesede tebessüm ettiğini görür gibiyim.

Öykü: Bir Yerlerde Sivrisinek Vızıldıyordu

Guram RÇEULİŞVİLİ

O rmana zor sızıyordu güneş. Pşan zor buluyordu yolu karanlık içinde. Çürük yapraklar kenarında yuvarlanıyordu. Toprağın ağır kokusu duyuluyordu. İltiki.

Nehrin kenarları ıslaktı. Yeni dökülen yapraklar suda yüzüyordu. Bazısı küçük anafora kapılmış dönyüyordu kıyıda, sonra yine yüzüyordu ya da kıyıya takılıyordu.

Pşan'ın öbür tarafında Tskito* yatıyordu.

Pşan'ın bu tarafında Mzla*.

Ortada Pşan akıp yeni dökülen yaprakları götürüyordu. Bazısı kıyıya takılıyor, bazısı yüzmemeye devam ediyordu. Tskito miskin bir şekilde kalktı, esnerken güneş dişlerini gösterdi. Uzun boğazlı ayak-kabılarıyla suya girdi. Pantolonuna çamur yapıştı.

Öbür kıyıda Mzla yatıyordu.

Tskito ıslak toprak üzerine ıslak izler bırakıyordu. Bastığı yerde çürük yapraklar derince saplanıp kalıyordu siyah toprak içine.

Bir yanda Pşan akıyordu.

Öbür yanında Tskito ve Mzla yatıyorlardı. Tskito'nun ayakları ıslanmıştı, sonra Mza'nın da ıslandı. Toprak yumuşaktı ve nemli, insanın ağırlığına zar zor dayanıyordu. Çürük yapraklar ıslak yere batıyordu. Yattıkları yerde toprağın kalbi hiç sezdirmeden çarpıyordu. Bazı yapraklardan su akıyordu, bazılarında duman çıkıyordu.

Toprağın kalbi hiç sezdirmeden çarpıyordu yattıkları yerde.

Bir yanda Pşan.

Öbür yanda Tskito ve Mzla.

Yukarısı sık ormandı ve zar zor sızırdıyordu güneş ışıklarını. Bir yerlerde sivrisinek vızıldıyordu.

— Biraz sonra da akşam basar, dedi fısıldayarak Mzla.

— Ne oldu ki? dedi Tskito.

Sivrisinekler vızıldamalarını artırdılar.

Çeviren: Nana KAÇARAVA

* TSKİTO - erkek adıdır.

** MZLA - kadın adıdır.

Abhazya Öyküleri : Metro Durağı “Ağmeteli Tiyatrosu”

Guram ODİŞARİA

Savaş yeni bitmişti.

Kış. Buz tutmuş.

Gece, saat onbir buçuk.

Sokakta, orda-burda yalnız lambalar yanıyor.

Merab misafirlikte uzun kalmıştı. Metroya yetişmek için acele ediyordu, acele adımlarla gidiyordu. Metroya az kalmıştı. Meydandan, kısa yoldan gidince metro durağına çok az kalırdı. Beş dakika sonra metroya ulaşırdı.

Aniden Merab'ın omuzuna birinin eli değdi.

— Geriye bakma, aksi takdirde eşek cennetine gidersin!

Ve Merab boğazından bıçağın soğuk ucunu hissetti.

— “Deri ceket!” çıkar! diye emretti bir başka boğuk bir ses.

Ne yapmın? Onlar iki kişi, belki de üç kişiler. Onlarla başa çıkılmaz. Hem de boğazındaki bıçak öyle gaddarca bastırılmış ki, az kalsın boğazını delectek.

Onlardan biri Merab'a deri ceketin çıkarmasına “yardımcı” oluyor.

— Arabaya bakma! Tekrar ikaz ettiler.

Ceketin ceplerini karıştırdılar. Paraları çıkardılar, kağıtları da. Belgelere kibritle baktılar.

— Vah, mülteciymiş, dedi biri ikincisine, hem de Gagra'danmış... Oku.

Sonra, birkaç saniye (yalnız) sessizlik çöktü.

Mülteci belgesini buldular, diye düşündü (çinden geçirdi) Merab.

— Sen, gerçekten mülteci misin? diye soruyor boğuk sesle Merab'a. Bu belge gerçek mi? Merab ses çıkarmıyor.

— Sen, dilini mi yuttun? Mülteci olup olmadığına cevap ver...

Merab olumlu anlamında başını salladı. Sonra, tekrar sessizlik çöktü ortalağa.

— Peki, bize doğru dön. Tekrar boğuk bir ses duyuldu.

Aynı anda, bıçağı da boğazından uzaklaştırdılar. Merab yavaş yavaş döndü. Onun önünde, onun yaşıtı iki çocuk duruyordu. Birinin elinde ceket, diğerrinin ise para ve belgeler vardı.

— Glyin! diyerek Merab'a ceketı uzatılar. Daha sonra para ve belgeleri uzatılar.

Duruyorlar, birbirlerini gözden geçiriyorlar, birbirlerine bakıyorlardı.

— Böyle, geç zamanlarda gezme, kimle karşılaşacağın belli olmaz, diyor vedalaşırken alçak, boğuk sesle. Şimdi, onun sesi çok değişikti, sesi sıcaktı.

— Hoşçakal!

— Hoşçakal!

Merab yoluna devam etti. Birkaç dakika sonra metro durağına geldi. Metro kapanmamıştı.

“Örmağele” Metro Durağında indi Merab. Orda, ailesi ile beraber akrabaların yanına sığınmıştı.

Merab eve girtince kimse ile konuşmadı. Direk kendi odasına girdi, yatağa yüzüyle uzandı, başına yastığı geçirdi ve kısık sesle ağlamaya başladı.

Çeviren: Ali ALTUN

**GÜRCÜCE DERS VERİLİR,
ÇEVİRİ YAPILIR.**

Tel: (0212) 231 79 28

Šiirler

SENI

Terceni GRANELI

Ben seni düşünüyorum ve sanki seni görüyorum.
Düşünüyorum ve yine gün güneşlidir.
Azızım! Niye gelmeye zorladım?
Azızım! Söyle niye öyle geç kaldım?

Šimdi bu hisse daha fazladır.
Šimdi rüzgarlar ağaçları sallıyor.
Ben trajedimi anlatacağım.
Hemen çocuk gibi ağlamaya başlıyor.

Böyle geçecek bu ıstırap, bu inlemek,
Sen bana beyaz ellerinle geleceksin.
Yorgun geleceksin ve nasılsın diyeceksin,
Gelince biliyorum hemen okşayacaksın.

Bir de gece ezyetli olacak,
Ezyetli ve katı yürekli,
Ve bu gözler, lacivert gözler ki,
Bekliyor seni benim gözlerim.

Çeviren: Tea Zakaradze

„გარნიკეა“

მ.შ. გამიშაქე

ვერცხვილი საყვარელსა,
მიველი ახლის აშვიდობით ატყმასა.
ხმაში აკანკალებდა, თვალეში მოცურებულეხედა,
რამ ვერ მითხრა, მართო ამეიხსრა.

გვევერნიებით უშუესული პირი-პირზე,
გვევერნიებით გატყელდა მატარებული თაზე.
ფანჯარიდან ბუნება ვუხმურებდი და ვტროიდი,
მისთვის თლანზოდა ჩემი გული ცაცხლში.

შეონია რომ ის წვედა ხილის ყანაში,
ერწევოდა სიღამაზეში ყვავილეუში.
მის ფიჭვრაში მოვალეულიყავ და დამაინებოდა,
მართალსაგვეფ, სიცოლით ვარდები მომცა ხელში.

ჭყელი სახმელია შეველ რეპტორანში;
თფინაიტმა იშინეს წყალი ჭიქაში
მივერდე ჭიქა პირზე და ველირ ვსვი რომ,
საყვარლის თვალეში უნდა წყალში.

წვანოფს ყვავილეში ყველას ხელში,
კვლის მეტი რამ არ მოიღის ჩემ გულში.
რათ მარგია ყანა და ფული რომ,
კვდარსით დიგელ სიცოცხლეში.

(15) ტერენტი გრანელი „შენს შილოდინში“
მე შენზე ვფიქრობ და თითქოს ვხედავ,
ვფიქრობ და ისევ დღეა მზიანი.
ტერენტი! მოსვლა რად გავთინვლდა?
ტერენტი! რისთვის დავიგვიანე?
ახლა ეს ვრძინობ უფრო მეტია,
ახლა ქარები არხევენ ტირიფს.
მე შენ გაიპიობ ჩემს ტრაგედიას
და როგორც ბავშვი დამწყვდობ ტარილს.
ისე გაიფლის წამები თხრობა,
შენ მოხვალ ჩემთან თუთრა ხელებით,
მოხვალ დადღილი, მეტყვე, როგორ ხარ?
მოხვალ და გაცხ მიმეფერები!
თუქცა იქნება ღამე წვალეების,
ღამე სასტეკია და ფულმობელი.
და ეს თვალეში, ღურჯი თვალეში,
ჩემი თვალეში ისევ მოვლელის.

22.1.1978

GELİN DE GÖRÜN

İsmail YAZICI

Haydi dostlar kalkın seyran edelim,
Rabat'tan yukarı bir yol gidelim,
Altı köy var orda gezip görelim,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Çağlayan Deresi Rabat'a akar,
Birbirine yeşil yamaçlar bakar,
Yüksek tepelerde parlar beyaz kar,
Siz de isterseniz gelin görün.

Her taraf ormanlık, yüksek kayalar,
Çoğu yerden geçer yalnız yayalar,
Menekşe, sümbüller, papatyalar,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Sağ yamaçta Oba ve Daba Köyü,
Karşı Ziyos eder gözleri büyü,
Yukarda Bazglret, Zaklyet Suyu
Siz de isterseniz gelin de görün.

Çağlayan içinde akıyor çaylar,
Oradan köylere bağlıdır yollar,
Merkezdür bulunur resmi kurumlar,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Sırttan öteye de var başka köyler,
Orda Papart çağlar, türküler söyler,
Hele bir görünüz ağalar, beyler,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Bu yeşil beldenin İmerhevi adı,
Orda yaşamının başkadır tadı,
Batı Kafkasya'nın gürcü evlâdı,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Ora halkı gürcü, türk vatandaşı,
Vatanına bağlı, devlet yandaşı,
Tarım, hayvancılık zorlu uğraşı,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Her köyün var güzel kışla, yaylası,
Hele Yağlı Köyü'nün Vaket mezrası,
Şenlenir haziran, eylül orası,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Ziyos'un Nakurtev, Sakorlya'sı,
Çağlayan'ın Keva, Karet yaylası,
Dağların heybetli var Kotela'sı,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Keva arkasında Karet merası,
Çorbalık pancarla dolu orası,
Doğa hârikası, cennet burası,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Çukırlı yaylaya temmuz başları,
Kur yapar kızlara âşıkdaşları,
Köyün oğlak, kuzu, karabaşları
Siz de isterseniz gelin de görün.

Yaylalara çıktı araba, yollar,
Elektrik zilline uzandı kollar,
Şimdi evlerde var telefonlar,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Yazlar serin geçer, kışları soğuk,
Berrak sular akar çok oluk oluk,
Gür ormanlar ile alırsız soluk,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Boldur göknar, lâdin, çeşit ağaçlar,
Meşe ve çamlarla kaplı yamaçlar,
Konuksever halkı doyurur açlar,
Siz de isterseniz gelin de görün.

İmerhevi'nin hayli zengin doğası,
Dağları, ormanı, bozkır, ovası,
Renk renk çiçekleri, kuşlar, meyvəsi,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Suları bolcadır, havası hoştur,
Yöreyi görmeden anlatmak boştur,
İçmeden orayı gören sarhoştur,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Yazıcı översin memleketini,
Seversin hem neşe kasavetini,
Yazın hoşluğunu, kış zahmetini,
Siz de isterseniz gelin de görün.*

21.10.1999

* Bazı köy ve yer adları özgün Gürcü adları ile yazılmıştır.

**Dergimize Yurt İçi ve Yurt
Dışından Abone Olmak
İsteyenler Lütfen Abonet'i
Arayınız.
Tel: (0212) 210 01 10**

Gölyaka'da Gürcü Sülaleler ve Gogitidze'ler

Fevzi ÇELEBİ

1880'li yıllarda Çarlık Rusya'sı güdümündeki Gürcü topraklarında, Ruslar bölge Müslümanları üzerinde milliyet ayırımı yapmaksızın baskı kurmaya ve halkı dinde asimile etmeye çalıştılar. Acara'da yaşayan Müslüman halkların evlatları Rus ve Rusya güdümündeki Gürcü ordusuna alınmak istendi, halkın ekonomik ve politik durumu sarsıldı.

Baskılara dayanamayan Müslüman Gürcülerin bir kısmı Gürcüistan'ı terk ederek Osmanlı'nın elinde kalan topraklara yöneldi.

Anadolu'nun çeşitli yerlerine dağılan Gürcüler aradan geçen yüzyılı aşkın süre içerisinde geçmişlerini kısmen hatırlayabilmekteler.

Bu çalışmada; genelde Düzce İl Gölyaka ilçesinde bulunan Gürcü sülalelere ait hatırlanabilenlerin, özede de bu sülalelerden gogitidze'lerle ilgili bilgilerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Eski sülale adlarının önemli bir kısmı anımsanamamaktadır. Örneğin İsmailoğulları olarak anılan sülalenin eski sülale adı bilinmemektedir. Günümüzde kullanılan sülale adlarının önemli bir kısmı ise sülalenin Batum'dangelen en yaşlı kişininin

adından doğmuştur. Mesela kendilerini Yahyaoğlu olarak adlandıran Kinzaşviller'in Batum'dan gelen liderlerinin basımını adı Yahya'dır. Yahya İsmi Kindzaşvili'nin yerini almıştır. Fatsa ilçesine göç eden Kinzaşviller ise dedelerinin unvanı olan cerrahî sülale adı olarak aldılar ve kendilerini Cerrahoğlu olarak adlandırdılar. Gürcüistan da akrabalarının yeni sülale adlarıyla arayanlar dolayısıyla karşılaşamamışlardır. Bazı sülalelerin ise ne eski ne de yeni sülale adı tespit edilebilmiştir. Kendilerini tanımlamak için yalnızca soyadlarını kullanırlar. Bunlara örnek olarak ise Adak soyadını taşıyanlar verilebilir. Bir sülaleden birkaç soyadı türediği anlaşılmaktadır.

Tam ve doğru bilgilere ulaşmak için Osmanlı ve Gürcü kaynaklarını karşılaştırmalı olarak incelemek gerekir.

Dolayısıyla farklı yollarla Türkiye'nin ve dünyanın değişik yerlerine göç eden ve farklı yeni sülale adları ve soyadları alan Gürcülerin akrabalık ilişkilerini saptamak için eski ve yeni sülale adları büyük önem taşır.

Gölyaka'da Bulunan Gürcü Sülaleleri

Sıra No	Saptanan Eski Sülale Adı	Sülale Adları	Günümüzde Kullanılan Soyadları	Göç Olunan Yer ve Göç Tarihi	Kurulan/ Göç Edilen Köy ve Yıl	Gölyaka'da Yerleşilen/ Kurulan İlk Köy ve Yıl
1	Gulaşvili Kvrxlaşvili	Gulaşvili, Kvrxlaşvili	Abak, Ural	Batuml 1881 Tsonları	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1895
2	Gogitidze	Gogitidze, Mezercoğlı	Mezarıcı, Temiz	Batuml Tsonları 1894	Çilimli Hızardere 1894	Hacıyakup (Saraltı) 1938
3	?	Turanaşvili, Turanoğlı	Akçay, Aban, Turan,	Batuml Tsonları 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1905
4	?	İsmailaşvili, İsmaloğlı	Sakal, Yavuz	Batuml Tsonları 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1895
5	Yottaze	Koytadze, Koytoğlı	Arslan, Başar, Başar	Batuml Tsonları 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1895
6	Yorjaze	Korcadze, İsmallağaoğlı	Aktaş	Batuml Tsonları 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1895

7	?	Mollahmedaşvili Mollahmedođli	Kılıç	Batumi 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1895
8	?	Muhacirışvili, Şenlikoğli	Şenlikođlu	Batumi Tsonrtar 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	İmamlar 1950
9	Omaraze	Omaradze, Omerođli	Çelebi, Özdođan, Özdemir	Batumi Tsonlar 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hacıyakup (Saralı) 1940
10	Qınzaşvili	Kınzaşvili, Yahyaođli	Çakar, Çakır	Batumi Tsonlral 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1914
11	?	Kantaradze, Şahanalıoğli	Şahin	Batumi Tsonlar 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1905
12	Celebaze	Çeleba, Çelabadze Çelebođli	Çelebi, Çelebiođlu	Batumi Tsonlar 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1895
13	warbaze	Tzarbadze, Tzarbođli	Aydinođlu, Mutlu, Zengin	Batumi Tsonlral 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1895
14	Waxilaze	Çahlıadze, Çahlıoğli	Yash	Batumi Tsonlral 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hacıyakup (Saralı) 1940
15	?	Bayrađtaradze, Bayrađtarođli	Bayrak	Batumi ? ?	Çilimli Hızardere ?	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi)
16	ZecaZe	Dezetsadze, Dzetsaođli	Cengiz	Batumi 1878	Karasu Köyyeri 1878	Yeşil 1970
17	?	Berberışvili, Berberođli	Uygun	Batumi 1878	Karasu Köyyeri 1878	Açma 1960
18	? ?	?	Adak	Batumi Zegan ?	?	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) ?
19		?	Çelebi	Batumi Zegan ?	?	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) ?
20	-	İbrahimas, İbrahımoğli	Gümüş	-	?	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) ?
21	-	Ahmedas, Ahmedođli	Özgen	-	?	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) ?
22	-	Turkas	Türkel	-	?	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) ?
23	-	Suleymanas, Suleymanođli	Yazar	-	?	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) ?
24	-	Bekrias, Bekriođli	Karadeniz	-	?	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) ?

GOGİTDİZELER

Gogitdize soyadı ilk kez 1572 yılında Vahtang Gurieli tarafından Gogitdize adında bir şahsa bahsedilen belgede anılır. Osmanlı tehdidindeki topraklardaki kutsal heykellerin taşınmaları ile ilgili bu belgede Mate ve Ioane Gogitdize'ye bu görevin verildiği belirtilir. Bu belgeyle Mate Gogitdize bölgesini lideri olarak kabul edilmiştir.

Gogitdizeler 16. Asırda Samtske-Guria'dan Acara'ya göçtüler. Orada da kiliseye ait çeşitli işlere katıldılar. 16. yüzyıl sonlarında İslamlaşma hareketleriyle Gogitdizelerin de bir kısmı Müslüman oldu. Tanınmış ilk Müslüman Gogitdize Solomon Gogitdizedir. Müslüman olarak Seld (Seyit) adını aldı ve Osmanlılardan Paşalık unvanı aldı. Valode Köyüne yerleşti (Şimdiki batımı Vilayeti Keda İlçesi).

Büyük bir sülale olan Gogitdizeler; daha o dönemlerde Gürcüstan'ın çeşitli bölgelerine yayılmışlardı. Bunun yanı sıra 1877/1878 Osmanlı Rus savaşı sonrasında Türkiye, Rusya, Ukrayna, Fransa, Romanya, İngiltere ve Almanya'ya göç ettiler.

19. yüzyılda İone ve Gito Gogitdizeler Türklere'ye göç eden Gürcüleri geri döndürmeye çalıştılar. Bu yıllarda Rusya ve Türkiye'nin diplomatik ilişkilerinde Gito Gogitdize önemli bir yer tuttu. Gito Gogitdize Grigol Orbellani, Akaki Tsreveli ve Niko Nikoladze ile

Molla-osman Mezarci-Gogitdize- (soklan)-Molla-Ahmet-Gogitdize-Mezarcı (ortada) İsmail Başar-Kottadze-1950

yoğun diyalog içindeydi. Yüzerce Gogitdize i.

Dünya savaşında Osmanlı Ordusunda görev yapmışken, binlerce Gogitdize II. dünya savaşı sırasında Sovyet ordusunda mücadele ettiler.

Hangi ülkede yaşarlarsa yaşasınlar tüm Gürcüler gibi Gogitdizeler her zaman ve her yerde vatandaşları için büyük fedakarlıklarda bulundular. Gölyakaya yerleşen Gogitdizelerden Ahmed Gogitdize (-Molla-Ahmet Mezarci) İstanbul'da riştiye tahsilini bitirdi ancak savaş sebebiyle öğrenimi devam ettiremedi ve Osmanlı ordusuna katıldı. Girdiği bir çok muharebeden sonra esir düştü. Mısırda 10 yıl İngiliz Savaş Esiri Kamplarında kaldı. Babası Ali Talip ve kardeşi Süleyman Gogitdize Çanakalede şehit olmuşlardı. Kamptan kaçmayı başardı o döneme yaşadıkları Düzce İli Çilimli İlçesi Hızardere köyüne yürüyerek döndü. Kültürel birikimleri ve yaşam tecrübeleri ile saygın bir insan olarak hayata 1974 yılında Gölyakada veda etti. Gürcüce, Türkçe ve Osmanlıcanın yanı sıra Arapça, Farsça, İngilizce de biliyordu.

Gogitdizeler, Gürcüstan'da, Rusya'da, Sovyetler Birliğinde ve Eski Doğu Bloku ülkelerinde tıp,

eğitim, sanat, kültür, havacılık, basın, denizcilik, ekonomi gibi alanlarda bir çok tanınmış şahıs yetiştiren Gogitdizeler; Gürcüstan dışında yaşadıkları bir çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de farklı yeni sülale ve soyağları aldılar. Bunlardan tespit edilebilen soyağları:

Ordu İli Fatsa İlçesinde: Pekbüyük, Ölçek, Gündüz, Göksu, Aksu, Yılmaz, Korkmaz, Yenisu, Kölmük, Zeren, Kök, Gök, Güner, Şimşek
Ordu İli Ünye İlçesinde: Güner, Gök
Bursa İli İnegöl İlçesinde: Özdil, Demircan, Çibuk

Sinop İlinde: Demir
Samsun İlinde: Gündüz, Güner, Demir, Ölçek, Pekbüyük, Kölmük, Şimşek

Samsun İli Terme İlçesinde: Kızılboğa
İstanbul İlinde: Aksu, Gündüz, Gökyiğit, Gürel, Göksu, Demir, Demircan, Zeren, Ölçek, Yılmaz, Mezarci, Metin, Pekbüyük, Kölmük, Acar

Ankara İlinde: Güner, Gündüz, Mezarci, Şimşek
İzmit İlinde: Zeren
Anlataya İli Alanya İlçesinde: Zeren, Gündüz
Eskişehir İlinde: Aksu, Göksu, Yılmaz

Kastamonu İli Catalzeytin İlçesi: Demir
Bolu İlinde: Mezarci, Metin

Düzce İli Çilimli İlçesinde: Acar,
Düzce İlinde: Mezarci'dir.

Düzce İli Gölyaka İlçesinde ise Mezarci ve Temiz soyağlarını kullanmaktadırlar.

Mezarciođlu sülale adı ve Mezarci soyadı Batumi İli Keda İlçesi Tsonları Köyünde yaşayan Gogitdizelerin 1890'lı yıllarda Batumi'deki kaos esnasında halkı haraca kesmek isteyen bir grup Ermeni çeteciyi öldürüp gömdükten sonra çetenin diğer elemanlarının durumu fark etmelerinin ardından göç etmelerinden kaynaklanmaktadır. 1894 yılında Düzce İli Çilimli İlçesi Hızardere Köyüne gelen ve Köyün kurucularından olan Gogitdizelerin bir kısmı 1938 yılında Gölyaka İlçesi Hacıyakup Köyüne yerleştiler. Günümüzde Gölyaka'daki Gogitdizeler mezarci soyadını taşıyor. Bir kısmı Gogitdize ise yakın geçmişte Temiz soyadını almıştır.

KAYNAKLAR:

Fevzi ÇELEBİ, Gölyaka'da Gvariler (Sülele Adları), Yayınlanmamış Araştırma 1999

Fevzi ÇELEBİ, Mezarcioğlları ve Molla Ahmet, Yayınlanmamış Araştırma 2000

Zaur GOGİTDİZE, Gogitdizeler, Yayınlanmamış Araştırma 2001

Efsanelere Konu Olmuş Bir Gürcü Kızı: Tamara

Taner ARTVINLİ

Artvin'in Yusufeli ilçesi, çok zengin bir halk edebiyatı ve kültürüne sahip olmasına rağmen, Yusufeli'nin "halk edebiyatı" konusunda yayınlanan eserler tatmin edici düzeyde değildir. Yayınlanmış eserlerin, yazıların çoğu da, ömrünün Artvin'e adanmış bir insan olan folklor araştırmacısı-yazar M. Adil Özder ile daha ziyade aşk edebiyatı konularında bir hayli yayınlanmış çalışması bulunan Mehmet Gökalp'e aittir. Folklor araştırmacısı Şahver Karasüleymanoğlu'nun derlemelerinin pek az bir kısmı yayınlanmış olup, Artvin folkloru konusundaki diğer çalışmalarında topluca bir kitap halinde Kültür Bakanlığı'nda yayınlanmayı bekliyor.

Efsanelere Konu Olan Kraliçe Tamara

Yusufeli'nin kale ve kilise zenginliği bir memleket oluşu, doğal olarak halk edebiyatının içeriğine ve zenginliğine etki etmiştir. Kaleler ve kiliseler üzerine çokça efsane ve söylence vardır. Bu efsane ve söylencelerde Tamara adlı bir Gürcü kızı dikkatimizi çekiyor. Bu söylencelerde Tamara adlı Gürcü kızının ünvanı genellikle söylenmeyip, "Gürcü kızı" diye bahsedilmekle birlikte kimi derlemelerde "Kraliçe Tamara" olarak anılmakta. Derlemelerde, Ta-

mara hakkında verilen bilgiler ve tarifler genelde aynı veya birbirinin benzeridir. Tamara'nın, herkesi kendisine hayran edecek bir güzelliği; upuzun ve siyah saçları; altından saçbağları vardır. Yusufeli'nin Parh (Balcılı) köyündeki Savriyet su kanalını, Dörtkilise (Tekkale) köyündeki ünlü Gürcü Kilisesini ve yine bir gürcü kilisesi olan Parhal (Altıparmak) köyündeki Parhal Kilisesini bu gürcü kızı Tamara'nın yaptırdığı rivayet edilir. Ş. Karasüleymanoğlu'nun derlemelerinde ise¹, bunlardan başka İşhan Kilisesini ve Öşvank Kilisesini de yine Tamara'nın yaptırdığı söylenir.

Tekkale köyünden derlenen rivayetlerde, "Tamara'nın, altın saçbağlarını satarak Tekkale Kilisesini yaptırdığı" anlatılır. Balcılı ve Altıparmak yöresinden derlenen, Savriyat su kanalı üzerine olan rivayetlerde ise, "Savriyet su kanalının inşası sırasında Tamara'nın parası bittği için o güzelim saçlarını kesip satmak zorunda kaldığı ve bu parayla su kanalının inşasını bitirebildiği" anlatılır. Sözü edilen bu su kanalı o kadar muhteşem bir görünüme sahiptir ki, yazıyla tam olarak anlatılamaz. Su kanalının büyüğe bir kaya kütlesi içerisinde geçen kısmı gerçekten bir harikadır. Alt tarafı metrelerce derinliğinde bir uçurum olan bu kısmı karşıdan karşıya geçmek neredeyse imkânsızdır.² Tamara'nın kanal inşasını bitirdikten sonra, kanalın bu kısmına iki teneke dolusu altın gömdürdüğü de rivayet edilse de bugüne kadar kimse bu altınları aramaya cesaret edememiştir. Ş. Karasüleymanoğlu'nun derlemelerinde ayrıca, "Tamara'nın bu fedakârlığına karşılık, ona aşk olan birkaç köylü gencin Tamara'ya evlenme teklif etme cürretinde bulunması üzerine sinirlenen Tamara'nın köylülere beddua ettiği; bu yüzden de her kış, köylünün bahçe duvarlarının yıkıldığı" aktarılır...

Tamara adlı efsane Gürcü kızı kimbilir bizim tesbit edemediğimiz daha nice efsane ve söylence konu olmuştur? Derlenen bu efsane ve söylencelerden, zengin ve asil bir kişi olduğu anlaşılır Tamara'nın gerçek kimliği, -gerçekten Yusufeli'de yaşamış bir kişi ise- nerede ve ne zaman yaşamış olduğu konusunda yeterli bilgiler olmasa da, bu dile-destan güzelliğiyle Tamara'nın Yusufeli halk edebiyatında ve halkın gönlünde yaşamaya devam edeceği muhakkaktır.

1 Ş. Karasüleymanoğlu: "Tamara Kilisesi", Türk Halk Kültürünün Derlemeleri 1996, Kültür Bakanlığı yayını.

2. Bugüne kadar burayı üç kişi geçebilmiştir. Biri inat üzerine, biri bahis üzerine geçmiş olup, üçüncü olarak da -kanalın geçirildiği kayaya kilitlenmiş üst taraflarından patika yolu olduğunu vede bu kadar korkunç bir yer olduğu fark edemediğinden dolayı- ben geçmişim. Burayı geçenler bir daha geçmeye tövbe etmiştir.

Imerhevi Gürcüleri'nde Kültür

Özlem AKALTUN (KURDİKIDZE)

Imerhevi* Gürcülerinde Akrabalık Terimleri

Yüzyıllardır anavatanından ayrı olan Imerhevi Gürcüleri'nin akrabalık terimlerinde, Gürcüstan'dan bazı akrabalık terimlerinde farklı oldukları görülmektedir.

Imerhevi'nde eşler arasında hitabet "go" sözcüğüyle olur. Yine samimiyet derecesine göre insanlar birbirlerine "okro" şeklinde hitap ederler. Amca, dayı ve abiden dolayı olan yengeye "dodo" yada "abo" şeklinde hitap edilir. "Abo" aynı zamanda büyükanne içinde kullanılan bir terimdir. Ayrıca Imerhevi Gürcüleri çocuk kelimesinin karşılığı "bağana, bağıvı yada ზა რცი" terimlerini kullanılır.

İMERHEVİ VE GÜRCÜSTAN'DA AKRABALIK TERİMLERİ

TÜRKÇE	İMERHEVİ GÜRCÜCESİ	GÜRCÜSTAN GÜRCÜCESİ
Anne	ამა	დედა
Baba	ბაბო	მამა
Kızkardeş	და	და
Erkek kardeş	ძმა	ძმა
Karı	ქალი	ცოლი
Koca	კაცი	ქმარი
Evlât	შვილი	შვილი
Kız evlat	ბაქალი	გოგო
Erkek evlat	ბიჭი	ბიჭი
Torun	ბადიში	შვილიშვილი
Teyze	ხალა	დედა
Hala	ბიბო	მამიდა
Dayı	ტაია	ბიძა
Amca	ემო	ბიძა
Nine-Büyükanne	დიდანა	ბუბია
Dede	დედე	ბაბუა
Damat-Güvey	მეფე	ნეფე
Enişte	სიყ	სიყ
Gelin-Evlenmekte olan kız	დოღოფ	დედოფალი
Gelin	რძალი	რძალი
Elti	შილი	მამლის ცოლი
Bacanak	ბაჯანად	ქვისლი
Erkeğin Kaynanası	სიდედრი	სიდედრი
Erkeğin Kaynatası	სიმაპრი	სიმაპრი
Kadının Kaynanası	დედაპო	დედაპოილი
Kadının Kaynatası	მამამთი	მამამთილი
Üvey Çocuk	გერი	გერი
Abla	ბაჯი	უფროსი და
Abi	ტადო	უფროსი ძმა
Yenge	დოდო	ბიცოლა
Kayınbrader	მამალი	მამალი
Elti	მული	მული

* Imerhevi: Artvin ili, Şavşat ilçesi Meydancıc Kasabasının Gürcüce orijinal adı.

Imerhevi Gürcüleri'nde Kullanılan Dualar ve Beddualar

Beddualar

დაწვევლა:

ღმერთმა არ გაგახაროს
 ღმერთმა კარები მიგიზრას
 ღმერთმა არ გაგზარდოს
 ბირი მიგელოს
 ღმერთმა არ შეგაჭამოს
 მენი დაგეცეს შავ თავზე
 შავათ შეგექცეს

Imerhevi'de Kullanılan Bilmece ve Deyimler

თებერვალი დადგება, ხეში წყალი ჩადგება.
 მარტის ცხრაზე არ გახვიდე კარზე.
 ქადა სერამდე ფაფა შორამდე.
 თვალი ვინ გამოგთხარა? შენმა იანმა.
 ჩხირი კედელში, კენჭი ყორეში.
 კერას ნახშირი, კედელს ჩხირი.
 შეითანის ფეხი რაგა მოტეხე და მოხველ.

Bilmece

ჩიტე ჩახტა, ჩაპარახტა.

Kilit

ქილით,

Kapandı, Şikişti.

Dualar

დალოცვა:

ღმერთმა დიდი კაცი გაგზადოს
 ღმერთმა გაგახაროს
 ღმერთმა მშვიდობით მიგიყვანოს
 ღმერთმა ხელები აგიყვავოს
 ღმერთმა შვილებით გაგახაროს

Gürcüstan'da Türkçe Konuşan Köyler

Merab SABADZE

Ben Gürcüstan vatandaşım, Tsalka bölgesinin Reha Köyü'nde doğdum. "Türkiye'deki Gürcü Köyleri" başlıklı yazıyı çok merakla okuyorum, bir de "Gürcüstan'da Türkçe Konuşan Köyler"den sizlere bahsetmek istiyorum.

Tsalka Bölgesi Tbilisi'den 100 km uzaklıktadır ve bazı açılardan enteresan bölge sayılabilir. Şöyle ki, bu bölgede 42 köy var ve hepsinde Türkiye'den göç eden insanlar oturmaktadır. Genç yaşından beri onların genetik geçmişini öğrenmeye çalışmışım, fakat bu çaba yarı yolda kalmıştır. Sadece bazı yerlerde ve yaşlı insanlardan duymuş olduğum bilgilere sahibim. Büyükbannem, duyduğuna göre bu insanların Erzurum'dan gelmiş olabileceğini anlatmıştı bana ki bu da Rus general Paskeviç'in dönemine rastlamaktadır (Rus-Osmanlı Savaşı sıralarında, 1877-1878).

Bu bölgede bugün bile Türkçe konuşuluyor, Sovyetler dağılmadan önce buranın resmi dili Rusça idi, konuşma dili ise Türkçe.

1980'li yıllarda nüfus 70.000 di. Bu nüfusta Rumlar % 65, Ermeniler % 25, Gürcüler % 4 ve kalanı da diğerleri oluşturuyordu. Reha, tek Gürcü köyüdür bölgede. Duyduğuma göre burdaki insanlar Kars, Erzurum ve Ardahan'dan göç etmişler. Geçimlerini hayvançlık ve tarım ile elde etmektedirler.

Bölgede bulunan köy isimlerini ve yaşayanların etnik kökenlerini aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

Orjinal Adı -Türkçe Adı -Etnik Yapısı

- 1 Tsalka - Parmaksız (Rumlar)
- 2 Başkov - Başköy (Rumlar)
- 3 Beştaş - Beştaş (Rumlar)
- 4 Yedi kilise - Yedi kilise (Rumlar)
- 5 Haçkov - Haçköy (Ermeniler)
- 6 Guniakala - Günlya Kalesi (Rumlar)
- 7 Holang - Hölang (Rumlar)
- 8 Nardevan - Nardevan (Ermeniler)
- 9 Ayazna - Ayazna (Ermeniler)

- 10 Burnaşet - Burnaşet (Ermeniler)
- 11 Kızıl Kilsa - Kızıl Kilsse (Ermeniler)
- 12 Kumbat - Kumbat (Pontos Rumları)
- 13 Santa - Santa (Pontos Rumları)
- 14 Çift Kilsa - Çift Kilsse (Ermeniler)
- 15 Ar Sarvan - Arsarvan (Azeriler)
- 16 Dara Kov - Dere Köy (Ermeniler)
- 17 Tak Kilsa - Tek Kilsse (Ermeniler)

Bu bölgede bulunan ve tek Gürcü köyü olan Reha'da bile Türkçe yer isimlere rastlanıyor:

Dikili Taş,

Karşı Kilsse,

Küçük, Büyük Çay (mehir ismi)

Tek Ahor

Sihir Suyu

Kara Meşe

Kuzey Söğütlük

Bu yerlerde Türkçe insan isimleri de kullanılmaktadır: İsmail, Nariman, Nergis ... vb. Soyadlarında da Türk kökeni görülebilir: Karakaş, Rumca Karakaşidi, Rusça Karakaşev, Türk kökene Rus ekleri - evi, ovi olarak eklenmiş Rumca ekleri ise idl-ldis, olarak eklenmiş şekilde kullanılıyor. Türkçe okuma-yazmayı kimse bilmiyor, okullarda eğitim hep Rusça idi. Enteresan bir olay daha bir tek Gürcü köyü olan Reha dışındaki hiç bir köyden II. Dünya Savaşı'na asker çağrılmamıştır. Bu köylerde konuşularda bazı sözler form değiştirmiş ya da yanlış telafuz edilmektedir: süd-süt, akmak-ekmek ve k ve h harfleri, Türkçe'den farklı bir şekilde, çok net ve sert telafuz edilmektedir.

Eğlence ve düğünlerde de Türk horonlarına benzeyen oyunlar yaygındır (örneğin: yaşlı eli bastonlu adam dairesel hareketler yaparak eli ele tutuşmuş grubu götürüyor, buna Koçarı oyunu deniliyor). Bir de "Baş Oyunu" mevcut ki bu oyunda da dairesel hareketler, şarkı söyleyerek üç adım sağa, bir adım sola yapılarak oynanıyor.

Ayrıca atasözler de Türkçe atasözlerine benzetilmektedir:

- Evdeki hesap çarşıya uymaz.
- Mısafırı mısafırı affetmez, ev sahibi hiç birini.
- Avrat bulunur kardaş bulunmaz.
- Mısafırı içeriye alan yok, pupakimi nerde asam.

- Şerefe içki içerken ise : Harıza, şükür.

- Namtıza bereket, çalışanlara ömür sağ olsun.
- Geçmişlere rahmet

Bir de bu halk arasında söylenen bir şiir var.

"Onudum - Tonudum

Iğirnidim - dağırmanidim

Ottubudum - Toppubudum

Allıldım - Ballıldım

Almışıldım - Tarmışıldır

Saksanıdim - Sarsanıdim

Doksanıdim - Pongubudum

İubudum - Dünyanın pubudum.

Maalesef bu insanlar kendi yeteneklerini gerçekleştirme şansından yoksunlardı, çünkü Gürcüceyi bilmiyorlar (ya da çok az biliyorlardı). Burdaki gençler Rusça eğitim veren okulları bitirdikten sonra dillerini de Rusça devam ettiriyorlardı ve yüksek lisans sahipleri oranı her zaman çok yüksekti. Bu da bu milletin zeki olduklarını gösteriyor. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra burdaki Rumların çoğunluğu Yunanistan'a göç ettiler ve böyle boşalmış bir köye Acara Özerk Cumhuriyeti'nden 130 aile getirildi.

Gürcü Halk Atasözlerinde İyilik ve Kötülük

Tina ŞİOŞVİLİ*

İyiliğin ve kötülüğün tanımı konusu tüm dünya halkları için en eski, kalıcı ve çok önemli bir konudur. Gürcü folklor sanatı da hep bu konuya değinip bu konudaki gizemi çözmeye çalışmaktadır. Gürcü folkloründe iyilik; insanın en önemli özelliği olarak ve hatta insan olabilmek için şart olarak bile sayılmaktadır, başka manevi değerler ise ancak iyiliğin temelinde oturabilir. Bu yüksek ahlaki değerleri taşıyan Gürcü folklorü sanki insanlık bekliliği yapmıştır, burdan Gürcü insanının çıkarsız kişiliğini ve çıkarsız iyiliğe karşı eğilimini görebiliriz, bu ise mutluluğun temelidir.

Iyilik ve kötülük hakkındaki Gürcü insanın düşünceleri Gürcü atasözlerinde çok net görülmektedir. Kendi halkı ve ülkesi için iyilik yapanlar atasözlerinde hep sıcak ve saygılı şekilde anılıyor.

"Orman yapanı Tanrı mutlu etti", "Nehirden köprü kuran büyük iş yapandır".

Gürcü atasözlerindeki sağlam yapı, insanlara durmadan iyilik yapmayı önermektedir, kötülüğün yolunun kısa ve sonunun rezil olduğunu halka öğretilmekte ve anlatılmaktadır ya da er geç iyilik kötülüğü hep yenmektedir. İyiliğin önerilmesi ve kötülüğün reddedilmesi Gürcü atasözlerinde popüler ve daima konu olmuştur. "Kötülük zor yürünecek çamurdur", "Dürüst, açık yürekte şeytan barınmaz", "İyilik yap taşın üzerine koy, geçerken önünde bulursun", "Geç-yap önerken bul", "Kötülüğü yapma ve kötülüğün korkma", "Balgam eken buğday biçmez", "Kötünün hizmetkârı iyi olamaz." diye öğretiliyor halk atasözleri ki iyilik yapalım da sonuç olarak da iyiliğe ulaşalım. "Elim ne sürersen, sakalına ayınısı sürerim", "Benim iyiliğim, gültüğüm her yerde yanımda ol", "Başkasına tuzak kuran kendisi de çok iltiyatlı olmalı", "Güneşe atılan çamur yine atanın üzerine düşer", "Başkasına kuyu kazma, kendin düşersin", "Başkası için düşündüğün kendi başına gelir".

"..... bırak iyilik yaparken sağ elinin yaptıklarından sol elin haberi olmasın". (Mate 6,3) -öğretil-

* Doçent, Batımlı Şota Rustaveli Devlet Üniversitesi, N. Bervtzevskiy Bilim ve Araştırma Enstitüsü Öğretim Üyesi.

** -Kada: Bir Gürcü ekmeği türü

yor Tanrı. Gürcü atasözlerin içeriği de anlayışı da bunun gibidir: iyilik çıkarsız olmalı yoksa karşılığı bekleyen iyilik prasa yapıklarının üzerine yazılmaya bile değmez". İyilik başkası için olunca yüce ve büyüktür, yoksa hep kendimiz için yaptığımız iyilik hirs ve benciliktir ve böylece kötülükle eşanlamlıdır. "Eğer başkasının karnı ağrıyorsa, karnu elni sür", "Sırf kendin için iyi lisen bu da kötülük demektir", "Bir başkası için ikilyi iste ki Tanrı sana birini versin", "İnsan mum gibi başkaların yollarını aydınlatmalıdır". Bu atasözü eski Yunan filozof ve doktor olan Hipokrat'ın sözlerini andırıyor: "Doktor mum gibidir, kendisi yanar, başkaların yolunu aydınlatır".

Atasözlerin bir kısmı ise insanoğlunda hem iyiliğin hem de kötülüğün olabileceğini anlatmaktadır (Göz göze güvenmiyor, ortada burun var", "Ortada burun olmasa göz gözü yerdi.") ve hangi duygunun galip geleceği tamamen şahsa bağlıdır. "Yürek yürek gibi ise iyilik her zaman işlenebilir", "Yürek varsa kada(*) iki elle de yenir", "İnsanoğlu yapılan kötülüğü unutmalı, iyiliği değil". "Mesele kötülüğü iyilikle yenektir..."

Gürcü halk atasözlerinde aç gözlülük ve cimrilik hep bir ağızdan reddedilmiş ve kötülenmiştir. Bu duygular hep kötü sonuçlara götürür ve kötülük ekerler: "Fazla aç gözlülüğün tiki kendi kuyruğunu yemiş", "Aç gözlü insan kör olmuştur".

"Cimrilik ne yaptı? -her şeyini kaybettiirdi!", "Doymayan şişmanlanıyor", "Aç gözlünün gözünü ancak toprak doyurur".

Halk atasözlerine göre iyiliğin ve kötülüğün anahtarı insanın elindedir ve insan içindeki kötü duygularını kendisi aşabilmelidir, yenebilmelidir: "Kendini yenmeye gayret et", "Öpülecek olan ağzını tükürülecek olana çevirtme", "Yukarıya tükürdüm bığığın kırıldın, aşağıya tükürdüm sakalım", "Temelindeki eğik taş bütün binayı bozar".

Gürcü halk atasözlerinde kötü ve iyi insanlar hep birbirlerinin karşılıklarına çıkmakta ve atasözler kesin hüküm vermektedir: "Kötü insan kötü bir köpekten de beterdir", "Kötü insandan uzak durun", "Kötü insanı döv ve uzaklaştır", "Kötü komşu-

dan ateş bile isteme", "Kötünün iyiliğini isteme, çıkarını de isteme". Bu son atasözün şirli alternatif de bulunmaktadır ve halk dürüst ve tarafsız bir yarıdır, hiç taviz vermeden kötülükle savaşmaktadır: "Kötü insanın yaptığı köprüden geçme, suda boğalmak daha iyidir". Kötü insanlar için söyleniyor: "Orda ölenlerin eksikliği varken bu (kötü adam) yaşıyanlara karışmış". İyiliğin ve kötülüğün göstermenin bir başka yolu atasözlerdir. Atasözler, insanlara hem gücüyle hem sözüyle iyiliğe hizmet etmesini öğretiyorlar: "Tatlı sözle demirkapılar açılır", "Tatlı sözle dağdaki geeyikten süt alınmış", "Tatlı söz yılanı deliğinden çıkartır".

Gürcü halk atasözleri insanları hep iyilik yapmaya dürtmektedir, iyilik yapınlar ki iyilik bulsunlar: "Yılan ısırmağı bilmezdi ve ona insanoglu öğretti". Gürcü atasözleri şiddet ve güç kullanmayı reddediyor ve şöyle diyor:

"Güç geldi ve adalet gitti".

Atasözler içinde yıllarca birikmiş bilgi ve tecrübe ile her açıdan mükemmel ve ahlaki değerlere sahip bir neslin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır ve. Kvintillane'nin sözüyle: "Bu atasözleri içinde millet gerçekleri görmeseydi bunlar yüzyıllar boyu saklanmazdı".

Kaynakça

- 1- N. Nikoladze, "Seçkinler", Tbilisi, 1933, sh. 4.
- 2- K. Samuşla, "Gürcü Halk Şiiri Hakkında", Tbilisi, 1979, sh. 136.
- 3- T. Sahokla, "Gürcü Atasözleri", Tbilisi, 1967.
- 4- "Sibrdznis Saunce" (Bilgi Hazinesi), Tbilisi, 1987, sh. 34.
- 5- "Halhuri Sibrzdnec", c.v., Tbilisi, 1965.
- 6- P. Umikaşvili, "Halhuri Sitkvireba", Cilt II, Tbilisi, 1964.

Gürcü Yemekleri

Tamar LOMİDZE

ŞİLA PLAVI

Malzemeler: 1 kg koyun eti (kuşbaşı), 100 gr iç yağ, 2 çay fincanı pirinç, 2-3 baş kuru soğan, Tuz ve baharatlar zevke göre, Defne yaprağı (2-3 yaprak).

Yapılışı: İç yağın ince doğrayalım. Erimesine meydan vermeden kavuralım. Üzerine çok ince doğranmış soğanı ekleyerek kavuralım. Daha sonra kuşbaşını da ekleyerek, pıllavın beyaz görünümünde olması için fazla kızarmadan üzerine su ekleyelim. Kaynadıktan sonra köpüğünü alalım ve defne yaprağını ekleyelim. Et yarıya kadar piştiğinde pirinç ekleyerek pişmeye bırakalım. Daha sonra baharatları ekleyelim. Eğer pıllav çok kuruduysa üzerine biraz et suyu ya da su ekleyerek biraz sulandıralım.

TKEMALİ (ERİK SOSU)

Malzemeler: 1 kg erik, 1 demet (kindzi) kişnis, 1 demet dereotu, 1 demet ambalo, 1 demet maydanoz, 5 diş sarmasık, Kırmızı biber ve tuz.

Yapılışı: Eriği yıkayıp saplarını ayıkladıktan sonra üzerini örtecek kadar su koyarak kaynamaya bırakalım. Erikler haşlandıktan sonra süzerek suyunu saklayalım. Erikleri rendeleyelim. Eğer erikler çok kuruyrsa erik suyundan biraz ekleyelim. Kindzi, dereotu, ambalo ve maydanozu mutfak robotunda iyice kıyalım. Sarmasık, kırmızı biber ve tuzu iyice ezelim ve hepsini iyice karıştıralım. Eğer erik sosu çok ekşi olduysa üzerine iki tatlı kaşığı pudra şekeri ekleyelim.

Tamar Lomidze'nin "Ahçılık Sanatı ve Gürcü Mutfağı" kitabından İberyia Özkan tarafından çevrilmiştir.

Gürcüler'de Halk Dansları – 3

Oğuz MEDETOĞLU

(Geçen sayıdan devam)

Gürcü ve Lek dansları arasında o kadar büyük ayrımlar vardır ki bunların birbirlerine benzemesi bile olası değildir. Şu örneği vermek bile yeterlidir bunun için. Lekuri erkek oyunudur, erkekler arasında bir yarışır, her oyuncunun tenki üstünlüğünü yansıtmaya dayanmıştır. "Kartuli" dansı ise kadın ve erkek ikili dansıdır, bir sevdâ şirridir. Bu yüzden de bu iki dansın içeriği dahi birbirinden tamamiyle farklıdır.

Son dönemlerde (19. yy) Lekuri sözcüğü yalnızca "kartuli" dansı için değil, diğer Kafkas boylarının dansları içinde kullanılıyordu. Örneğin "Osuri Lekuri" (Os/Asetin Lezginkası), "Çeçnuri lekuri" (Çeçen lezginkası), "Naurebis Lekuri", "Avariecbis Lekuri" (Avarların Lezginkası) vb.

Yukarıda yazdıklarımızı kanıtlamak için Kafkas Dağları Kartalları Sanatsal-Etnografik Topluluğu'nun afişini (Topluluk başkanı V.D. Dartalov Benidze) incelememiz yeterlidir. Afişte farklı gazetelerden alıntılar yer almaktadır.

"....Kafkasya'nın değişik milletlerinin Lezginka'larını izliyoruz. Hafifliği ve güzelliği ile bilinen Çeçen Lezginka'sı, yerini Nauri Lezginka'sına bırakıyor, vb. (Harkovskil Proletari, 02 Eylül 1929 Cuma, No. 175 "Kafkas Dağları Kartalları")

".....Lezginka, bütün Kafkas Halklarının televizyon programları'nda yayınlanmıştır. ("Krasnoe Znamiya, Krasnodon, Kafkas Ekibinin Turneleri").

"Lezginka'nın popülaritesi çok geniştir. Biz şimdiye dek bir tür Lizginka biliyorduk, ama turnelere katılan bu grup, bizlere çok çeşitli Lezginka örneklerini sundu. Grubun, dansçı çiftlerinin sayısı kadar çok Lezginka'sı var. çiftler, Lezginka'nın farklı dallarını icra etmektedirler. (Gürcü, Çeçen, Os/Asetin vb.) "Veçerkiye Izvestiya, Odessa, 09 Ocak, 1930; No: 1252."

Bundan anlaşılıyor ki Kuzey ve Güney Kafkasya'nın her bölgesinin dansının adı "Lekuri'dir. Elbetteki bunu doğru sayamayız.

Şunu düşünmemiz gerekir ki eskiden Kafkasya'yı geçerek Gürcüstan'a gelen tüm yolcular ilk olarak Lek danslarıyla tanışıyorlardı. Kafkasya'nın diğer milletlerin danslarına sonradan tanık oluyorlardı. Herhalde o zamanlar, bu yolcular Kafkas halklarını birbirlerinden ayırt edemiyorlardı, hele ki danslarını. Bu yüzden de yukarıda da belirttiğimiz gibi Lekuri (Lezginka) terimini genel bir anlam kazanmıştır ve Kartuli dansına "Kartuli Lekuri" (Gürcü Lezginkası) denmiştir. Bu isim uzun zaman kullanılmış. Zamanla "Kartuli" (Gürcü) sözü kullanılmaya başlandı ve dansın adı "Lekuri" olarak kaldı.

Yukarıdaki açıklamaları kanıtlayabilmek için şunu da bilmemiz gerekmektedir. Örneğin, eğer "kartuli" dansı çok eski bir dans ise ki bundan hiç bir kuşumuz yoktur, o zaman bu dans 19 yy.'a kadar hangi ismi taşıyordu? Bu soruya şöyle yanıt verebiliriz.

Sulhan Saba Orbellani kendi sözlüğünde dansların genel ismi olarak "Rokva"yı kullanır. "Rokva, Sama'dır, Tsekva'dır vb. gibidir". Aynı zamanda bir oyun olarak da kullanılır. Şöyle açıklıyor. "Rokva, Sama'dır. Tsekva'dır, Bukna'dır, yuvarlak Pertull düzenlidir ve bir kaç ebanî (bir gürcü saza) ile birlikte oynamaktadır". Buradan da anlaşılıyor ki Sulhan Saba Orbellani'ye göre "Tsekva" terimini Rokva (dans)'nın bir türüdür. "Tsekva, ayak parmakları üzerinde oynanan bir danstır" diyor. Yani, günümüzde dansların genel adı olarak bilinen "Tsekva" terimi (Gürcüstan'da) eskiden bir dansın ismiymiş.

Günümüzde Kaheti'de (Gürcüstan'da bir bölge) kullanılan, bir kadın-erkek dansı terimi olan "Tsekko" sözcüğüne ve de ayrıca günümüzde Acara'da (Gürcüstan'da bir bölge) var olan "Tsekva daukari" (Tsekva'yı çal) ifadesine (ki bu ifade sonucunda Çuntiri ile Kartullı dansı melodisi çalışıyor) dayanırsak "Kartuli" dansının eski adının "Tsekva 2 olduğunu, daha sonra da Tsekva-Tsekva Kartullı'nın tüm Gürcüstan'da çok yaygınlaştığını ve dansların genel ismi haline geldiğini yani Rokva teriminin Tsekva terimiyle yer değiştirdiği, "Kartuli" dansının ise

İsimsiz kaldığını düşünebiliriz. Bunun sonucunda, eskiden adı "Tsekva" olan, günümüzde de "Tsekva Kartuli" (Kartuli Dansı) olarak bilinen dansın isminin yerine, XIX. yy.'da Kuzey Kafkasya'dan gelen Rusça olan "Gruzinskaia Lezginka", Gürcüce çevirisi ile "Kartuli Lekuri" (Gürcü Lezginkası) (ki daha sonra ismi "Lekuri" olarak kalmıştır) terimini iyice yerleşti.

Lekuri teriminin Gürcüce'ye girişi hakkında başka farklı görüşler de vardır. Bazı Gürcü koreograf-ları "Kartuli" dansının kökünü Leklere (Lezgilere) dayandırmaya çalışmaktadırlar. Örneğin, bazılarına göre "Lekuri" ismi Lek kılıcına dayanmaktadır sanki dans, kılıç dışında icra edilememiş gibi gerçekte ise ne eskiden ne de şimdi "Kartuli" dansının kılıç ile bir ilgisi yoktur.

Bazılarına göre ise dansın adının Lekler tarafından bir Gürcü kızının kaçırılması ile ilişkisi vardır. Bu iddia, "Lekuri" sadece kadın-erkek dansının ismi olsaydı doğru olabilirdi. Biliyoruz ki kadın-erkek dansının yanı sıra erkek danslarına da "Lekuri" denmekteydi. Bunun dışında daha önce de belirttiğimiz gibi yalnızca Gürcü dansları değil Kafkasya haklarının tüm dansları da "Lekur" olarak biliniyordu. Şunu da belirtmek gerekir ki Lekuri termini dans ismi olarak yalnızca XIX. yy.'da karışımıza çıkarıyor. Gürcüistan ve Leklerin komşuluğuna gelince, Gürcülerin kaçırılması olayları çok eski tarihlere dayanmaktadır.

Sağlam temellere dayanmayan görüşlerden biri de "Lekuri"nin aslının "Leguri" olduğudur (Bu durumda Lega bir erkek ismidir. Bu görüşünü sahibi G. Svanidze, eskiden lega'nın "Kartuli" dansının en ili icrası olduğunu söylüyordu).

Bu konu ile ilgili yine bir görüşü gözden kaçırmamız gerekiyor.

G.P. Aleks-Meshşvili (eski dansçı) Komünist Gazetesinin yazı işlerine gönderdiği bir mektupta, kendi dans hocası G. Karangozşvili'nin "Kartuli" dansına nasıl "Lekuri" ismini taktığını yazıyor. Bu konu ile ilgili bakınız neler yazıyor. Yaklaşık 1870'li yıllarda G. Karangozşvili Kaheti'de alaverdoba'da* dostlarıyla birlikte iken bir grup Lek ile karşılaşmışlar. Onları ziyafete davet etmişler, içki sunmuşlar. Daha sonra da dans etmek istemişler. G. Karangozşvili hızla bir daire çizerek daballı gasma* hareketini uygulamış. (kendi belirttiğine göre bu figürü "Davluri" dansından almış). Daha sonra sofraya davet ettiği genç Lek'in yanına gitmiş, başıyla davet işaretini vererek dansa çağırmış. Genç

Lek onun yaptığı gibi bir daire çizerek, üstelik gasma pehis tzverebze* hareketini uygulamış.

G.P. Aleks-Meshşvili diyor ki. Lek'in uyguladığı gasma hareketi, hocamı o denli etkiledi ki genç Lek'e kama hediye etti. Alaverdoba'dan döndükten sonra ise G. Karangozşvili, genç Lek'in uyguladığı grdzeli gasma* figürünü "Davluri" dansına aktı ve bu dansa ilk kez "Lekuri" ismini verdi.

G. P. Aleks-Meshşvili'nin bu anlattıklarını biz çok temelsiz buluyoruz. Çünkü eğer bu anlatımlara inanırsak ve 1870'li yıllarda (daha doğrusu yazarmın verdiği tarih olan 1866 yılında) G. Karangozşvili 20 yaşındayken (yani yaklaşık 1845-1846 yıllarında doğmuş) "Kartuli" dansına ilk kez "Lekuri" ismini taktıysa, aşağıdaki belgelerde hangi "Lekuri" den söz edilmektedir.

Gözdenlerden biri olan Riçard Vilbreham, "Güney Kafkasya'ya Yolculuk" adlı kitabında bakın neler yazıyor (1839).

"... II. Ekim 1837 yılında Zubalaşvili'lerin evinde bir balo düzenlendi. Baloya, kadınlardan Niro Griboedova, Ekaterine Çavçavadze, Marta Soloğaşvili, Marlam Eristavi, Malko Orbellani, vd., erkeklerden M. Lermontov, Al, Çavçavadze, N. Barataşvili v.d. katıldılar." Riçard Vilbreham şöyle devam ediyor. "Avrupalı'lar gibi giyinmiş olan birkaç Gürcü dans etmeye başladı. Bundan sonra başka bir Polonez başladı ve odanın uzun bölümünde öyle bir turlama başladı ki çoğu müziğin sesini dahi duymıyordu. Dans bittikten sonra birkaç Gürcü "Lekuri" oynadı ve davetli sayısı azaldıktan sonra az bir grup valse başladık".

Nik. Barataşvili'nin biyografisi İona Meunargta diyor ki. "Barataşvili dansda da diğerlerinden iyiydi. Okulun dans hocası ve özel bir dans sınıfı vardı. Her Cumartesi günü üstad Aladanov okula geliyordu. "lekuri"de öğretiliyordu. N. Barataşvili ilk ve en iyi öğrenciydi." (Bildirdiğimiz kadarıyla N. Barataşvili 1826-1835 yılları arasında okula gidiyordu).

(Devam edecektir)

- * Alaverdoba. Ziyafet sofralarının kurulduğu bir Gürcü bayramı.
- * Dahallı Gasma (alçak slırtme) Bir dans figürü adı.
- * Gasma pehis tzverebze (ayak ucuya slırtme) Bir dans figürü adı.
- * Grdzeli Gasma (uzun slırtme) bir dans figürü adı.

Bir Gürcü Köyü : Ustamis (Şavşat'ta Bir Nokta: Eskikale)

Birsen DURMUŞ

Konumu: Eskikale Köyü, Artvin ili Şavşat ilçesi-ne bağlıdır. Çiftahanlar ile Şartul arasındaki arazi-ye hakimdir.

Nufusu: Köyün nüfusu yaklaşık olarak 1500 dür ve tamamı Gürcüdür. Tarih bilindiğinden beri bur-da yaşamaktadırlar. 280'in üzerinde hanesi vardır. Merkez mahalle Ustamis olmak üzere Avcılar, Çif-tehanlar ve Küçük Çukur Köyün mahalleleridir.

Sosyo-Ekonomik Durum: Halkın % 90'ı okur yazar olup, son yıllarda yüksek okul okuyan öğrenci-lerin sayısı artmıştır. Halkın çoğu köyde yaşa-makta, dışarıya göç azdır. Bunun nedeni mevsimlik işçi olarak çalışan insanlar ve emeklî sayısının faz-lalıdır. Tarım ve hayvancılık faaliyetleri son yıl-larda azalmıştır.

Gelenekleri

Köy Düşünleri: Köyün düşünleri meşhurdur. Adet ve gelenekler özenle uygu-lanmaktadır. Şair İsmail Ya-zıcı, Eskikale köyü düşünün-ü "Şavşat Destanı" adlı şî-rinde şöyle dile getirmiştir.

"Dere içi'nin tütünü

Dağın evler bütünü

Eskikale'nin düşününü

Ne güzel köylerin Şav-
şat"

Yayla Şenlikleri: Yaylaya çıktığının ikinci haf-ta sonunda yapılır. Bu şenliklere MARYOBA (MARIOBA) denir. Cuma günü, köy halkı ve özellik-le gençleri yaylaya topluca gelmeye başlar. Men-tevriler gelenlere gevrek, gadnobilî, moğragulî, na-jebî, yoğurt sunar; ayran, süt ikram ederler. Gece-gündüz akordeon eşliğinde eğlenceler yapılır. Gece oyun meydanının ortasında yakılan ateşle eğlence geç saatlere kadar sürer. Tepelere pikniğe gidilir.

Sorunlar

İçme Suyu: İçme suyu sorunu zegan (mezra)da dört ay boyunca yaşanır. Fazla nüfusa sahip olan Ustamis mahallesinde betondan yapılmış bir su de-posu vardır. Bu depo suyu mahalle halkının ihtiyaç-larını giderecek yeterlilikte değildir. Çocuk, yaşlı herkes gün boyu su taşımaktadır. Yöneticiler soru-nu çözmeye çalışmadıkları gibi göz ardı etmekte-dir.

Sulama Suyu:

Bundan elli yıl önce köy halkınca 9-10 saatlik uzaklıktaki yoldan su yolu yapılarak köye sulama suyu getirilmiş. Su yolu yapmak için köylü bütün çareleri kullanmış; kayalıkta duvar yapmış, çukur yerlerde ağaçtan oluk yapmış, aşağıdaki fotoğrafta da görüldüğü gibi. Bu su köyde tarım faaliyetlerini artırmış, temizlikte de kullanılmıştır. Son üç yıldır yapılan orman yolu çalışması suyun köye ulaşması-nı engellemekte, zor çalışması bitene kadar suyun köye ulaşması zor görünmektedir.

Yayla Yolu:

2000 yılı yazında bile insanlar yaylaya dört-beş saatlik yolu çıkarken sırtlarında ve ellerinde yükler-le gittikeler. Üç yıl önce yapımına başlanmış olan yayla yolunun daha uzun sü-receği tahmin ediliyor. Ayrı-ca bu yol çalışması ormanı tahrip ediyor.

Tarihi Mekan

Köyün ismindende anla-şılacağı gibi bir kale var kö-yümüz sınırlarında. Kale içinde yapılan bilinçsiz kazı faaliyetleri kalenin görkemli görünümünü bozmuştur. Kale için şimdye dek inceleme ve koruma çalışması yapılmamış, önem verilme-miş, bu çalışmalara.

Okul

Ustamis mahallesinde bulunan Eskikale Bir Sınıf İlköğretim okulunda 40'a yakın öğrenci, bir öğ-retmenle öğrenimini sürdürmektedir. 5. sınıftan sonra öğrenciler bölge yatılı okullarında ya da ak-rabalarında kalarak öğrenimine devam etmekte-dir. Bu öğrencilerin sayısı her yıl artmaktadır. Kö-yümüzün bir İlköğretim okuluna ihtiyacı var. Köylü geçtiğimiz yıl çalışmalar yapmış, sonuç elde ede-memiştir.

Sağlık Ocağı

Yıllardır sağlık personeli atanmadığından sağ-lık ocağının kapıları kilitli durumdadır.

Şimdye kadar siyasetçiler köyün nüfusunu kul-lanarak başarılar elde etmişlerdir ama köye hizmet etmemişlerdir. Köy her seçim sonrası unutulmuş-tur.

Ustamis Köyü (Eskikale)

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 18

Iberya ÖZKAN

08 ARTVIN (Geçen sayıdan devam)

Artvin, Yusufeli'de Köy ve Yer Adları

<i>Eski ve yeni adı:</i>	<i>Bağlı olduğu köy:</i>	<i>Eski ve yeni adı:</i>	<i>Bağlı olduğu köy:</i>
Sirt Mh.	Scrinsu	Şahsev ya.	Bostancı
Sinavet mh. (<i>Başyurt</i>)	Inanlı	Şareze mh. (<i>Çamyuva</i>)	Yaylalar
Sipriyet mh. (<i>Kuşdili</i>)	Boyalı	Şavğalet mh. (<i>Özenli</i>)	Taşkıran
Sirkilet mz.	Çıralı	Şchitlik mh.	Çevreli
Siselat mz. (<i>Çalılı</i>)	Boyalı	Şenaşon mh. (<i>Sirt</i>)	Taşkıran
Sivcek mh. (<i>Hıdırlı</i>)	Inanlı	Şikâr mz. (<i>Başaran</i>)	Günyayla
Sofigil mh.	Bostancı	Şiringil mh.	Ercenköy
Soğuksu mh.	Demirkent	Şişlizor mz. (<i>Duruçay</i>)	Demirkent
Sorbiyet mh.	Tekkale	Şoban bğ.	Inanlı
Stlekar mh. (<i>Yağmurçay</i>)	Balcılı	Şotket ya.	Dokumacılar
Subabare mz.	İşhan	Şupeta mz.	Altıparmak
Su kavuşmu mh.	Sebzeciler	Şut ya.	Kirazalan
Sulağan mz.	Demirköy	Takvagil mh.	Kirazalan
Sulağan mz.	Narlık	Tanaslev mh.	Altıparmak
Sultangil mh.	Altıparmak	Tarlalı mh.	Çevreli
Sultangilin yayla	Altıparmak	Tarpogil mh.	Erenköy
Sulugil mz.	Tekkale	Taşbaşı mh.	Demirdöven
Sumbatet mz. (<i>Akseki</i>)	Çıralı	Taşbaşı mh.	Dokumacılar
Supbeç mz.	İşhan	Taşbaşı mh.	Irmakyanı
Sura ya.	Taşkıran	Taşbaşı mh.	Pamukçular
Suvak mh.	Narlık	Taşbaşı mh.	Scrinsu
Suvanet mh. (<i>Ortaklar</i>)	Dokumacılar	Taşbaşı mh.	Tekkale
Şabangil mh.	Altıparmak	Taşdibi mh.	Pamukçular
Şabet mh. (<i>Cevizli</i>)	Çevreli	Taşyayla ya.	Yaylalar
Şaburet mh.	Altıparmak	Taşyayla ya.	Altıparmak
		Tatuloğlu mh. (<i>Erbaş</i>)	Kılıçkaya
		Terbese mz.	Irmakyanı
		Terzligil mz.	Altıparmak

ŞADUT (ÇIRALI) KÖYÜ

Gurbetçiliğin ve göçün en yoğun yolduğu bu köyün doğal yerleşim güzelliği büyüleyicidir. Şadut köyü Gökçesu, Kaladibi, Mutlugün, Zablugağan, Cami, Cevizli, Duzlar, Dikilitaş, Uysallar ve Taşgedik mahalleleriyle beş mezradan oluşmuş oldukça bir geniş alana kurulmuştur.

(Devam edecektir)

Sözlük **ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი** (Geçen Sayından Devamı)

(LAZCA)	(MEGRELCE)	(GÜRCÜCE)	(TÜRKÇE)
ლაზური	მეგრული	ქორთული	თურქული
მელე	მელე	გალმა	ötede, öte taraflı
მელი	მელა	მელა	tilki
მენდრა	შორს	შორს	uzak
მეგობარეფე, მეგობაეფე, მეგობაფე	ორტივინობა	მწვანელი	sebbe, zerzevat
მეტა	მეტი	მეტი, გარდა	
მეჩამს, მეჩაფს	მეჩანს, არძენს,	აძღუეს, მისცე	(ona) veriyor
მეწკარი, მშირიღონი, კუდეღლატალი, კუდეღლა-მაკასი	მაჭირხოლი	მერცხალი, კუდემაკრატე	kırlangıç
მთელი, თელი	იფრელი, ართო, გვალო	მთელი, ყველა, ყველაფერი	bütün, büsbütün, her şey
მთინითი	მართალო, დასურო	მართლაღ	gerçek te, hakikaten de
მთუგი, თუგი, მთუი, თუჯი	ჭუკი	თაგვი	siçan
მი	მინ	ვინ	kim
მიითი	მიითინ	ვინმე	kimse
მკაფუ	ტურა	ტურა, მკივან (მკვეში ქორი, ლითენ)	çakal
მკულე	კუნტა	მოკლე	kısa
მოგამს, მოგაფს	იგენს	იგებს	kazanıyor
მოთ	მოთ, მუშენი	რატომ, რად, რატა	niçin, neye
მოთალი, მოთა მონთა		მართვე, ნაშეი რი	hayvan yavrusu

(Devam edecek)

BULBULIS YUBİLE

(Geçen Sayıdan Devamı)

პაერთან ერთად შეხვეუბულმა, შაშვს მადობა ვადაზუნადა: აკმადლობთ, გმადლობთ, იცოცხლუ, იხარე: ღმერთმა ნუ დაადუმოს ნურასდროს შენი ტკბილი მოუბარი ენა და ნურც შენს მსმენელს, მადლიერ ბუნებას, მოაკლოს მადლი, რათა კეთილად დააფხოსოს შენი ღვავლი, მოგიხსენიოს მუღად მადლობით, კეთილად“.

ამასობაში დაბინდდა და მთელი ბუნება საძილედ გაუმზადა. სდუმდა შაშვი, მაგრამ ბუნებას სხვა მკოსანი გამოუნდა — უფრო დიდებული, უფრო ტკბილად მომღერალი, ვიდრე შაშვი: ბულბულმა დაიწყო გალობა. თუ შეტყვევლ ნაწილს ბუნებისას — ადამიანებს, გვეავს საკუთარი რუსთაველები, შექსნირები და ჰომეროსები, უტყვე ბუნებასაც — ტყეს, ფრინველებს, ცხოველებს ჰეავთ თავისი შექსნირი და რუსთაველი, ეს არის — ბულბული. მისი მშვენიერი,

(Devam Edecek)

HABERLER

Zonguldak'ta Artvin Gecesi Kutlandı

Zonguldak İli Artvin Sosyal Yardımlaşma Derneği tarafından düzenlenen Artvin gecesi 30 Mart 2001 tarihinde coşkulu şekilde kutlandı.

Yüzlerce kişinin katıldığı gecede Artvin iline has yöresel yemekler ikram edilirken, üniversitede okuyan öğrencilere verilen karşılıksız burslara katkı sağlanırlara madencil heykeli verildi. Yemeğe Zonguldak Belediye Başkanı İsmail Esref ve çok sayıda siyasetçi ve bürokratlar katıldı. Artvin yöresine ait oyunların sergilendiği Artvin-Hopa'lı Bizim YAŞAR ve Türk halk müziğinin güçlü sesi Kamil SÖNMEZ geceye renk kattılar.

Geceye milletvekillerinden DSP Zonguldak milletvekili Boray Baycık, DSP Ardahan milletvekili Faruk Demir, Zonguldak MHP milletvekili İ. Hakkı Cerrahoğlu ve diğer iki MHP milletvekili katıldılar.

Dernek Başkanı Dr. Yülenen KOÇAK böyle gecelerin birlik beraberlik ve dayanışmayı pekiştirdiğini söyledi. Arhavi Belediye Başkanı Vasfi KURDOĞLU Türkiye'nin ve Dünya'nın dört bir yanında Artvinlilerin yaşadığını belirterek, bizler inşaat dilinde çimento, fizik dilinde katalizör, elektrik dilinde ise ülkenin sigortasız sizlerle birlikte olmaktan mutluyuz şeklinde konuşmasını sürdürdü.

Gecede derneğimizin eski yönetim kurulu üyesi ADD eski başkanı Doç. Fevzi ENGİN İzzet Baysal, Üniversitesi öğretim görevlisi yine önceden Hopa da görev yapmış Jandarma Komutanı Binbaşı Durmuş AKTAŞ ve Tugay'da görevli Albay Mehmet İNAN, Arhavi'de görev yapmış Kdz. Ereğlisi Askerlik Şube Başkanı Yüzbaşı Zafer ŞEN katıldılar.

Akçakoca, Bartın, Devrek, Göğçebe ve Hissarözü İlçe ve Beldelerinden çok sayıda Artvinliler katıldılar ve geceyi tutumla neşelendirdiler.

Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı Çalışmaları

15.06.2001 tarihinde yönetim kurulu toplanmış ve aşağıdaki gelişmeleri değerlendirmiştir.

1. Doç. Dr. İsmet Dindar'ın koordinatörlüğünde Vakfın öncülüğünde Gürcüstan'dan doktor Antalya'da Tıp Kongresine katıldılar. 12-16 Haziran akşamı Acarkent Coliseum'da kendileri için akşam yemeği verildi.

2. Doç. Dr. Mine Kadıroğlu'nun "Kuzeydoğu Anadolu Orta Çağ Gürcü Mimarisi" araştırmaları için vakfımız sponsorluğu kabul etti. 1-15 Temmuz

tarihinde 6 kişilik bir ekip M. Kadir Artvin ve çevresinde çalışmalarına başlayacaktır.

3. Gürcü yazar Mihail Svanidze'nin "Türkiye'deki Gürcüler" adlı kitabı Türkiye'ye çevrildi. 1856 dan günümüze Gürcüstan'dan Türkiye'ye göçü inceleyen eser Türkiye'deki Gürcü vatandaşlarımızın merakını önemli ölçüde giderecektir.

4. Prof. Şusana Putkaradze, Gürcü Katolik Kilise Vakfındaki kütüphanede Gürcü eserleri tasnif için çalışmalara başlıyor. Bu eserleri vakıf imkanları ile Türkiye'ye çevrildiğinde yakın tarihimiz hakkında herşey öğrenme imkânı doğacaktır.

5. Gürcüstan'dan Türkiye'deki turistik tesislerde staj yapmak amacı ile 24 turizm öğrencisi geldi. 20 Haziran - 20 Ağustos arasında staj devam edecektir.

Stajyer öğrenciler aşağıdaki otellerde staj yapacaklardır.

Salima Tatil Köyü – Antalya 7 öğrenci

Hotel Perissia Side – Antalya 3 öğrenci

Hotel Conrad – İstanbul 3 öğrenci

Kapadokya Turistik Otellilik

İşletmeler Derneği 16 öğrenci

Villa Datça – Apart – Datça 5 öğrenci

Bu faaliyetle Türkiye-Gürcüstan arasında turizm alanında önemli bir başlangıcı vakıf olarak sunuyoruz. (Yazı: Mevlüt Artvinli)

Gürcüce Dil Kursları

Eduard Şevardnadze Türkiye-Gürcüstan Dostluk ve Dayanışma Vakfı'nın Ankara'da vakıf merkezinde 20 Ekim 2000 tarihinde açtığı Gürcüce Dil Kursu 20 Haziran 2001 tarihinde sona erdi ve kursu bitirenlere kurs sertifikaları verildi.

Gürcüce Dil Kursu Öğrencileri Sertifikalarını Alırken

Kurs öğretmenliğini Giorgi Surdia, Lela Gaççeladze ve Marek Gotsadze üstlendiler.

Ekim 2001'de Gürcüce kursuna yeniden başlanacaktır. İlgilenenlerin 0213 – 435 68 88 nolu telefonla müracaatları rica olunur.

Çevrebur Dergisi Bütün Dünya'ya Dağıtılmaya Başlandı

Çevrebur Kültürel Dergisi'ne dünyanın her yerinden abone olma imkânı yaratıldı. Dünyanın en

büyük kargo şirketi DIIL ile abonelere gönderilen dergiler için aşağıdaki ücretler uygulanacaktır.

	\$	DM
Avrupa	25.-	50.-
Amerika	30.-	60.-
Diğer	35.-	70.-

Abone olmak isteyenler veya yurtdışında tanındığını dergiyse abone yapmak isteyenler aşağıdaki tel-faks no/e mail'e başvurabilirler.

ABONET

Tel : (0212) 222 83 32 - 222 72 06

Faks: (0212) 222 27 10

email : abonet@abonet.net

www.abonet.net

Gürcü ve Artvin Müziği Çalışmaları

Artvin'li iki Gürcü sanatçıdan yeni çalışmalar ürününü verdi ve iki yeni müzik kaseti dinleyicilerin beğenisine sunuldu.

Akordeonuyla Özcan Gümüş'ün "Artvin Ezgileri" adlı yeni çalışmasında şu eserleri dinleyebilirsiniz.

Şavşat Sarması
Düzhoron, Borçka Hemşin, Koçerli
Gürcü Barı
Nani Nani Deli Horon
Sarı Çiçek
İmerhev Barı
Vazriya, Cilveloy, Atabarı
Meydancık Karşılması
Yamadan Gel, Artvin Sarması
Artvin Kız Horonu
Karabağ, Şamşalaho

Mehmet Yılmaz'ın hazırladığı yeni çalışmasının adı ise "Artvin Yayla Esintileri" olup kasette şu tür-küler yer almaktadır.

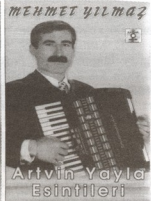
Dinananay
Yol Havası
İmerhev Barı (Batun Kalesi)
Tuntulun Kızı
Ağtılar

Çift Jandarma
Barı Serli
Güloy
Eliya Gogo
Ehlocan

Bu iki çalışmanın dışında Gürcü müziği sanatçısı Bayar Şahin'in daha önce piyasaya çıkan "Horona Çağrı" ve "Rüzgâra" adlı kaset ve CD'lerin yeni baskıları yapılarak tekrar dinleyicilere sunuldu.

MEHMET YILMAZ
Rüzgârın
Bayar Şahin

MEHMET YILMAZ
Artvin Yayla
Esintileri

Gerek Özcan Gümüş ve Mehmet Yılmaz'ın ve gerekse Bayar Şahin'in çalışmalarını aşağıdaki adres-ten temin edebilirsiniz.

BAYSAH MÜZİK

İnönü Mahallesi, 28/2 Sokak, No: 6 Kat 3

BAĞCILAR-İSTANBUL Tel: 634 47 20/46160 66

Koçbayır Köyü Gecesi Yapıldı

Dergimizin kurucusu Ahmet Özkan (Melaşvilli)'nin köyü Koçbayır, geleneksel Gürcü gecesinin İkinci-sini 30 Haziran'da İstanbul'da kutladı. Koçbayır K6-

Gecede Gürcü Dansları'ndan Bir Sahne

Yüni Yaşatma ve Güzelleştirme Derneği'nin Bakır-köy Uzunöl Restaurant'ta düzenlediği gecede Gürcü müziği ve halk oyunları eşliğinde Gürcü yemek-leri yenildi.

Akordeon'da Gürcü Müziği Süzülüyor

Gürcü Ressamın Sergisi

Genç kuşak Gürcü ressamlarından Levan Şakuru-İ İstanbul The Marmara Oteli'nde kişisel sergi açtı. Mayıs ayında açılan dergi bir ay süre ile konukların beğenisini kazandı.

Şarhatyn Topuluğu İstanbul'da

Gürcistan'ın Abhazya Bölgesi'nin Abhaz folklor oyunlarını sergilemek üzere Şarhatyn Halk Dansları Topuluğu İstanbul'a geldi. Boğaziçi Festivali çerçevesinde 19-20 Haziran günleri iki konser sunan topluluk büyük ilgi gördü.

Gürcü Piyanist Mihkel Çumburidze'nin Konseri

1952 doğumlu olan ve 4 yaşında piyano eğitimi almaya başlayan Mihkel Çumburidze 30 Nisan 2001 tarihinde VKV Koç Özel Lisesi, İstanbul'da piyano resitali verdi.

Kendisi uzun yıllar profesör ünvanı ile Gürcistan Devlet Üniversitesi'nde Müzik Bölümü başkanlığı yaptı.

Eşref Yılmaz'ın "Çocuklar da Yazar" Adlı Kitabı Yayınlandı

Çevreberi Dergisi yayın kurulu üyesi olan emekli Türkçe öğretmeni Eşref Yılmaz öğretmenlik yıllarında öğrencileri ile olan iletişiminin doğan

güzel bir kitap yayınladı. "Çocuklar da Yazar" adını taşıyan kitapta ayrıca iki güzel şiir de yer almaktadır. Kitabı edinecek isteyenler Eşref Yılmaz'la 0532 – 493 12 61 numaralı telefonla görüşebilirler.

İstanbul'da Gürcü-Abhaz Görüşmeleri Başladı

Gürcistan'da mevcut Gürcü-Abhaz anlaşmazlığına Türkiye'de katkıda bulunmak üzere Marmara depreminin önce dört kez yapılan ve deprem nedeniyle iki yıla yakın süredir ara verilen Türkiye'li Abhaz ve Gürcü temsilcilerin görüşmeleri farklı bir platformda ve farklı katılımcılarla yeniden başladı.

Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı yönetim kurulu üyeleri ile Kafkas-Abhaz Dayanışma Komitesi üyeleri arasında yapılan görüşmelerin ilki 14 Mayıs'ta İstanbul'da Colliseum-Acarcent'te, ikincisi ise 15 Haziran 2001'de İstanbul Dostluk Klubünde gerçekleştirildi.

Toplantıya aşağıdaki kişiler katılmış bulunmaktadırlar.

Abhaz Tarafı:

Enver Kaplan : Birleşik Kafkas Konseyi Başkanı

İrfan Argun: Kafkas-Abhaz Dayanışma Komitesi Başkanı

Dr. Cemalettin Ümit: Kafkas-Abhaz Dayanışma Komitesi Eski Başkanı

Muhittin Ünal: Kaf.-Der. Başkanı

Yurdaer Ersan: Üye

Av. Recep Yılmaz: Üye

Ardaşen Kobasç : Üye

Sezal Babakuş : Üye

(Mehmet Yılmaz, Bülent Özbelli, Vladimir Auzba).

Gürcü Tarafı:

Nihat Gökylgüt : Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı Başkanı

İsmet Acar :Vakıf Başkan Yardımcısı

Simon Zazadze : Türk-Gürcü Eğitim Kültür Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

Şinasi Kuş: Yönetim Kurulu Üyesi

Habil Küçük: Yönetim Kurulu Üyesi

İsmail Hakkı Yılmaz: Yönetim Kurulu Üyesi

Dr. İsmet Dindar: Yönetim Kurulu Üyesi

Mevlüt Artvinli: Genel Müdür

Prof. Süleyman Uludağ: Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi

Samî Seçkin: Emekli Valla

(Şuşana Putkaradze)

Parantez içindekiler 15 Haziran'daki toplantıya katılmışlardır.

Her iki toplantıda çok olumlu görüşmeler yapılmış ve bundan sonra toplantıların gerçekleştirilmesi koordinatörlüğüne Mevlüt Artvinli ve Sezal Babakuş görevlendirilmiştir.

(Haber: Mevlüt Artvinli)

Aznıhk Hakları Toplantısı

İstanbul Barosu ile Heinrich Böll Vakfı tarafından ortaklaşa düzenlenen Aznıhk Hakları Toplantısı 08-09 Haziran'da İstanbul'da yapıldı. Dergimizin de davetli olduğu toplantıda Türkiye'de ve Avrupa'da mevcut aznıhk hakları konuları tartışılmıştır. Gerek yasalar ve gerekse mevcut durum karşısında insan haklarının iyileştirilmesi ile aznıhk haklarında da önemli ilerlemeler kaydedilebileceği vurgulandı.

İnegöl Gürcü Dernegi'nin "Piknik ve Folklor Şöleni" Coşkuyla Kutlandı

T.C. Kültür Bakanlığı katkıları ile gerçekleştirilen ve İnegöl Kafkas Folklor ve Kültür Derneği ile Çaylıca Köyü Muhtarlığı tarafından ortaklaşa düzenlenen "Geleneksel 1. Piknik ve Folklor Şöleni" 01 Temmuz 2001 tarihinde İnegöl'ün Çaylıca (Batakli) Köyü'nde gerçekleştirildi.

Kalabalık bir halk kitlesinin katıldığı şölene çevreberi, mülki, idari ve politik çevreden çok miktarda ünlü isim hazır bulunmuştur. Gürcü müziği, Gürcü şarkıları ve oyunlarının oynandığı şölene Gürcü leçcek ve yemeklerinden de bolca tadıldı.

Çaylıca köyü, İnegöl'ün güney batısında, ilçe merkezine 15 Km. uzaklıktadır. İnayet, Gülbahçe, Paşaören ve Süle köyleri ile komşudur.

Çaylıca, Gürcistan'ın Hula ve Horcum kazalarının çeşitli bölgelerinden gelenler tarafından 1880-1882 yıllarında kurulmuş Gürcü köyüdür. 1927 yı-

ında 155 nüfusu bulunan köyde bugün itibariyle 162 kişi yaşamaktadır. II. Abdülhamit döneminde kurulmuş olan köyün ilk ismi Mürevet, 1964 yılında Çaylica olarak değiştirilmiştir.

BASINDAN

Kafkaslara Türk Gücü

Türkiye ile Gürcüstan arasındaki varılan bir anlaşmayla, Türk savaş uçakları Kafkasya'da inbilecekleri bir askeri üsse kavuştu.

Gürcüstan Savunma Bakan Yardımcısı Gela Bejuaşvili, iki ülke arasında yapılan anlaşmayla ilgili olarak dün parlamentoya bilgi verdi.

Interfaks Ajansı'nın haberine göre, anlaşma Türk savaş uçaklarının Gürcüstan'ın başkentli Tbilisi'nin 30 kilometre yakınında bulunan Marneuli Üssü'nü kullanabilmesine olanak sağlıyor.

Milliyet 29/03/2001

Azerbaycan Doğalgaz Planını Gürcüstan'a Sundu

Hazar Denizi Şahdeniz yatağındaki doğalgazı Türkiye'ye ihraç etmeye hazırlanan Azerbaycan, boru hattının geçeceği Gürcüstan'a ilgili anlaşmayı sundu. Azerbaycan'ın Türkiye'ye, 2004-2018 yılları arasında 79.7 milyon metreküp doğalgaz ihraç etmesi planlanıyor. Doğalgaz, Azerbaycan-Gürcüstan-Türkiye arasında oluşturulacak ve Erzurum'a dek uzanacak 900 kilometrelik bir boru hattı üzerinden ihraç edilecek.

Finansal Forum, 31/03/2001

Moskova Eski Emperyalizmine Dönmek İstiyor
Etnik tartışmalar ve keskin Sovyetler sonrası ekonomik krizlere küçük ve dağlık bir ülke olan Gürcüstan stratejik bir pozisyona sahip. Rusya, Gürcüstan ve Kafkasya'nın nüfuz bölgesi olması gerektiğine karar verdi.

Ruslar, bu kararı, Gürcüstan yakınlarındaki Çeçenistan'da çıkan çatışmalara ve bölgenin daha fazla istikrarsızlığa yuvarlanma riskine işaret ederek haklı çıkartmaya çalışıyor.

Ayrıca bir de petrol siyasetleri var. Gürcüstan'ın kendisi üretici değil, ancak komşusu Azerbaycan ve öte taraftaki Hazar Denizi, Kazakistan ve Türkmenistan'ın muazzam miktarlarda petrol ve doğal gazı var.

Gürcüstan, Azerbaycan ve Orta Asya devletlerinin Rusya'dan bağımsızlıklarını kazanması sadece 10 yıl önce gerçekleşti. Ancak resmi bağımsızlık ancak bir yere kadar gidiyor. Bunun gerçek bir anlam kazanabilmesi için ve kabıcı olabilmesi için- ekonomik ve siyasi esnekliğin de kazanılması gerekir.

En değerli mallarını sadece tek bir hattan ihraç etmek durumuyla karşı karşıya kalan bu ülkelerin bağımsızlığı, bu hattı kontrol edene bağlı olacak.

Ve o kontrolü elde tutan ülke Rusya. Bu mutlaka kötü bir şey değil-"yakındaki yabancı ülkeler" diye tanımladıkları eski Sovyet cumhuriyetlerine bağımsızlıkları hiçbir zaman verilmemeliydi" diye, düşünerek, bu bölgelerin Rusya tarafından kontrol edilmesinin "doğal" olduğuna inanan Moskova'da yerleşik bazı liderler olmasaydı. Dolayısıyla, Moskova'nın ihraçat hattı tekeline kullanarak bu bölgedeki ülkelerin bağımsızlıklarını sınırlamaya iten şey, sadece Rusya'nın bu bölgeyi düşman ülkelere karşı bir tampon bölge olarak kullanma, veya Rusya'nın petrol kaynaklarını denetleme arzusu değil. Rusya'nın Sovyet emperyalizminin bittiğini kabul etmekte yavaş davranması bu bölgedeki yeni ülkeleri riske atıyor.

Gürcüstan, bu riske karşı uluslararası sigorta poliçesinin kritik bir parçasını oluşturuyor. Batılı ve yerel petrol şirketlerinden oluşan bir konsorsiyum, alternatif bir petrol hattı incelemesi için 100 milyon dolar para yatırdı. Bu hat, Azerbaycan'ın Hazar limanı ve başkentli olan Bakü'den, Gürcüstan aracılığıyla, doğu Türkiye'ye oradan da Akdeniz'deki liman Ceyhan'a uzanıyor.

Tom Grant - The Wall Strett Journal Europe - 02/04/2001

Karadeniz Gücü Kuruldu

Karadeniz'e sahil olan devletler, bölgesel güvenliğe katkı sağlaması ve kendi aralarındaki dostluk ve iyi ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla, Karadeniz İşbirliği Görev Grubu "Blackseafor" adıyla hazırladıkları anlaşmayı dün imzaladılar.

Türkiye, Bulgaristan, Gürcüstan, Rusya, Romanya ve Gürcüstan'ın yer aldığı anlaşmanın töreni dün Çırağan Sarayı'nda, Türkiye'nin ev sahipliğinde gerçekleştirildi. Anlaşmaya Türkiye adına Dış İşleri Bakanı İsmail Cem imza koydu.

Hürriyet 03/04/2001

NATO Üst Düzey Yetkilileri Gürcüstan'ı Ziyaret Etti

Nato'daki üst düzey yetkilisi Joseph Ralston Gürcüstan Millî Savunma Bakanı David Tevdaze'yi ziyaret etti. İki yetkili Hazran'da Gürcüstan'da 10 ülkeden 4000 askerî katılımıyla gerçekleşecek tatbikatları görüştiler.

Turkish Daily News 06/04/2001

9 Nisan 1989 Anıldı

Rus emperyalizmine karşı çok büyük bir kabalık tarafından 09 Nisan 1989 tarihinde yapılan gösterileri dağıtmak üzere Rus askerlerince makinelî tüfeklerle öldürülen 19 kişiyi anmak için Şevardnadze'nin de katıldığı törenler düzenlendi.

Turkish Daily News 10.04.2001

Rus Silahları Gürcüstan'daki Üsten Ayrılıyor

Tbilisi yakınlarında bulunan Vaziani Rus üssündeki son silahlar ve tıbbî araçlar trenlere yüklenerek üs boşaltıldı. Aynı üste bulunan ağır silahlar geçen yıl üsten götürülmüştü.

Turkish Daily News 12/04/2001

BM Abhazya Sorununun Çözülmesini İstedi

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Gürcüstan ve ayrılıkçı Abhaz yetkililerini sorunun bir an önce çözülmesi için uyardı.

Turkish Daily News 26/04/2001

Türkiye Gürcüstan'a 2,5m Dolar Vcdri

Türkiye Millî Savunma Bakanı Gürcüstan Millî Savunma Bakanlığınca 2,5m dolar hibe etti. Bu paranın genel giderleri karşılamak ve barış koruma görevleri için verildiği belirtildi.

Turkish Daily News 26/04/2001

2010 Hedefi Demokratik Gürcüstan

Gürcüstan'ın gelecek 10 yıl içinde tayin ettiği müde yönde gelişeceğine inanıyorum. İlk önce ve en önemli olan Gürcüstan'ın bağımsızlığının sağlamlaştırılması, toprak bütünlüğünün yeniden sağlanması ve ekonomik olarak iyileşmesidir. Gürcüstan istikrarlı, demokratik bir ülke olacaktır ve Kafkasya bölgesinde refahın gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Füsun Arsan: Şevardnadze ile Özel Ropörta| Sabah, 05/05/2001

ABD ile Yakın İlişkiler

Şevardnadze radyo konuşmasında ABD Başkanı Bush'tan aldığı mesajda "iki ülke ilişkilerinin daha da geliştirilmesi için kendisinin hazır olduğunu" bildirdiğini açıkladı.

Turkish Daily News 15/05/2001

Rusya: Bakü-Ceyhan'a Katılırız

Dişişleri Bakanlığın'dan yapılan açıklamada Bakü-Tbilisi-Ceyhan projestyle ilgili temel mühendislik çalışmalarının tamamlandığı bildirildi. Açıklamada, proje ortağı sekliz şirketin, 15 Mayıs 2001 tarihinde Bakü'de "Proje Yönlendirme Komitesi" konulu bir toplantı yaptığı, projenin altı aydır devam eden temel mühendislik çalışması sonuçlarını

olumlu olarak değerlendirdiği ve projenin bir sonraki aşaması olan detaylı mühendislik çalışmalarının başlatılmasını yönetim kurullarına önermeyi kararlaştırdığı belirtildi.

Rusya Türkiye'ye, Bakü-Tbilisi-Ceyhan petrol boru hattının inşaatına katılmaya hazır olduğunu, bunun için siyasi ön şart leri sürmeyeceğini bildirdi. "Türkiye-Rusya Ekonomik İlişkilerinin Geleceği" başlıklı seminerde konuşan Rus Dişişleri Bakan Yardımcısı İvan Ivanov, Bakü-Ceyhan hattına karşı olmadıklarını söylerken, "Biz sadece hattın ekonomik olacağına inanmıyoruz" dedi.

Rus inşaat firmalarının da projeye katılabileceğini kaydeden Ivanov, "Maalesef inşaatla ilgili süresi bir ay olarak ilan edildi, firmalarımız hazırlık yapamaz. En büyük firmamız inşaatla katılmaya hazır. Siyasi şart da leri sürmeyeceğiz" diye konuştu. Diplomatik kaynaklara göre, Türkiye'de bu ülkeye ihaleye katılmaya davet etti. Ivanov ayrıca Türkiye'ye sevk edilecek doğalgaz miktarını yeni projelerle artırmaya hazır olduklarını belirtti.

Cumhuriyet 19.05.2001 / 24.05.2001

Radikal 24.05.2001 – Finansal Forum 24.05.2001

Gürcüstan'da Bazı Askerlerin İsyanı

Gürcüstan, Sovyetler'in çökmesiyle elde ettiği bağımsızlığının 10'uncu yıldönümünü dün buruk şekilde kutladı. Önceki gün 400 kadar askerî paralarını alamadıkları için isyan edip, araya Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze girene kadar geri adım atmamasıyla gerillimlî saatler yaşanan ülkede dün de gösteriler oldu. Milliyetçi gruplar polise karşı, biri ağır olmak üzere 15 polis yaralandı. Göstericilerin 1992'de devrilen ve koluğunu Şevardnadze'ye kapıran ilk devlet başkanı Zviad Gamsahurdıya taraftarları olduğu bildirildi. Ekonomik kriz nedeniyle resmi geçit de iptal edildi.

Akit, Radikal, Akşam, Zaman, Finansal Forum, 27.05.2001 / 28.05.2001 / 29.05.2001

Kafkasya Dörtüslü Elbirliği Edecek

Rusya, Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcüstan liderlerinin Beyaz Rusya'da yaptığı zirvede kabul edilen bildiriyile, bölgeyle ilgili sorunlarda ana rolün yine bölge ülkelerine düştüğü ilan edildi. Bildiride Kafkasya'daki çatışmaların çözümü yolunda uluslararası mekanizmaların da kullanılmasının önemli vurgulandı. Rus lideri Putin ise Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki Dağlık Karabağ sorununun çözümü için arabuluculuk çabalarını artıracamı söyledi.

Finansal Forum ve Radikal 02.06.2001

Fırtına Vadisi İçin Fırtınalı Tartışma

Doğu Karadeniz Sahil Yolu Projesi ve dünyada koruma altına alınan 200 bölgeden biri olan Çamlıhemşin Fırtına Vadisi'nde yapımı süren Dilek Güroluk Hidroelektrik Santrali'yle ilgili tartışmalar dinmek bilmiyor. Kamuoyunun büyük tepkisini neden olan santralin, Türkiye'nin dünya mirası ve çevre konusunda imzalandığı uluslararası anlaşmalara da aykırı olduğu belirtildi.

Fırtına Vadisi İçin İstanbul'da "Fırtınalı" tartışma yaşandı. Ardeşçenler Kültür ve Dayanışma Der-

neği'nce Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde düzenlenen "Doğu Karadeniz'in Çevre Sorunları ve Mevcut Doğal Kaynakların Yönetimi" konulu panelde konuşan Rıza'nın Ardeşen Elektrik Belediyeye Başkanı İmdat Sütüoğlu, doğanın elektrik üretimi gibi benzerlerle tahrip edilmesinin yanlış olduğunu belirtti. Sütüoğlu, "Bir dünya mirası olan Fırtına Vadisi'nin değerini bilmiyor ve mirasyci gibi davranıyor" dedi.

Cumhuriyet 14.06.2001

Kars-Tbilisi Demiryolu Tek Hata İndi

Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı Devlet Limanları ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Kars-Tbilisi demiryolu yapımı projesinde, kapsam değişikliği nedeniyle benimsendi. İki ülke arasında Mayıs ayında yapılan görüşmelerde Türkiye ile Gürcüstan arasında daha önce çift hat olarak yapımı planlanan demiryolu, tek hat olarak yeniden projelendirilecek. 600 milyon dolara mal olacak demiryolunun Türkiye'deki 92,5 kilometrelik kısmı Mezra-Aktaş kesimi arasında yapılabilecek.

Finansal Forum 18.06.2001

BP: Türkiye Anahtar Üke

Tbilisi-Ceyhan Boru Hattı'nı inşa edecek olan konsorsiyumun ve projenin en büyük ortağı BP'nin Başkanı Sir John Browne, tüm kuşku ve kaygıların yersiz olduğunu belirterek, "Biz bu projenin gerçekleşmesini istiyoruz" dedi. Browne, Ceyhan Boru Hattı'nın Boğazlar'ın yükünü azaltacağını ve Şah Deniz Gazı Projesi'nin Türkiye ve Avrupa ülkelerinin enerji ihtiyacını karşılayacağını söyledi. "Üç Denizin Öyküsü" adlı konferans için İstanbul'a gelen BP Grubu Başkanı Sir John Browne, 150 milyon dolarlık ayrıntılı müteahhitlik çalışmalarına başlatıldığını ve hattı besleyecek yeterli petrol rezervi bulunduğunu belirtti. Türkiye'nin katkılarıyla projenin önünün açıldığını söyleyen Browne, "Artık dönümez noktaya gelindi" dedi.

Hattın inşasına 2002'de başlamayı ve 2005'te ilk petrolün Ceyhan'a akmasını hedeflediklerini belirten Browne, Bakü-Tbilisi-Ceyhan hattına ilave edilecek her varil petrolün, Boğazlar'daki trafiğin azaltılması açısından büyük önem taşıdığını söyledi.

Sir John Browne, önümüzdeki beş yıl içinde bölgede yapılacak yatırımın yaklaşık 13 milyar dolar olacağını açıkladı ve bu yatırımın bölgenin ekonomisine büyük değer katacağınan inandığını belirtti.

Hürriyet - Milliyet 21.06.2001

Lazeburl

Kurumsal donanımı, ekibi, zamanı, olanakları gerektiren saha çalışması, tarama, araştırma ve derlemeyi gönüllü olarak yürütüyor Topaloğlu. 1997'de yayımlanan Heyamo albümü, bunun ilk adımıydı. İki CD'lik yeni çalışması Lazeburl ise Karadeniz-Laz müziği alanına devasa bir adım niteliğindedir.

Daha önce plağa, makara bantlara ve kasetlere kaydedilen otantik parçalardan oluşan bir derleme yapılmış. Bunun yanında Topaloğlu kendisi de 1998-2000 döneminde Fırtına Vadisi'ni taramış,

köylerde artık nesli tükenmek üzere olan kaynak kişilerden kayıtlar yapmış. İkinci CD'de bunlara yer veriyor. Kısaca toplu bir arşiv ve derleme örneği çıkar karşımıza Lazeburl'de.

Lazeburl'deki kayıtları dinledikten sonra, "laz" taklidi bir parçayı duymayı içiniz kaldırmı mı bilmem. Gerçek onlar hep olacak, Heyamo ya da Lazeburl gibi örnekler, Birol Topaloğlu gibi isimlerle hep nadiren karşımıza çıkacak.

Topaloğlu'nun yürüttüğü gönüllü-zorunlu çalışmanın, worldmusic sevdasıyla yerel ve etnik köklerimizde merak salanlara bir şey söyleyeceğini de sanmam.

Zeki Coşkun, Radikal 23.06.2001

Gürcüstan, Rus Üslerinin Tasfiyesi İçin Türkiye'den Yardım İstedi

Milli Savunma Bakanı Sabahattin Çakmakoğlu Gürcüstan'a yaptığı seyahatte Şevardnadze ve meslektaş Gürcüstan Savunma Bakanı David Tevdadze ile görüştü. Görüşmelerde iki komşu ve dost ülke arasında askeri işbirliğinin geliştirilmesi ve bölgenin istikrara kavuşturulması konuları değerlendirildi.

Görüşmelerde, Gürcüstan Savunma Bakanı, Gürcüstan'ın Abkhazya Bölgesinde bulunan Gudauta şehrindeki Rus askeri üssünün boşaltılması konusunda Türkiye'den yardım istedi. Rusya bu üssü 1 Temmuz 2001 tarihine kadar boşaltacağı konusunda İstanbul'da Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Toplantısı'nda imza atmıştı. Rusya herkesin güleceği bir gerekçe ile "Abkhaz ayrımcılarını ablukası yüzünden" üssü boşaltmadığını ileri sürmektedir.

Turkish Daily News 05.07.2001

Abkhazya Rus Mandası Gibi

Kafkasya İstikrar Paketi oluşturulması için teklif hazırlayan AB'nin SSCB ve Rusya eski Büyükelçisi Michael Emerson, Kafkasya'da istikrarın sağlanması için "üç krizin" çözülmesinin şart olduğunu söyledi.

Halen Brüksel'deki Avrupa Politikaları Araştırma Merkezi'nde (CEPS) kişim uzman olarak görev yapan Emerson, Karabağ, Abkhazya ve Osetya krizlerinin çözümünün Güney Kafkasya'da sağlanacak istikrarın ön şartı olduğunu söylüyor.

"Rusya, Abkhazya'yı manda devleti" gibi yönetiyor. Gerçekte, ilhak etmiş durumda." tespitinde bulunan Emerson, "Abkhazya'da Rus para birimi Ruble kullanılıyor. Abkhazlar, vizesiz Rusya'ya girebiliyor; ancak Gürcü vatandaşları vizesiz gremiyor. Rusya'nın Abkhazya'daki askeri üsleri hem Abkhazları koruyor, hem de Gürcüstan'ın buralara operasyon yapmasını engelliyor." şeklinde konuşuyor.

"Rusya, bölge barışı ve istikrarının kendi çıkarına da olduğu konusunda ikna edilmeli" diyen Emerson, Abkhazya'da krizin ancak bu şekilde çözümlenmesinin mümkün olabileceğini kaydediyor. Emerson, Rusya'nın 1999 AGIT Zirvesi'nde Gürcüstan'daki üsleri 2001 yılı içerisinde boşaltacağına dair taahhütte bulunduğunu da hatırlatıyor.

Zaman Gazetesi 06.07.2001

www.kitapdeposu.com

Arayıp bulamadığınız tüm kitaplar...

Üstelik ücretsiz, adrese teslim.

Yalnız internette değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0212 210 01 10

www.derskitabi.net

Bütün ders kitapları...

Üstelik ücretsiz, adrese teslim.

Yalnız internette değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0212 210 01 10

DEMIRKOL

ULUSLARARASI NAKLİYAT
VE DIŞ TİCARET LTD. ŐTİ.

**KAFKASYA HATTININ EN ÜCRA KÖŐESİNE
SINIRSIZ ve GARANTİLİ TAŐIMA HİZMETİ**

MERKEZ OFİŐ:

Tevfik Fikret Caddesi
Taç İŐ Merkezi No:2 Kat 1
ŐİRİNEVLER / İSTANBUL
Tel.: (0212) 555 19 18 / 89
Tel.: (0212) 555 20 16 / 86
Tel.: (0212) 555 21 46

ŞUBE AKSARAY::

Küçüklanga Caddesi
Emniyet Oto Parkı İçi No:31
AKSARAY / İSTANBUL
Tel.: (0212) 588 25 92
Tel.: (0212) 588 26 99

ŞUBE HOPA::

Hopa İŐ Merkezi Kat 2
No.: 91
HOPA / ARTVİN
Tel.: (0466) 351 73 80